

bistands- aktuelt

nr 2 mars
2009

CUBA

FOTO: SCANPIX/AFP PHOTO/FAYEZ NURELDINE

Vil Castro slippe
tomatene fri?

Side 22-23

www.bistandsaktuelt.no

Barnemorderen

Ingen levende skapning har tatt livet av flere barn enn malaria-hunnmyggen, men nå møter hun økende motstand fra det internasjonale samfunnet.

FOTO: SCANPIX/CENTERS FOR DISEASE CONTROL

■ Dette uhyret – på størrelse med hodet på en fyrstikk – er ansvarlig for millioner av dødsfall i verdens utviklingsland. De fleste ofrene er afrikanske barn.

■ Trolig er ingen alvorlig sykdom billigere å bekjempe enn malaria. Likevel har forbau-

sende lite skjedd internasjonalt for å forebygge myggangrep og ta knekken på sykdommen.

■ Men nå begynner det så smått – i hovedsak takket være nye globale helseinitiativer. Syv afrikanske land har i løpet av få år mer enn halvert sine malariatilfeller.

■ Bistandsaktuelt har besøkt Malawi, der nye storstilte tiltak blir satt ut i livet.

TEMA: MALARIA – Side 12-16

B-Post Abonnement

RETURADRESSE: Bistandsaktuelt,
boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

ZAMBIA

«Genial»
skattebistand
drukner i
finanskrise

Side 20

MADAGASKAR

Bruker stor-
slegga mot
Madagaskar
og naive givere

Side 10-11

HANDEL

Afrika-
import økte
med nesten
40 prosent

Side 20

BISTAND

Utviklings-
melding
skaper
debatt

Side 6-7

«Mainstreaming» – til fordel for kvinner?

Av Inge Tvedten

DET ER NÅ 18 ÅR SIDEN Beijing-konferansen da ideen om 'gender mainstreaming' ble spikret. Likevel har en rekke evalueringer de siste årene konkludert med at mens politikken og jussen på kjønnsfronten er vel etablert, har det skjedd lite i kvinnes faktiske situasjon i utviklingsland.

Utdannelsesnivået er riktignok hevet og kvinners helsesituasjon på en del områder er bedret, men dette har ikke rokket ved fundamentale ulikheter mellom kvinner og menn i forhold til makt og innflytelse, økonomisk posisjon og avhengighet, arbeidsbyrde og vold og en generell feminisering av fattigdom.

En serie studier om kvinnepolitikk og fattigdom i Mosambik peker på at hovedproblemet er selve ideen om 'mainstreaming' som strategi. I Mosambik har dette ført til en pulverisering av ansvar, og en situasjon der kvinnerettet bistand lider samme skjebne som andre 'tverrgående anliggender': Alle snakker om det, men få gjør egentlig noe med det.

Mosambik ligger på Afrika-toppen når det gjelder kvinneverrepresentasjon i parlament og regjering, de har undertegnet alle relevante avtaler og konvensjoner, kvinnerettete tiltak står sentralt i landets strategi mot fattigdom, og alle bistandsorganisasjoner har 'gender equality and empowerment of women' som en sentral del av sine bistandsstrategier. Bistanden utgjør nærmere 50 prosent av landets statsbudsjett, og bistandsorganisasjonene har lagt en stor del av premissene for hvordan

Likestilling mellom kjønnene er et mål i bistanden. Men skal det være et mål i alle former for bistand?

FOTO: KEN OPPRANN

De konkrete tiltakene utvikles ofte uten tilstrekkelig kunnskap om nasjonale forhold og variasjoner i kvinners situasjon.

DEBATT

den kvinnerettete bistandens skal drives.

Atten år etter Beijing tyder lite på en reell bedring av situasjonen for kvinner i Mosambik. Pålitelige data viser at kvinner fortsatt jobber mer, tjener mindre, har større ansvar for hjem og barn, og er mer utsatt for vold enn menn. Andelen kvinneledete hushold øker, ikke bare totalt sett, men også blant de fattigste. Dette regnes ofte som det sikreste tegnet på en feminisering av fattigdommen.

DET ER TO HOVEDÅRSAKER til den

manglende framgangen for kvinner i Mosambik. For det første, 'mainstreaming' betyr at ingen på myndighetssiden egentlig føler ansvar for å integrere kjønnsperspektiver i utviklingstiltak. Det samme problemet gjør seg gjeldende i bistandsorganisasjoner hvor en 'Gender Coordination Group' skal koordinere innsatsen i ulike sektorer, men ikke finner mottakere for ideer og innspill. Bare én av de bilaterale organisasjonene (CIDA) har en kvinnerådgiver på heltid.

Det andre forholdet er kanskje enda mer alvorlig. De konkrete tilta-

kene som faktisk finner sted, utvikles ofte på grunnlag av vedtatte sannheter, uten tilstrekkelig kunnskap om nasjonale forhold og variasjoner i kvinners situasjon mellom by og land, ulike etniske grupper og sosiale klasser.

Et godt eksempel er den nye Familieloven av 2004. Forbudet mot polygami ble vedtatt med støtte fra mosambikanske frivillige organisasjoner og vestlige bistandsorganisasjoner. Resultatet har blitt at de 30 prosent av Mosambiks kvinner som lever i polygame forhold, står uten juridiske rettigheter. Videre har et ensidig fokus på kvinners rett til utdanning og helse bidratt til manglende fokus på kvinners økonomiske situasjon og uavhengighet som er helt avgjørende for deres forhold til menn.

DEN KVINNERETTEDE BISTANDEN er for viktig til å bli utsatt for de siste skrik og ideer innen stadig skiftende bistandsparadigmer og kvinneforskningens vedtatte sannheter. Større, konkrete og målrettede tiltak fra stat og bistandsorganisasjoner må til for å nå fattige kvinner i Maputos slumområder, kvinnelige jordbrukere i de sentrale provinsene, og de mange altfor unge mødre i nord – som så på sikt kan virke som katalysatorer for nye tiltak og en naturlig 'mainstreaming' av kvinnerettete tiltak. ■

Inge Tvedten er seniorforsker ved Christian Michelsens Institutt.

Behov for kritisk nytenkning rundt evaluering av bistand

Av Asle Toje

ASBJØRN EIDHAMMERS kronikk i siste nummer av Bistandsaktuelt er interessant lesning. I teksten imøtegår han kritikken som i den seinere tid har kommet fram i media mot Norads evalueringspraksiser, men uten å nevne navn – eller de momenter som har blitt framført. Eidhammer synes å være av den mening at all kritikk kommer av enten kunnskapsløshet, vrang vilje eller en kombinasjon av de to. Kritikken av veivalgene fra forskere ved BI, UIO og CMI preller tilsynelatende av på Norads evalueringsdirektør. Han ser ikke problemet. Og det er kanskje der problemet ligger?

NORSK BISTANDSPOLITIKK har kommet ut i et uføre hvor aktivitetsnivået er større enn hva de administrative ressursene klarer å håndtere. Mål og midler er i dag sammenfiltret i en slik grad at prosess ofte blir et mål i seg selv.

Den påfølgende mangelen på etterprøvbare resultater skaper behov for den slags arbeid som årets «Resultatrapport» er et eksempel på.

Norad-direktøren bedyrer at Norad er en tilhenger av uavhengig og ekstern evaluering. Vi vet alle at det er en stor bransje bistandskonsulenter som tar igjen i fartstid i bistandsindustrien det de mangler i utdanning og som leverer store mengder rapporter med behagelig duse konklusjoner.

En ny studie fra Chr. Michelsens institutt viser den høyst variable kvaliteten på slike konsultentevalueringer. I kjølvannet av studien påpekte professor Lise Rakner at bistandsevalueringer er blitt en global industri preget av «lettvin og ukritisk arbeid». Når Asbjørn Eidhammer beskjefteger seg med problemet av at konklusjonene er for kritiske, synes dette noe påtatt.

Evaluering kan lett bli en formalitet, en boks som skal hakes av. Hvis erfaringene fra Danmark og Sverige (hvor viljen til åpenhet nok har vært større) gjelder mer allment, er det grunn til å tro at deler av Norads evalueringstradisjon er ekstern og uavhengig i navnet, men ikke i gagnet.

SVARENE PÅ KRONIKKEN jeg skrev i

lag med kollega Anne Welle-Strand «Synsing som forskning» (Aftenposten, 20. desember) understreker den begrepsforvirring som råder angående Norads resultatrapport. I stedet for å produsere den bebudede rapport «om rikets tilstand» innen norsk bistand, får vi en besynderlig betenkning om bistandens store ubesvarte spørsmål.

Norad har ikke fremskaffet sammenfattende tallmateriale over den norske bistandens resultater. Bare tre land omtales. Med det tempoet vil det ta Norad over tretti år å rapportere om landene Norge gir bistand. Det hjelper ikke å hevde at resultatrapporten ikke er en evalueringsovelse, all den tid den hevder å være summen av slike evalueringer. Resultatrapportens evalueringstilsnitt er problematisk fordi den trekker vidtrekkende slutninger på et altfor snevert grunnlag.

Det er i og for seg ikke vanskelig å forstå Norad-ledernes motvilje mot å holde årets resultatrapport opp mot forskningsstandarder. Fra et forskningsperspektiv er Resultatrapporten lite mer enn en halvgod litteraturgjennomgang, noen «anta-

gelser» hentet ut av det blå og «testet» mot kvalitative data fra noen sammenraskede case studies. Påstanden om at ingen av hovedbistandskanalene er mer effektive, er ganske enkelt ikke underbygget. Det er vanskelig å se at Norads resultatrapport er noe annet enn «bistandsreklame». En gjennomgripende resultatmåling av norsk bistand er fortsatt sårt tiltrengt.

DESSVERRE ER DET GRUNN til å stille spørsmål ved Norads bestillerkompetanse. I en forlengelse av debatten som pågår angående forskningsrådet er det grunn til å spørre seg om de politiske og byråkratiske krysspress som Norad utsettes for, gjør det vanskelig å skape den slags forskningsbasert evalueringstradisjon som gjør bistand mer effektiv. Tiden kan ha kommet for å legge evalueringsansvaret i en egen revisjonsenhet, om mulig tilknyttet Riksrevisjonen. ■

Asle Toje er utenrikspolitisk forsker og kommentator. Han er redaktør av boken «Nye tanker om bistand» (Universitetsforlaget, 2009).

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskripter.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, o.l. vil mange artikler ikke komme på trykk. Debattinnlegg honoreres ikke.

FØLG DEBATTEN PÅ NETT: WWW.BISTANDSAKTUELT.NO

Ubalansert utviklingsstrategi

Jarle Haarstad omtaler og kritiserer Verdensbankens siste utviklingsrapport for 2009.

Med rett til å arbeide

Siv Mjaaland skriver om fattigdomsbekjemping i India, og spesielt om myndighetenes nye flaggskip i fattigdomsbekjempingen: National Rural Employment Guarantee Act.

bistandsaktuelt

Fagblad om utviklingssamarbeid • Utgitt av Norad

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

2/2009 – 12. ÅRG

Mer forskning på vaksiner må til

LEDER

Bistandsaktuelt presenterer i denne utgaven historien om kampen mot en av verdens verste mordere, den afrikanske malariamyggen. Nesten én million mennesker dør hvert år som følge av denne tropiske sykdommen, de fleste av dem barn i afrikanske land.

Det er også historien om en av de største moralske utfordringene for oss som lever i den rike delen av verden. Hvorfor har vi ikke gjort mer? Hvorfor har ikke vi, i en verden som bruker enorme summer på teknologi, klart å gjøre noe med sykdommer som dreper de fattigste i verden? Både politiske ledere i utviklingsland, farmasieselskaper, massemedier og verdens rike land må ta sin del av ansvaret for at denne siden av verdens virkelighet har fått såpass liten oppmerksomhet.

Landenes egne politiske ledere har ofte prioritert ressurser til andre formål enn innkjøp av medisiner, malariamyggnett og utdanning av helsepersonell. Farmasieselskapene har foretrukket forskning på Viagra og slankepiller, framfor et krafttak mot «fattigbarnssykdommer» som malaria.

Nå har imidlertid trenden snudd hva gjelder malaria, som følge av viktige internasjonale bistandsinitiativer. Det vi mest av alt kan håpe på, er at det prioriteres midler som gjør at vi kan bli kvitt sykdommen en gang for alle. En vaksine mot malaria bør være et realistisk mål og et satsingsområde for verden de nærmeste årene.

GZ

Farlig fragmentert

For mange bistandsgivere vil være for mange steder. Det er konklusjonen i den årlige rapporten til OECD som oppsummerer hovedtrekkene i den vestlige bistanden.

Giverne flokker seg rundt såkalte «Donor Darlings», og ivrer etter å vise egne velgere at de lykkes. Et land som Vietnam må forholde seg til hele 29 giverland. At 17 av disse landene står for til sammen ti prosent av den totale bistanden til landet, tyder på at vietnameserne får lite igjen for en endeløs rekke av delegasjoner. I likhet med andre mottagerland må de produsere tusenvis av rapporter til sine gavmilde onkler i vest.

Myndigheter i land med stor fattigdom bør bruke kreftene på å gjøre hverdagen bedre for sine innbyggere, ikke på å behage et stort antall «resultatorienterte» vestlige givere. Massiv tilstedeværelse av internasjonale bistandsorganisasjoner kan dessuten føre til at viktige ressurspersoner velger vekk dårligere betalte jobber hos egne myndigheter og lokale organisasjoner.

I flere år har vestlige politikere snakket fint om samordning og en mer effektiv bistand, samtidig som rapport etter rapport viser det motsatte. For verdens fattige land vil det være en stor fordel om givernes markeringskåthet erstattes med en mer fornuftig arbeidsdeling.

PIN

TEGNING: GADO

Afrikas nye konge

Med Moammar al-Gaddafi som formann og selverklært «konge over alle konger» vil møtene i Den afrikanske unionen kunne bli både lange og uforutsigbare.

PORTRETT

■ JAN SPEED

HVEM:
Moammar Gaddafi

HVA:
Libyas president.

HVORFOR:
Ny formann i Den afrikanske unionen (AU).

Selv om Libyas diktator ble valgt til leder for AU, stod ikke begeistringens akkurat i takket blant de afrikanske landenes delegater. Det var Nord-Afrikas tur til å ha formannskapet, og nesten ingen andre statsledere fra det arabiske Afrika stiller opp når kontinentets ledere samles. Dermed ble det Gaddafi. Hans første utspill om å etablere «Afrikas forente stater», skapte umiddelbart strid. De fleste afrikanere kjenner altfor godt til Libyas støtte til opprørsgrupper i Tsjad, Liberia og Sierra Leone. De mistenker at Gaddafi har vikarierende motiver for forslaget.

Selv om Gaddafi var en av arkitektene bak omdannelsen av Organisasjonen for afrikansk enhet (OAU) til Den afrikanske unionen (AU), er det få land i Afrika som vil sluttet seg til en ny overnasjonal organisasjon eller et USA-lignende Afrikas forente stater. De fleste landene i regionen sliter allerede mer enn nok med å bygge ned tollbarrierer og få til handel på tvers av landegrensene.

Provoserer. Libyas leder har lenge irritert de andre afrikanske statssjefene. Han ankom AU-toppmøtet i Addis Abeba i begynnelsen av februar kledd i en knall oransje drakt og iført svære solbriller. Delegasjonen hans bestod av tradisjonelle afrikanske ledere som har erklært at han er deres «konge over alle konger». Det fikk Yoweri Museveni fra Uganda til å gi blaffen i all diplomatisk etikette. Han anklaget Gaddafi for å bruke tradisjonelle ledere mot legitime afrikanske regjeringer.

Sjørøverne er et svar på griske vestlige land som invaderer og ulovlig utnytter Somalias vannressurser.

Moammar al-Gaddafi, formann i AU.

– Jeg kommer til å arrestere enhver tradisjonell leder i Uganda som påstår at han taler på vegne av Gaddafi, sa Museveni.

At Gaddafi også uttalte seg kritisk om demokratiet ble sett på som usmakelig av sentrale aktører i organisasjonen som forsøker å modernisere Afrika. Respekt for menneskerettigheter er tross alt en viktig del av unionens grunndokumenter.

– Vi har ikke politiske strukturer i Afrika, våre strukturer er sosiale. Vår partier er stammepartier – det er det som har ført til blodsutgytelse, sa Gaddafi.

Panafrikanisme. Det var heller ikke mange som applauderte da han forsvarte sjørøverne som herjer utenfor kysten av Somalia.

– Sjørøverne er et svar på griske vestlige land som invaderer og ulovlig utnytter Somalias vannressurser. Det er ikke sjørøveri, det er selvforsvar. Det er beskyttelse av maten til Somalias barn, sa Gaddafi – med tydelig henvisning til rovriske utenfor Somaliakysten. Men han sa ikke et ord om at sjørøverne stanser matleveransene til Verdens matvareprogram.

Gaddafi henter gjerne fram retorikken til de gamle panafrikanske tenkere fra 1960-tallet, men det er verken særlig praktisk eller realistisk i en union som spriker i alle retninger og har 53 medlemsstater.

Mannen, som har styrt Libya med jernhånd siden han kuppet makten i 1969, liker fine titler som «broderlig leder» eller «guide til revolusjonen». Tankene har han samlet i sin «Grønne bok». Opposisjonelle i Libya soner lange fengselsstraffer.

Viktige saker som Afrikas enorme energibehov og dårlig infrastruktur, samt krisene i Somalia og Sudan kom helt i skyggen av Gaddafis inntreden som Afrikas nye frontfigur. Mange afrikanere ser allerede fram til neste års valg av leder. ■

MÅNEDENS SITAT

«Noen mener det blir for uformelt når (...) Obama jobber uten dressjakke på det ovale kontor (...). Det viktigste er vel at han har smekken igjen»

Dagens Næringsliv på lederplass 18.2.09

Kritikk av Norads nye anbud

Konsulenter: – Ny avtaleform virker konkurransehemmende

Norad er i ferd med å inngå tre rammeavtaler om konsulenttjenester med en kostnadsramme på rundt 10 millioner kroner i året. Nå reises spørsmålet om avtalene bryter med offentlige forskrifter.

■ JAN SPEED

Både Norad og Utenriksdepartementet bruker betydelige summer på kjøp av faglige tjenester fra private og offentlige leverandører. I 2005 brukte Norad nærmere 75 millioner kroner på kjøp av faglige tjenester fra eksterne leverandører, mens tallet i fjor økte til 91 millioner kroner.

– Både denne gangen og i 2004, da vi sist utlyste en internasjonal anbudskonkurranse om konsulenttjenester, var det skarp konkurranse og gode tilbud, sier Norads assisterende direktør, Ingunn Klepsvik (bildet).

Hun opplyser at fire av de seks søkerne på energikontrakten fikk 91 poeng eller høyere av en mulig poengsum på 100.

Tre rammeavtaler. I fjor høst utlyste Norad tre rammeavtaler for konsulenttjenester på områdene energi, vann og næringsutvikling. Basert på tidligere erfaring ønsket Norad én hovedleverandør per rammeavtale. Hovedleverandør har mulighet til å knytte til seg underleverandører. I tillegg vil det, ifølge direktoratet, fortsatt foretas betydelige enkeltinnkjøp.

De omfattende rammeavtalene har en varighet på tre år – med mulighet for ett års forlengelse. De stiller store krav til kompetansen til hovedselskapet og underleverandørene. Innenfor energisektoren, skal de for eksempel ha kompetanse innen politikk og forvaltning, kraftsystemer og markedsanalyser, finansiering av infrastruktur, landsbyelektrifisering, miljøkonsekvenser og institusjonsutvikling.

Anbudsvinner. Siden kontrakten for energisektoren ennå ikke er undertegnet, ønsker Norad ikke å opplyse om anbudsvinner. Kilder i konsulentmiljøet opplyser derimot til Bi-

Det nye Norad-anbudet på konsulenthjelp for energisektoren skaper debatt. Bildet er fra arbeidet med det norskstøttede Garurai-vannkraftprosjektet i Øst-Timor. FOTO: KEN OPPRANN

standsaktuelt at det er Norplan som har fått kontrakten som hovedleverandør.

– De nye rammeavtalene er et resultat av en prosess for å sikre den beste etterlevelse av statens innkjøpsreglement. Vi fant ut av vi trenger en strammere praksis, sier Klepsvik.

Norad fikk kritikk fra enkelte deltakere i konsortiene fordi de følte seg forbigått ved tildeling av oppdrag.

Undrende. Nordic Consulting Group stiller seg undrende til Norads nye anbudskonkurranse. Selv om de har gode erfaringer med rammeavtaler, foretrekker de den tidligere modellen der rammeavtaler ble inngått med et konsortium av selskaper, der det var minikonkurranser om hvert oppdrag.

– Det faktum at du nå har én hovedleverandør med tilknyttede underleverandører kan virke mer konkurransehemmende enn -fremmende. Det var neppe Norads hensikt, mener Jens Claussen i Nordic Consulting Group (NCG). Gruppen vil sannsynligvis bli hovedleverandør på næringsutvikling og underleverandør på vannkontrakten.

Claussen, som er en av Norges mest erfarne bistandskonsulenter, mener at den nye modellen fungerer som lotto. Enten er du med på vinnerlaget, ellers så er du helt ute.

” Vi mener dette klart strider mot «Forskrift om offentlige anskaffelser».

Arne Disch, daglig leder i Scanteam.

Claussen tror at Norad dermed tvinger selskaper til å samarbeide istedenfor å konkurrere. Tilbudene blir nå levert av en større gruppe, for å sikre at alle er med.

«Vridende». Scanteam er et av de norske konsultentselskapene som hadde rammeavtaler med Norad under den forrige avtaleperioden, og som mener at mini-konkurransene man der hadde mellom rammeavtalepartnere var et bra opplegg.

Daglig leder Arne Disch er kritisk til at man denne gangen har valgt en modell med kun én hovedleverandør på hver avtale.

– Vi mener dette klart strider mot «Forskrift om offentlige anskaffelser» der paragraf 3.1 understreker at «Enhver anskaffelse skal så langt det er mulig være basert på konkurranse uansett hvilken anskaffelsesprosedyre som benyttes». Monopolavtaler er vanskelige å forsvare rent generelt, sier Disch.

Husfred. Han mener at den nye formen for rammeavtaler vil svekke konkurransen over tid.

– Monopolgrupperinger må nå samarbeide også på områder hvor de ellers kanskje ville ha konkurrert, av hensyn til «husfreden». Samtidig vil miljøer som ikke er med i avtalen, oppleve at deres kompetanse ikke etterspørres i noe særlig grad, og derfor naturlig vil forvitte.

Dette er en utvikling som bistandsverdenen neppe er tjent med, mener Disch.

Store innkjøp. Klepsvik stiller seg undrende til innvendingene.

– Selv med de tre nye rammeavtalene vil det fortsatt være åpning for at noen anbud legges ut på konkurranse. Men da først etter at det er klart at avtalepartneren ikke har mulighet til å påta seg oppdraget, er inhabil eller at en går utover avtalens intensjon eller økonomiske rammer, sier Klepsvik.

Maksimumsgrense for bruk av de tre rammeavtalene som hittil har vært utlyst, vil ligge i størrelsesorden 10 – 12 millioner kroner per år, mens Norad vil foreta innkjøp for rundt 90 millioner kroner i året.

Åpne anbudsrunder. Kravene i utlysningen av de nye rammeavtalene bestemmes av de respektive fagavdelingene i Norad. Det er ikke alle avdelingene som velger å bruke rammeavtaler som instrument for kjøp av faglige tjenester, men baserer seg heller på enkeltanskaffelser.

– Det fleste av oppdragene i Norad vil fortsatt kjøpes utenom rammeavtaler i vanlige åpne anbudsrunder, nasjonale eller internasjonale, avhengig av oppdragets beløpsmessige størrelse, sier Klepsvik. ■

Riksrevisjonen kritisk til forvaltning av bistand via norske para

FRIVILLIGE ORGANISASJONER

Riksrevisjonen har undersøkt Norads forvaltning av 19 prosjekter hvor bistanden gis via Bistandsnemnda og Atlas-alliansen. I et brev til Norad stiller kontrollorganet spørsmål ved både manglende bærekraft og dårlig rapportering.

■ TOR AKSEL BOLLE

I brevet, som ble sendt til Norad i slutten av januar i år, forlanger Riksrevisjonen svar på en rekke kritiske

spørsmål. Bakgrunnen for dette er at Riksrevisjonen har undersøkt Norads forvaltning av bistandspenger som gis via de to paraplyorganisasjonene Norsk Misjons Bistandsnemnd (Bistandsnemnda) og Atlas-alliansen. Riksrevisjonen har gjennomgått forvaltningen av 19 prosjekter, 10 fra Bistandsnemnda og ni fra Atlas-alliansen, prosjekter som hadde en samlet utbetaling på 33 millioner kroner i 2007. Til sammen mottok medlemsorganisasjonene i Atlas-alliansen og Bistandsnemnda 220 millioner kroner i støtte fra Norad i fjor.

” Vi peker på helt sentrale områder som bør fungere innen bistandsforvaltningen.

Per Anders Engseth, avdelingsdirektør Riksrevisjonen.

Dårlig bærekraft. I brevet fra Riksrevisjonen stilles det kritiske spørsmål på spesielt to sentrale områder: bærekraft og resultatrapportering. Ifølge det statlige kontrollorganet ser det ut til at manglende bærekraft kan være et problem ved en rekke av de gjennomgåtte prosjektene. Det vil si at det ikke er tilrettelagt for at prosjektene på sikt skal klare seg uten bistand.

Blant annet mangler det utfasingsplaner for flere prosjekter som Norges Blindforbund gjennomfører, til tross for at Norad oppfordret Atlas-alliansen til å lage slike planer i 2007. Videre peker Riksrevisjonen

på at «bærekraften ikke er tilstrekkelig materialisert» i flere av prosjektene til Bistandsnemndas medlemsorganisasjoner, dette gjelder blant annet De Norske Pinsemenigheters prosjekter i Mosambik og Paraguay samt Normisjon i Bhutan og Norsk Luthersk Misjonssamband i Peru.

Manglende rapportering. Også når det gjelder resultater og såkalte resultatindikatorer finner Riksrevisjonen det nødvendig å sette et stort spørsmålstegn ved kvaliteten på det forvaltningsmessige håndverket som Norad har utført. Fra Riksrevisjonens side viser man til at Norad i

En gutt og ei jente utenfor hjemmet deres i et fattigstrøk ved Nogales i Mexico. Deler av huset er laget av pappkartonger. Det er strøm, men ikke innlagt vann.

FOTO: SCANPIX/JIM WEST/SIPA PRESS

Økende interesse for kontant-bistand

Penger rett i hånda gir gode resultater i Latin-Amerika

I Latin-Amerika har det gitt svært gode resultater å gi penger direkte til de fattige. Både givere og myndighetene i fattige land ser nå med voksende interesse på denne formen for bistand.

■ TOR AKSEL BOLLE

Det er en besnærende tanke: I stedet for at bistanden gis via statlige byråkratier, gjennom utallige frivillige organisasjoner eller gigantiske multilaterale organisasjoner, så får de fattige den rett i hånda. «Cash kontant rett på labben», som det lyder på folkelig norsk.

I Latin-Amerika har de drevet med slik «kontantstøtte» i mange år, blant annet i Mexico og Brasil. I noen programmer kan familiene bruke pengene på hva de vil, men ofte er det krav om at en del av pengene skal betale for eksempel skole-

gang til barna og sunn mat. Og erfaringene med denne formen for bistand – ikke ulikt norsk barnetrygd – har i mange tilfeller vært svært gode. Den akutte fattigdommen er blitt mindre, flere barn har begynt på skolen og mange fattige har fått bedre helse.

5 millioner familier. Ett av de mest kjente programmene, Progresia i Mexico, hadde i 2007 delt ut penger til mer enn 5 millioner familier, det vil si nesten 40 prosent av alle familier på landsbygda i Mexico. Familiene får utbetalt 100 til 200 kroner hver måned, utbetalingen er avhengig av hvor mange barn det er i familien. Evalueringene viser at Progresia har ført til at nesten 23 prosent av de som får støtte har kommet seg over fattigdomsgrensen, at om lag 8 prosent flere barn går på skole, at flere barn blir vaksinert og at flere oppsøker helseklinikker.

– Denne formen for bistand er et veldig hett tema nå, og det skyldes

Denne formen for bistand er et veldig hett tema nå.

Espen Villanger, forsker ved CMI.

nok at mange av programmene i Latin-Amerika faktisk har oppnådd veldig gode resultater, sier Espen Villanger. Han er forsker ved CMI og har nylig levert en rapport til Norad hvor han oppsummerer mye av det bistandseksperisen vet om resultatene av kontant-bistand.

Villanger forteller at man også har hatt gode erfaringer med at folk i sultrammede områder, som for eksempel Etiopia, får penger i stedet for mat. Direkte pengestøtte i slike områder forutsetter imidlertid at det finnes et marked som fungerer.

Må ha struktur i bønn. Også i Malawi har man sett at folk bruker pengene de får fornuftig: på skolebøker, såkorn og helse. Men til tross for en del gode erfaringer så advarer CMI-forskeren mot å tro at det å gi folk penger direkte er løsningen på fattigdomsproblemene i verden. Han peker blant annet på at selv om man har gode resultater i en del latinamerikanske land, så er det langt fra

sikkert at man vil få til det samme i Afrika sør for Sahara. En del grunnleggende forutsetninger må nemlig være på plass for at kontantstøtte skal kunne fungere.

– Finnes det for eksempel ikke skoler eller lærere, har det liten hensikt å gi foreldrene penger for å sende barna på skolen, sier Villanger.

Et annet poeng som trekkes frem i rapporten er at hvis man starter et program hvor folk får penger, så bør man å unngå at det kun gis penger til strengt avgrensede grupper. Det fører fort til at administrasjon og kontroll tar svært mye tid og penger. Spesielt sårbare grupper kan også falle utenfor hvis det er strenge kriterier for hvem som kan få støtte.

– Erfaringene så langt tilsier at enkle, brede kriterier for hvem som kan få støtte er mest effektivt og også treffer de fattige godt, sier Villanger. ■

KONTANT-BISTAND

plyorganisasjoner

sin rapporteringsmal ber sine samarbeidsorganisasjoner å gjøre rede for utviklingsmålene ved prosjektene på en konkret måte, slik at man relativt enkelt kan sjekke om prosjektene faktisk nås.

Like fullt skriver Riksrevisjonen følgende om de 19 prosjektene de har gjennomgått: «Vi har registrert at det for de gjennomgåtte prosjekter i liten grad er utarbeidet målsettinger som oppfyller et slikt kriterium. Målene er som regel generelle og definert i forhold til planlagte aktiviteter.»

I tillegg til å stille spørsmål ved bærekraft og resultatrapportering

tar Riksrevisjonen også opp hvordan rapporteringen på de mange ulike prioriterte områdene ofte varierer veldig. Blant annet vises det til at Atlas-alliansen har gitt uttrykk for at man gjerne hadde sett klarere føringer, bedre innbyrdes prioritering mellom de ulike målene samt mer faglig støtte fra Norad. Kontrollorganet er også skeptisk til det man oppfatter som dårlige risikoanalyser.

Riksrevisjonen ber også Norad forklare hvordan politiske ønsker om å konsentrere bistanden om færre land følges opp overfor frivillige organisasjoner.

Vi kan gi gode svar til Riksrevisjonen.

Terje Vigtel, avdelingsdirektør i Norad.

Avventer svar. – Jeg mener vi i vår henvendelse til Norad peker på helt sentrale områder som bør fungere innen bistandsforvaltningen. Vi har gjort våre undersøkelser og funnet grunn til å rette en del spørsmål til Norad, sier avdelingsdirektør i Riksrevisjonen Per Anders Engeseth til Bistandsaktuelt. Engeseth understreker at Riksrevisjonen venter på svar fra Norad og vil vurdere svarene før saken rapporteres videre til Utenriksdepartementet.

Terje Vigtel, avdelingsdirektør ved Avdeling for sivilt samfunn i Norad ønsker ikke å kommentere detaljene i brevet fra Riksrevisjonen.

Det skyldes at Norad nå jobber med å lage sitt svar til Riksrevisjonen.

– Riksrevisjonen tar opp viktige problemstillinger, dette er problemstillinger som vi jobber med hele tiden. Vi mener at vi kan gi gode svar på de spørsmålene som Riksrevisjonen stiller og disse vil bli levert til Riksrevisjonen i begynnelsen av mars, sier Vigtel.

Atlas-alliansen og Bistandsnemnda opplyser til Bistandsaktuelt at de foreløpig ikke har mottatt informasjonen som brevet fra Riksrevisjonen til Norad inneholder. ■

Strategisk bruk av bistand skal gi mer val

Mer vekt på norske fortrinn, mens bistand til helse og utdanning skal gå via FN og globale system

– Klimaendringene og finanskrisen truer med å undergrave det verden har oppnådd i kampen mot fattigdom. Heretter må vi bruke bistanden mer strategisk for å få til mer utvikling, sa utviklingsminister Erik Solheim da han lanserte sin nye stortingsmelding.

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Presse, bistandsbyråkrater og miljø- og bistandsorganisasjoner var møtt fram for å kapre et eksemplar av den nye stortingsmeldingen om norsk utviklingspolitikk. Samtidig fikk de høre Solheims analyse av verden og vyer for norsk utviklingspolitikk.

– I denne stortingsmeldingen har en det intellektuelle rammeverket rundt den norske utviklingspolitikken. Stortingsmelding nummer 13 er ingen bistandsmelding, men den første, norske utviklingsmeldingen, mente Solheim.

Enorme utfordringer. Fredag 13. februar ble meldingen godkjent i statsråd. Nå er den oversendt til Stortinget. Utviklingsministeren oppfordrer til og håper på debatt.

– Jeg ønsker at utviklingspolitikken skal bli ett av hovedtemaene i samtiden. Det innebærer at norsk utviklingspolitikk må bli retningsgivende også for hva vi gjør i norsk utenriks- og innenrikspolitikk for øvrig, sa Solheim.

Med klimaendringer, voldelige konflikter og fattigdom som bakteppe, understreket Solheim at vår generasjon står overfor enorme utfordringer.

– Samlet sett står vår generasjon overfor de største utfordringene siden andre verdenskrig. Vi har ingen oppskrift. Bistand er én av flere faktorer. Men den må brukes strategisk for å få til mer i utviklingspolitikken, sa Solheim.

I forkant internasjonalt. Utviklingsministeren mener at Norge er i forkant internasjonalt ved å sette bistanden i et bredere perspektiv.

– Bistand fra rike land vil aldri

Bistanden skal brukes strategisk for å nå større utviklingspolitiske mål, mener utviklingsminister **Erik Solheim**. Her besøker han Papua Ny-Guinea, en potensiell

være nok for å sikre økonomisk vekst. Derfor må vi bidra til at fattige land får tilgang til andre inntekter. Her er private investeringer, handel, kamp mot korrupsjon og skatteparadis viktig, sa Solheim, og nevner at kapitalflukten fra fattige land utgjør sju ganger så mye bistanden.

– Derfor må vi jobbe for å bli kvitt et slikt uvesen som skatteparadis.

Norsk utviklingspolitikk må bli retningsgivende også for hva vi gjør i norsk utenriks- og innenrikspolitikk for øvrig.

Erik Solheim, miljø- og utviklingsminister.

Norske fortrinn. Som utviklingsminister har Solheim gjentatte ganger understreket at Norge skal bidra der vi har spesielle fortrinn.

Det understrekes også i utviklingsmeldingen. Ren energi, olje, kvinnespørsmål og sivilt samfunn er ifølge utviklingsministeren blant de norske fortrinnene.

– Det betyr ikke at det å satse på helse, utdanning eller landbruk ikke er kjempeviktig. Men her kan vi

med fordel gjøre mer multilateralt. Da slipper også mottakerlandene de administrative byrdene ved å forholde seg til så mange givere, sa Solheim. Han oppfordret de ulike bistandsaktørene til å rendyrke sine sterke sider, framfor å gå i flokk.

– Se på egen kjernevirksomhet, ikke spre dere. Da blir vi mindre effektive, sa Solheim til de mange framøtte fra bistandsorganisasjoner, næringsliv og embetsverk. ■

– Problematisk med økt multi-fokus

I utviklingsmeldingen sier regjeringen at Norges innsats på helse og utdanning primært skal kanaliseres gjennom multilaterale aktører. Det mener Redd Barna er problematisk.

– Norsk utenrikspolitikk må ikke bare se på norske behov og interesser. Norge må ikke bare fokusere på politisk engasjement mot etablerte myndigheter. Sivilsamfunnet og befolkningen i konfliktrammede land må også være en målgruppe. Da må Norge velge andre kanaler enn for eksempel budsjettstøtte eller globale fond for å bidra til realisering av menneskers rettigheter, sier Redd Barnas generalsekretær, Gro Brækken.

– Regjeringen må se på norsk politikks samlede påvirkning på store og viktige internasjonale utviklingstrenger og utfordringer, mener Rasmus Hansson i WWF.

Til tross for at klima, miljø og bærekraftig utvikling i utviklingsmeldingen trekkes fram som hovedsatsingsområder og budsjettvinnere, stiller Hansson spørsmålsteget ved norsk politikks samlede påvirkning.

– Vi har påvist at Pensjonsfondet investerer i kullkraft i Kina, men ikke i bærekraftig energi. Hva hjelper det da med noen grønne millioner til Kina over bistandsbudsjettet? Og så lenge StatoilHydro satser 12 milliarder kroner på tjæresand blir det samlede norske bidraget til verdens energiutvikling negativt, selv om det brukes noen millioner på miljøhensyn i bistanden, skriver WWF i en pressemelding.

– Når får vi en norsk utviklingspolitikk som faktisk bruker de virkemidlene en har til rådighet for å tvinge igjennom en helhetlig bære-

HOVEDPUNKTER I UTVIKLINGSMELDINGEN:

Klimaendringer, voldelig konflikt og mangel på kapital er ifølge regjeringen de viktigste utfordringene i kampen mot fattigdom.

Regjeringen vil:

■ invitere til partnerskap med næringslivet for økte investeringer i fattige land.

■ jobbe for et internasjonalt system utenfor bistanden for å skaffe penger til de globale fellesgodene.

■ samarbeide tettere med innvandremiljøet i Norge om pengeoverføringer til utviklingsland.

■ arbeide for at all norsk politikk blir mer utviklingsvennlig. Stortinget inviteres til å få på plass en årlig rapportering av hvor samstemt norsk politikk er.

■ konsentrere bistanden om områder der Norge har spesiell og etterspurt kompetanse. Gjelder blant annet fredsbygging, forvaltning av store inntekter fra naturressurser og styrking av kvinners posisjon.

■ la bistand til andre områder, som utdanning og helse, i hovedsak være en del av en felles dugnad gjennom FN, Verdensbanken og andre internasjonale organisasjoner.

■ fortsette dreiningen av bistanden mot land som er på vei ut av en voldelig konflikt og land som har særlige klimautfordringer.

Se også artikkel om stortingsmeldingen (i fullversjon) og miljø- og utviklingsminister Erik Solheim i videoopptak på www.bistandsaktuelt.no.

uta for pengene

er

partner i Norges klimasatsing.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

kraftig politikk? spør Hansson.

Informasjonsmedarbeider Line Hegna i FNs utviklingsprogram (UNDP-Norge) etterlyser en klarere og mer helhetlig FN-politikk.

– Regjeringen slår fast i meldingen at de globale fondene ikke svekker FN, uten å problematisere og diskutere om det er tilfellet. Norge er en stor giver til FN, og tydelig på at en ønsker en FN-ledet verdensordning. Da er det viktig med en klar FN-politikk. Her ønsker vi å bidra, sier Hegna. ■

Utviklingsmeldingen får blandet mottakelse

Utviklingsminister Erik Solheim ønsket seg en forsterket debatt om norsk utviklingspolitikk. – Det får han, lover stortingsopposisjonen og utviklingsorganisasjoner.

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE
Medlemmene i utenrikskomiteen sitter nå og finleser meldingen som har fått navnet: «Klima, konflikt og kapital – Norsk utviklingspolitikk i et endret handlingsrom». 30. mars blir det åpen høring om meldingen i Stortinget. Leder i Kristelig folkeparti, Dagfinn Høybråten, skal være saksordfører.

– Jeg ønsker å legge opp til en bred høring om denne meldingen, og inviterer hele det utviklingspolitiske miljøet til å engasjere seg og komme med innspill til behandlingen av meldingen, sier Høybråten.

Etterlyser konkrete tiltak. Den foreløpige dommen fra stortingsopposisjonen og de frivillige organisasjonene er todelt: Ros for at bistand settes inn i en større sammenheng og kritikk for å være lite konkrete på tiltakssiden.

– Jeg er forbauset over at meldingen er så tynn når det gjelder konkrete forslag til virkemidler. Men regjeringen skal ha ros for at de i meldingen synliggjør at bistand ikke er tilstrekkelig for å skape utvikling i et land, sier Høybråten.

Han får støtte fra Venstres medlem i utenrikskomiteen, Anne Margrethe Larsen (bildet).

– Det positive med meldingen er at den synliggjør hvordan mange andre faktorer enn bistand påvirker utviklingen i et land. Men hvor er de konkrete tiltakene? Og hvor er de forpliktende ordene? spør Larsen.

Fremskrittspartiet mener at mange av de tradisjonelle utfordringene med bistand ikke blir godt nok besvart i stortingsmeldingen,

Dagfinn Høybråten, leder KrF.

Stortingsmelding nr. 13 (2008-2009), «Klima, konflikt og kapital. Norsk utviklingspolitikk i et endret handlingsrom».

Les eller last ned meldingen her:

tinyurl.com/amjtgc

■ Dette kan til slutt også underminere en ny internasjonal klimaavtale.

Atle Sommerfeldt, generalsekretær i Kirkens Nødhjelp.

Kirkens Nødhjelp: – Fortsatt uklart om bistand skal betale klimatiltak

Den nye utviklingsmeldingen er god på analyse, men svak på forslag til løsninger, mener generalsekretær i Kirkens Nødhjelp Atle Sommerfeldt. Han mener det er særlig uklart hvordan kostbare klimatiltak skal finansieres.

■ GUNNAR ZACHRISEN
KN-sjefen er kritisk til at bistandsbudsjettet skal være den viktigste kilden til å finansiere norske offentlige klimatiltak utenlands, og han synes ikke at utviklingsmeldingen gir noen klare svar på om det er an-

dre muligheter. Ifølge Sommerfeldt er det grunn til å frykte signaleffekten av Norges holdning – at «klimatiltak med litt begrenset utviklings-effekt» finansiert med bistandspenger blir standarden for de rike landene.

Skapt av rike land. – Man tar penger som opprinnelig er lovet og tiltenkt fattigdomsbekjempelse i Sør for å rette på problemer som i hovedsak er skapt av rike land. Det er et dårlig signal overfor utviklingslandene, og det kan til slutt også underminere en ny internasjonal klimaavtale. En slik avtale er avhengig av tillit mellom Nord og Sør. Uten utviklingslandene på laget blir det ingen avtale, fastslår Sommerfeldt.

men har samtidig positive merknader.

– Utviklingsmeldingen får ingen helslakt fra Fremskrittspartiet. Vi støtter regjeringens politikk om at Norge bør bidra der hvor vi har spesielle forutsetninger. Vi er dessuten glade for at meldingen har et så tydelig menneskerettighetsfokus, og at den løfter fram viktigheten av å satse på næringsliv, sier utenrikspolitisk talsmann for Fremskrittspartiet, Morten Høglund.

– Meldingen inneholder ingen oppsiktsvekkende visjoner eller tiltak, og vi etterlyser konkretisering av tiltakene. Men hvilke rammebetingelser som påvirker utviklingen utover bistanden, er også noe Høyre er opptatt av, sier medlem i utenrikskomiteen for Høyre, Finn Martin Vallerensnes, som foreløpig ikke har lest meldingen

Sikkerhet og bistand. KrF-leder Høybråten ønsker en avklaring på om den økte satsingen på fred og stabilitet innebærer at utviklingspolitikken i økende grad bør underordnes Norges og Vestens sikkerhetspolitiske interesser og militære engasjementer.

– Tradisjonelt har Norge konsentrert seg om de fattigste landene, og vært kritiske til at stormaktene har kanalisert mye av bistand til land hvor de ser at strategiske egeninteresser står på spill. I denne meldingen er det uklart hva regjeringen her mener med en mer «samordnet politikk», sier Høybråten.

Visjonært om handel. Mest ros for visjonær tenking får regjeringen for sitt kapittel om kapital.

– Meldingen har mye visjonært om å vri kapitalstrømmer til fattige land. Utfordringen har imidlertid alltid vært å få fram konkrete reformforslag og få gjennomslag for dem. Denne svakheten preger også denne meldingen. Særlig forbauser det meg at handel og internasjonal utvikling er så tynt behandlet når «kapital» er et hovedstikkord, sier Høybråten.

Frp er enig.

– Det står altfor lite om handel i meldingen, sier Høglund.

CO₂ og fattigdom. Også når det gjelder finansiering av klimatiltak, kan Solheim forvente omkamp i Stortinget.

– Vårt krav i klimaforliket var at midler til klimatiltak skulle komme på toppen av bistandsprosenten. Vi mener det er livsfarlig å blande CO₂ og fattigdom. Problemstillinger knyttet til finansiering av klimatiltak, er noe vi vil se nærmere på, sier Venstres Anne Margrethe Larsen.

– Hvor skillet går mellom tiltak for det globale klimaet – som ikke skal bistandsfinansieres – og utviklingsland, virker uavklart, sier Høybråten.

Stortinget vil ha mer kontroll. Hvem som egentlig skal ha kontroll med bistandsmilliardene vil trolig også bli debattert i stortingskorridorane. Viktigheten av å ha fleksibilitet i utviklingspolitikken understrekes i meldingen. Det applauderes ikke av alle de folkevalgte.

– Det at Solheim har satt mer penger på kontoer som han fritt kan bruke, svekker Stortingets mulighet til kontroll, sier Venstres Anne Margrethe Larsen.

Hun er overrasket over at Solheim i meldingen ikke i større grad har tatt Stortingets kritikk om mer kontroll og forutsigbarhet til etterretning.

– Ja, dette har vi tatt opp utallige ganger. Det er Stortinget – folket – som skal bestemme hvordan bistandsmidlene skal brukes, ikke en enkelt statsråd eller et departement, mener Larsen.

Morten Høglund (bildet) mener derimot at tidligere regjeringspartier, som nå er i opposisjon, sitter i glasshus.

– Stortinget har overlatt til

Utenriksdepartementet og den enkelte ministeren å styre bistandspolitikken. Stortinget vet knapt hva som foregår i viktige mottakerland. KrF og Venstre har vært med på denne utviklingen ved at de i regjeringssposisjon har lagt vekt på at de vil styre butikken selv, mener Høglund. ■

svar» i denne sammenheng. Som eksempel viser han til at Storbritannia er ett av landene som tillater skatteparadis å operere innenfor sitt geografiske område. KN-sjefen mener at norske myndigheter – hvis de vil være en pådriver for endringer rundt kapitalkontroll og styresett – må spille sammen på en konstruktiv måte med det sivile samfunnet.

– Utviklingsmeldingen understreker på en god måte at bistand er et virkemiddel med begrenset effekt på internasjonal fattigdomsbekjempelse og utvikling. Derimot er det viktig å ha oppfatninger om hvordan bistanden kan forsterke tyngre prosesser, sier Sommerfeldt. ■

Kapitalkontroll. Han mener det er viktig å se nærmere på hvordan man skal «rulle opp rike lands an-

Skogens folk trues av krig og hogst

Bistandsaktuelt møtte Kongos pygmeer

ERINGETI (b-a): Væpnede opprørere og tømmerhoggere med motorsager har invadert pygmeenes skoger og jaktmarker. Urfolket i Kongo trues av utryddelse.

■ I DR KONGO:
JAN SPEED

URFOLK

I den vesle sykestuen ved Eringeti i det østlige Kongo ligger Musalaba Geromé. Han er en av de eldste i den lokale gruppen med pygmeer.

Geromé sier han føler seg dårlig, men lyser opp når han forteller om hvordan han jakter på aper, villsvin og skogsrotter med kort bue og sylskarpe giftpiler som kalles «koba».

– Du må liste deg stille, stille. Men de slipper aldri unna meg, sier han.

– Vi lager gift av en spesiell gressart. Hvis du får et risp i huden med pilspissen, kan det være farlig for det er veldig giftig.

Giften er en slags bedøvelse som får apene til å ramle ned fra trærne. Jegerne løper bort for å avlive dem med macheter før de kvikner til. Men til tross for at pygmeene er svært dyktige jegere blir det stadig vanskeligere for dem å finne mat i regnskogene i det østlige Kongo.

Rammet av krigen. – Der vi jaktet før er det nå krig. Vi kan ikke dra så langt inn i skogen lenger. Jeg har hørt at folk fra andre grupper er blitt skutt av soldater, forteller Musalaba Geromé.

Under den store borgerkrigen i landet fra 1998 til 2000 tvangsrekrutterte opprørere ofte pygmeer for å bruke dem som kjentmenn og stifinnere i de tette skogene. Menneskerettighetsgruppen Human Rights Watch har også rapportert om at pygmeer er blitt drept og spist av opprørere.

Geromé ligger til overvåking på et lite helsecenter bygget av norske Christian Relief Network og drevet av den lokale kirken. Kona hans døde for ikke lenge siden, men han har allerede tenkt at han må gifte seg om igjen, og da med en litt yngre kvinne.

– Klart jeg må ha en sterk kvinne. Jeg kan da ikke sitte alene, sier han. Sykestuen for pygmeene i området har ført til færre dødsfall forårsaket av malaria, betennelser eller innvollsormer. Mange av pasientene må

Pygmeene har slått seg ned i denne landsbyen helt i ukanten av regnskogen i østre Kongo. De føler seg tryggere der, men helst ville de bodd dypere inne i skogen.

FOTO: JAN SPEED

gå i flere dager for å komme fram. Geromé er likevel ikke fristet til å flytte til byen.

– Jeg foretrekker å være i skogen.

Liker skogen. Den samme holdningen møter vi i landsbyen Geromé kommer fra. Den ligger bare et par kilometer fra sykestuen, helt i utkanten av regnskogen.

– Vi hadde bråk med noen (oppøringsgrupper red.anm.) på den andre siden. Vi våger ikke bo der lenger, derfor fant vi ro her, forteller pastor Joshua. Det er fire pygmégrupper i akkurat dette området, på totalt rundt 200 personer. I skogene i Ituru-distriktet bor det 70.000 «mbuti-pygmeer». De er i sin tur delt inn i tre ulike språkgrupper.

Ifølge Kongos Sosialdepartement er det 900.000 pygmeer i Kongo, det vil si at de utgjør om lag 1,5 prosent av landets befolkning på 60 millioner.

– Vi foretrekker å bo i skogen, men vi må også vende oss til livet i byen, slik at vi ikke er helt «lost» når vi kommer dit, sier Joshua.

Lederen for gruppen i landsbyen, Kakashe Musa, forteller at de er blitt frastjålet alle geitene sine av soldater og opprørere.

– Vi sover dårlig og har ikke et bra sted å bo, sier han om de nåværende forholdene.

En lastebil, med regnskogtømmer gjemt i en konteiner, dunderer forbi på veien som leder til grensen mot Uganda.

Dyrene skremmes vekk. Dyrene, som pygmeenes jaktlag er avhengig av, skremmes bort av bråket fra de 2500 motorsagene som er delt ut til lokale skogarbeidere av hogstelskapene. Noen av dem opererer med lovlig konsesjon fra myndighetene,

Det er stadig færre områder der pygmeene føler seg trygge.

Willy Matadi, sosialarbeider.

Ordforklaring: Kongo-basseng- et: En geografisk fordybning som dekker store deler av Kongo. Området er dekket av skog og preges av Kongo-elven og en rekke sideelver.

Musalaba Geromé sitter på sykesengen og viser hvordan man jakter på aper.

men de fleste opererer ulovlig.

– Skogen er stor. Det er mye å ta av, sier pastor Joshua. Virkeligheten er mer brutal. Regnskogfondet melder at det er delt ut hogstkonsesjoner for mer enn en tredjedel av skogen i DR Kongo. Den sentralafrikanske regnskogen (hvorav 60 prosent er i DR Kongo) er på 1,8 millioner kvadratkilometer, og er nest størst i verden. Bare Amazonas er større.

– Det er stadig færre områder der pygmeene føler seg trygge. De er truet av både militsene og hogstlag. I DR Kongos lover står det at de skal beskyttes, det skjer ikke i tilstrekkelig grad, sier Willy Matadi, sosialarbeider i organisasjonen Program for assistanse til pygmeer i byen Beni.

Forsviner. Han forteller at mange av vekstene som pygmeene bruker som medisin forsvinner – ødelagt av kommersiell hogst. I områder hvor skogsselskapene ikke kutter trær er det ofte væpnede opprørere som hindrer pygmeene fra å sanke vekstene de trenger.

Matadi mener mye arbeid gjenstår for å få andre folkegrupper i

Kongo til å forstå at pygmeer er like mye verd som dem.

– Det er fullt mulig at pygmeer kan bli utryddet om noen år, om det ikke skjer noe dramatisk, sier Matadi.

Under det internasjonale klimamøtet i Poznan i Polen i desember i fjor hindret USA, New Zealand, Canada og Australia at en fremtidig avtale om redusert avskoging skulle ta hensyn til rettighetene til urfolksgrupper som bor i verdens store regnskoger.

– Dersom vi skal få til gode og varige reduksjoner i avskoging, må vi sørge for at tiltakene skjer i samarbeid med lokalbefolkningen og respekterer deres rettigheter. Det er faktisk en forutsetning, sa Regnskogfondets leder Lars Løvold til Dagsavisen etter møtet i Poznan.

I midten av januar bestemte regjeringen i DR Kongo å kansellere over 60 prosent av skoghogstavtalene i landet. Det betyr at 13 millioner hektar regnskog skal vernes. Men det er langt fra sikkert at myndighetene klarer å håndheve hogstforbudet. ■

— Ydmykelse skaper konflikt

Følelser må tas på alvor om vi vil løse konflikter, mener forsker

– Ydmykelse er den sentrale drivkraften i mange av verdens konflikter. Vi klarer ikke å løse kriger om vi ikke innser hva som er essensen i det som ligger bak konflikten, mener Evelin Lindner.

■ MARTA CAMILLA WRIGHT

Det er ikke etnisk tilhørighet eller historiske hendelser som er årsak til krig og voldelig konflikt, men følelser. Eller mer presist, måten følelser blir definert på i forskjellige kulturelle, sosiale og psykologiske sammenhenger, mener hun. Beaktningen er blant annet basert på en doktorgrad i psykologi. Hun gjorde feltarbeid i Somalia og Rwanda med ydmykelse som tema. Lindner fant at ydmykelse leder til en spiral av konflikter og vold.

– Ydmykelse kaller jeg for følelseslivets atombombe. I Rwanda fant jeg den samme historien som Hitler representerer: vi må drepe alle tutsier (i Hitlers tilfelle jøder) ellers blir vi ydmyket i fremtiden! I Rwanda er hutuer og tutsier egentlig overklasse og underklasse, og ikke nødvendigvis etniske grupper som sådan. Disse gruppene har byttet på å undertrykke hverandre og dette har ført til vold i årtier, en vold som kulminerte i det forferdelige folkemordet i 1994.

Den ydmykede ydmyker. Hun mener at vi ser en lignende ydmykelsespiral i den palestinsk-israelske konflikten i Midtøsten.

– Nå ser begge parter seg selv som det ydmykede offer. Dette er med på å føre til at situasjonen vedvarer.

Hennes idé er altså at den ydmykede kan bli ydmykeren i neste runde og fortsette overgrepene. I 2007 ble hennes første bok om ydmykelse – «Making Enemies. Humiliation and International Conflict» – kåret til en av de 600 fremragende akademiske publikasjoner av det amerikanske magasinet Choice. Materialet til dette arbeidet fikk hun blant annet gjennom klinisk arbeid som psykolog i Kairo.

– Jeg jobbet med konfliktfylte familier, og der ydmykelse var et tema var det svært vanskelig å løse konflikten. Der ydmykelse var mindre fremtredende derimot, gikk prosessen lettere. Dette var en av erfaringene som bidro til at jeg begynte å se på ydmykelse i nasjonale konflikter.

Psykologen **Evelin Gerda Lindner** mener at ydmykelse er det som først og fremst opprettholder vold og konflikt i verden.

FOTO: MARTA CAMILLA WRIGHT

Et ofte nevnt eksempel på dette er Tyskland etter første verdenskrig og hvordan andre verdenskrig begynte som et resultat av et ydmyket Tyskland.

Selv flyktningidentitet. Evelin Lindners bakgrunn som barn av flykninger etter andre verdenskrig har også vært med på å gi henne motivasjonen for å forske på ydmykelse. Hun har nemlig erfart på kroppen hva det vil si å være utestengt og føle seg ydmyket som gruppe i et samfunn

– Mine foreldre ble tvunget til å flykte fra Schlesien, som i dag heter Breslau i dagens Polen. Jeg og familien min ble oppfattet som og oppfattet oss selv som annerledes. Vi var fordrevne, og hørte ikke til i lokal-samfunnet.

Lindner mener at hun har funnet at ydmykelsesdynamikken leder til «sprekker», og disse sprekene kan komme til syne for eksempel i form av folkemord og terrorisme og andre typer sammenbrudd i samfunnet.

– Ydmykelse virker i alle mellommenneskelige relasjoner: internasjonale relasjoner, relasjoner mellom grupper, mellom personer. Og også inne i hver person.

Derfor mener Lindner at ydmykelse bør studeres tverrfaglig og at

man må jobbe for et globalt samfunnssystem som ikke har i seg ydmykelse, for å unngå krig og voldelig konflikt.

Norge mest likeverdig? Lindner mener at vi bør tilstrebe en bevissthet om å være *borgere av verden*, og ikke av en nasjon, slik at vi kan se alle mennesker som likeverdige og slik søke å unngå å ydmyke hverandre. Derfor har hun selv valgt å gå over til å leve i henhold til teorien.

– Jeg føler at jeg er en del av hele menneskeheten, og er uten fast lokal tilknytning. Det vil si at jeg ikke har noen fast stilling ved noe universitet, og heller ikke fast inntekt eller bopel.

Hun er imidlertid knyttet til Psykologisk Institutt, hvor hun også tok sin doktorgrad, og foreleser i Oslo én gang i året, siste gang i januar i år.

Lindner mener at Norge er det samfunn i verden som har den sterkeste kulturelle tradisjonen av likeverd, og i så måte har kommet lengst på vei til det hun mener er fremtiden.

– I Norge har man en kultur for høy aktelse av menneskerettigheter, og samfunnet er i liten grad hierarkisk, om man sammenligner med andre land i verden.

Ut av ydmykelsens sirkel. Løsningen på konflikter er å få til en inkluderende prosess der alle får oppreisning og alle parter blir hørt.

– Partene i en konflikt må klare å tenke på helheten og ikke bare handle ut fra sin egen vurdering av ydmykelse.

Hun ser det som galt å bruke ydmykelse som en reaksjon på handlingen til den som ydmyker.

– Da blir man del i ydmykelsen. Derfor må man gjøre noe annet, sier hun.

– Vi må spørre oss: hva ville en Mandela gjort? Han ville ha sagt: lær deg å leve autonomt. Slutt å handle som en reaksjon på «mesterens» ydmykende handlinger og definisjoner – definér en ny virkelighet. Ikke kast bort for mye tid og energi på å være imot noe. Skap heller en ny virkelighet og opplys og inkluder «mesteren». ■

Evelin Gerda Lindner er lege og psykolog, stifteren av det globale nettverket «Human dignity and Humiliation Studies». Hun kommer med en ny bok i mars: *Emotion and Conflict. How Human Rights Can Dignify Emotion and Help Us Wage Good Conflict*.

Vi må spørre oss: «Hva ville en Mandela gjort?»

Evelin G. Lindner, forsker.

Stor medlemsvekst i Røde Kors Ungdom

I 2008 satte Røde Kors Ungdom rekord i rekruttering av medlemmer.

– Vi har registrert 5823 nye medlemmer, forteller leder av Røde Kors Ungdom, Camilla Helgesen.

Til sammenligning registrerte Røde Kors Ungdom 2410 nye medlemmer i 2006 og 4879 i 2007. I løpet av to år er antallet som melder seg inn fordoblet.

– Jeg hører stadig forskere, medier og andre som sier at unge blir mindre engasjerte og at organisasjonene ikke har samme appell som før. Dette stemmer ikke nødvendigvis. Vi tror det handler mer om at organisa-

Camilla Helgesen, leder av Røde Kors Ungdom.

sjonene må ha vilje til å fornye seg, forteller Helgesen.

Sammen med moderorganisasjonen har Røde Kors Ungdom satset sterkt på å få unge inn i styrer og verv på alle nivåer i organisasjoner. I Røde Kors Ungdom er alle mellom 13 og 30 år.

– Internasjonalt arbeid er veldig populært. Vi utveksler Røde Kors Ungdomsdelegater med Nepal, Rwanda, Colombia og Sudan. Her hjemme i Norge jobber vi mye med holdningsskapende arbeid. Menneskehandel, seksuell helse og flykningers situasjon er saker som en-

gasjerer mange, forteller Helgesen.

Røde Kors Ungdom satser sterkt på nettsidene rodekorsungdom.no og på sosiale medier.

– Vi har gått bort fra tradisjonell reklame og satser mer på egne nettverk for å få inn nye folk, sier Helgesen.

Lokale ungdomsgrupper i hele landet er flinke til å invitere venner og bekjente med i organisasjonen. Frivillige fra Røde Kors Ungdom bruker også Facebook, Nettby, Youtube, Wikipedia og blogger for å motivere flere til å engasjere seg. ■

NOTISER

Advarer mot giftig medisin

– Rike lands myndigheter må ta ansvar for medisinforskning mot sykdommer som dreper de fattigste, sier Morten Rostrup i Leger Uten Grenser. Det er nå ti år siden Leger Uten Grenser ble tildelt Nobels Fredspris.

Prispengene ble investert i forskning og utvikling på medisiner mot forsømte sykdommer som sovesyke, kala azar og Chagas' sykdom. Men fremdeles må pasienter i fattige land ta til takke med foreldet og nærmest ubrukelig behandling.

– Vi har sovesykepasienter som må bruke giftige medisiner for i det hele tatt å ha noen som helst sjanse til å overleve, sier Morten Rostrup i Leger Uten Grenser.

– Kala azar-behandling er altfor dyr, og for pasienter med kronisk Chagas finnes det ingen behandling overhead. Regjeringer i den rike delen av verden har lenge fraskrevet seg sitt ansvar for å stimulere til forskning og medisinutvikling mot disse sykdommene. Dette ansvaret må de gjenoppta, sier Rostrup.

I 2003 ble forskningsstiftelsen DNDi (Drugs for Neglected Diseases Initiative) stiftet av Leger Uten Grenser og fem offentlige og private forskningsinstitusjoner. Stiftelsen er ifølge Rostrup et svar på det akutte medisinsbehovet og på manglende offentlig stimulering til forskning og utvikling mot forsømte sykdommer. ■

Norge innfører nye sanksjoner mot Burma

Norske myndigheter har innført nye sanksjoner mot Burma, og følger dermed EUs politikk. Dette innebærer blant annet forbud mot import av burmesisk tømmer og tømmerprodukter, visse mineraler og metaller, edelstener og halvledetstener. En fersk rapport fra Friends of the Earth viser imidlertid hvordan burmesisk tømmer likevel finner veien til europeiske markeder fordi det ofte sendes via andre og tredje land for omregistrering. ■

70 millioner i støtte til Afghanistan-valg

20. august i år er det presidentvalg i Afghanistan. Norge vil bidra med 70 millioner kroner til å støtte forberedelsene og gjennomføringen av valget. Dette omfatter blant annet styrking av den uavhengige valgkommissjonen, etablering av en uavhengig klagekommissjon som skal kvalitetssikre nominasjonsprosessen, etablering av en uavhengig mediekommisjon som skal overvåke mediedekningen av valgene, støtte til uavhengig afghansk observasjon av valgene og utarbeidelse av valgmaterie-ll. ■

— Ingen satte foten ned for Madagaskars

Presidentens norske rådgiver kritiserer giversamfunnet – ikke overrasket over blodige protestaksj

Fram til november i fjor var nordmannen Petter Langseth rådgiver for Madagaskars president Marc Ravalomanana. Han er ikke overrasket over den politiske og sosiale uroen i landet. Nå håper han at både presidenten og givne legger om kursen.

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

MADAGASKAR Etter fire år som presidentens rådgiver for godt styresett ga Langseth i november 2008 Ravalomanana et skilt i avskjedspresang. På skiltet sto det: «I don't need yes-women or -men. I need people who tell me the truth».

– Trenger du det også på gassisk og fransk? spurte Langseth presidenten.

Få måneder etter at han forlot solskinnsøya i Det indiske hav, braket urolighetene løs. En lenge ulmende konflikt mellom presidenten og hans politiske utfordrer, hovedstadens ordfører Andry Rajoelina, antente 26. januar i år et politisk opprør i landet.

Over hundre drept. Så langt har over ett hundre mennesker mistet livet, og utviklingen i landet er satt flere år tilbake. Opposisjonen forlanger at det sittende regimet går av, og anklager presidenten for å være korrumpert og styre etter ikke-demokratiske prinsipper.

Det pågår nå forhandlinger mellom Ravalomanana-regjeringen og opposisjonen, hvor FN og representanter for kirken forsøker å mekle.

– Jeg er ikke overrasket over utviklingen. Ravalomanana har ikke ryddet opp i sine interessekonflikter mellom det å være president for et land og bedriftseier – uten at det har fått noen konsekvenser. Dessuten har folks forventninger om forbedringer vært for høye – både fordi finanskrisen slo inn og fordi landets fattigdomsstrategi, Madagascar Action Plan (MAP), er blitt solgt for proaktivt, sier Langseth.

Petter Langseth, tidligere styresett-rådgiver for Madagaskars president.

Smørkongen som ble tyrann. Marc Ravalomanana var fattiggutten som kom fra ingen ting, og som begynte sin forretningsvirksomhet med å selge meieriprodukter fra en sykkel. Det tok mange år, men gjennom sine private selskaper TIKO og Magro bygde han seg gradvis opp til å bli Madagaskars rikeste mann. Deretter entret han politikken.

Etter en langvarig strid om presidentembetet etter valget i desember 2001, ble den vellykkede og velartikulerte forretningsmannen endelig tatt i ed som Madagaskars president den 6. mai 2002. Han ble gjenvalgt i 2006.

Vettkremte medarbeidere. Med løfter om fattigdomsbekjempelse og utarbeidelse av en egen fattigdomsstrategi, MAP, satsing på helse, ut-

Tilhengere av hovedstadens ordfører løper for å unngå sikkerhetsstyrkenes tåregass under en protestaksjon 16. februar. Over 100 mennesker har mistet livet i

danning, infrastruktur og kampen mot korrupsjon ble Ravalomanana tatt varmt imot av det internasjonale giversamfunnet. Hvordan kunne et land som tilsynelatende hadde en positiv utvikling ende i politisk kaos og politisk vold med et sikkerhetspoliti som skyter på ubevæpnede demonstranter?

– Ravalomanana er en politisk opportunist som har utviklet stadig mer autoritære trekk. Folk som jobber med ham er vettkremte. Han sparker folk hele tiden, sier Langseth.

Med god pensjon fra Verdensbanken forteller Langseth at han ikke var avhengig av å jobbe for presidenten på grunn av lønn. Langseth ville se resultater av anti-korrupsjonsarbeidet.

– Jeg hadde som målsetning å være så tydelig overfor presidenten på et konkret, dokumentert tilfelle av korrupsjon.

Mangler iverksetting. Av teamet på fem medarbeidere som Langseth ledet, falt to personer i unåde hos presidenten. Og de personlige samtalen mellom Langseth og Ravalomanana ble stadig sjeldnere – særlig etter at Langseth ba Det internasjonale pengefondet, IMF, om å reagere på et konkret, dokumentert tilfelle av korrupsjon.

– Madagaskar har fått på plass et lovverk som skal regulere korrupsjon. Landet har statsledere som har god tatt lovverket. Men det skorter på iverksettingen, sier Langseth.

Han forteller hvordan landet i 2005/2006 havnet i en akutt riskrise. Presidentens selskaper Magro og TIKO måtte importere ris. På grunn av krisen slapp de å betale skatt.

– Selskapene fortsatte imidlertid å importere skattefritt også etter at krisen var over. Da dette ble avdek-

ket, skyldte presidentens selskaper to millioner dollar. Jeg presenterte den konkrete saken for presidenten, og ba han om å være en rollemodell og betale tilbake pengene.

«Jeg har et møte med IMF i morgen. La oss se hva de synes», svarte Ravalomanana.

Langseth forteller at han ringte IMF's folk og ba dem om å slå ned på korrupsjonen.

– Dagen etter kommer Ravalomanana ut fra møtet med IMF og roper til meg: «Hva i helsike? Du er min rådgiver. IMF sier at dette er OK».

Må være lønnsomt å varsle. Langseth mener episoden tydelig illustrerer hvor viktig det er at givne våger å sette ned foten.

– For å få til endringer er en helt avhengig av støtte fra givere. Da må det lønne seg for den enkelte medar-

Ravalomanana er en opportunist som har blitt stadig mer autoritær. Folk som jobber med ham er vettkremte.

Petter Langseth, tidligere styresett-rådgiver for Madagaskars president.

beider å si i fra. Slike incentiver finnes ikke i dag. For en offentlig embetsmann å komme i konfrontasjon med en sittende president er ikke karrierefremmende. Det givne ser på er om pengene kommer fram og blir brukt i henhold til avtalen, sier Langseth, og forteller at han selv fikk påpakning fra blant annet FN på Madagaskar for å være for kritisk.

Spill for galleriet. Norge har bidratt aktivt til anti-korrupsjonsarbeidet på Madagaskar, og er blant annet største giver til anti-korrupsjonsbyrået BIANCO. Byråets leder siden oppstarten, René Ramarozatovo, er håndplukket av Ravalomanana.

– Vi fikk inn tre klager på at en av Madagaskars fylkesledere presset internasjonale hotellkjeder. Denne fylkeslederen sitter også i ledelsen av TIKO. Jeg tok bevisene med til Ravalomanana, og sa at denne saken burde vi be BIANCO om å følge opp. Vi hadde møte med BIANCO, som lovet å forfølge saken. Etter seks måneder oppsøkte jeg BIANCO og ba om å få se mappen. Ingen ting hadde skjedd. Det samme gjentok seg seks måneder senere. Igjen viser dette hvordan det foregår et spill – ett for å tilfredsstillte givne – og ett under bordet, sier Langseth.

I september skal BIANCO få ny sjef. Langseth håper at Norge benytter muligheten til å påvirke ansettelsen av en ny og mer uavhengig leder.

Må legge seg flat. Langseth mener den eneste muligheten som president Ravalomanana har for å overleve krisen, er å legge om kursen.

– Han må innrømme feil, legge om sin autoritære lederstil og rydde opp i interessekonfliktene sine, sier Langseth.

Han har liten tro på at opposi-

president oner

opprøret.

FOTO: SCANPIX/AFP/WALTER ASTRADA

sjonsleder Rajoelina har kunnskap nok til å kunne styre et land, og forteller at opposisjonslederen har gjort en rekke feil ved blant annet å true pressen og sjikanere folk.

- Han er ikke mannen som kan løse Madagaskars problemer. Men givne, i dette tilfellet Frankrike, støtter ifølge rykter Rajoelina og kuppet mot Ravalomanana. Frankrike har dermed etter min mening bidratt til å øke Madagaskars problemer, sier Langseth.

Han mener at givne må være en del av løsningen.

- Norge kan bidra med å sette mer kraft bak kravet om godt styre. Presidenten har sagt at ødeleggelsene i opptøyene, skal betales av regjeringen. Men 80 prosent av ødeleggelsene er påført presidentens egne bedrifter. På Madagaskar er det ingen i regjeringen som har vilje til å stå imot presidenten, ei heller i parlamentet. Men givne kan sette ned foten, sier Langseth. ■

MARC RAVALOMANANA

■ Den 59 år gamle forretningsmannen Marc Ravalomanana ble borgermester i hovedstaden Antananarivo i 1999.

■ Etter omfattende gateprotester ble han president i landet 6. mai 2002 og ble gjenvalgt i desember 2006.

■ Presidentens parti TIM fikk 80 prosent av setene i nasjonalforsamlingen ved valget i 2007. I senatsvalget i april 2008 vant TIM alle setene.

■ I sin første regjeringperiode gjennomførte Ravalomanana omfattende økonomiske reformer. Givne svarte med å slette gjeld og øke bistanden, mens befolkningen forble fattige.

■ I sin andre regjeringperiode har regjeringen satt kampen mot fattigdom på agendaen, med en egen fattigdomsstrategi, MAP, samarbeid med privat sektor og bistandsgivere. Ravalomanana roses for å ha forbedret Madagaskars infrastruktur, helse og utdanning, men kritiseres for å gjøre for lite i kampen mot fattigdom.

■ To tredeler av befolkningen på om lag 20 millioner lever under fattigdomsgrensen.

■ Ravalomanana har ført en aktiv utenrikspolitikk som har brakt landet ut av isolasjon.

Madagaskars president **Marc Ravalomanana** vinker til sine tilhengere utenfor et stadion i hovedstaden 14. februar i år.

FOTO: SCANPIX/AFP PHOTO/WALTER ASTRADA

Frivillige organisasjoner i Tanzania etterforskes

DAR ES SALAAM (b-a): Et stadig økende antall frivillige organisasjoner i Tanzania etterforskes for utstrakt misbruk av bistandsmidler.

■ I TANZANIA:
KIZITO MAKOYE

TANZANIA Det er over 70 000 registrerte ikke-statlige organisasjoner (NGOer) i Tanzania. Det er svært enkelt å registrere en organisasjon i landet. Systemet er fullt av smutthull. Myndighetene frykter at ikke-statlige organisasjoner lokker til seg profittjegere som oppretter falske organisasjoner.

Direktoratet for ikke-statlige organisasjoner, som ligger under visepresidentens kontor og har tilsynsmyndighet, innrømmer at jobben med å overvåke slike organisasjoner er svært vanskelig og tidkrevende.

Etterforsker. - Vi har mottatt rapporter om svindel i noen av disse organisasjonene. Akkurat nå er totalt 57 organisasjoner under etterforskning. Jeg kan ikke si mer om dette, da de aktuelle organisasjonene fortsatt er under granskning, sier ansvarlig tjenestemann Marcel Katemba.

Denne granskningen ble satt i gang av president Jakaya Kikwete for noen år siden da han ble klar over den voldsomme veksten i antall ikke-statlige organisasjoner.

Det eneste man trenger for å registrere en ikke-statlig organisasjon i Tanzania, er CVer og bilder av tre ledere, en oversikt over stifterne, et søknadsbrev, vedtekter og et brev fra en institusjon som støtter opprettelsen, samt et søknadsgebyr på 100 000 tanzanianske shilling (ca. 500 norske kroner).

Fiktive seminarer. Bistandsaktuelt lokale korrespondent i landet har sett nærmere på syv organisasjoner som alle viste seg å være såkalt «stresskoffert-organisjoner»: Tayoa trust fund (Dar es Salaam); Amani home for HIV/AIDs (Tanga); Living positive with HIV (Arusha); Mama Maendeleo group (Dar es Salaam); Tanganyika Development trust fund (Dar es Salaam); Business Relations International (Dar es Salaam) og Sinza orphanage home (Dar es Salaam).

Granskningen av de syv organisasjonene avdekket at de fleste fikk giverpenger til ikke-eksisterende seminarer, og til fiktivt opplærings-, forsknings- og påvirkningsarbeid.

Forretningsvirksomhet. Eieren av en organisasjon ønsker ikke å stå fram med fullt navn, men innrøm-

mer følgende:

- Disse organisasjons-greiene er forretningsvirksomhet, skjønner du.

- Du forventer vel ikke at jeg skal investere penger i å opprette en NGO, og deretter dø fattig? Jeg må tjene penger før jeg kan hjelpe andre. Dette er tross alt givermidler, de er gitt for å bli brukt, sier han.

Folk som arbeider i de mer seriøse deler av landets organisasjonsliv bekrefter at det er lett å få penger ut av giversamfunnet.

- Så fort du har mottatt midler fra én giver, er det lett å få midler fra andre. Du oppdaterer ganske enkelt organisasjons-cv'en med henvisninger til tidligere givere. Dette er nok til at nye givere får tillit til organisasjonen, sier Felomena Michael, leder av en organisasjon som gir omsorg til aids-ofre.

Hiv/aids-bransjen populær. Ikke-statlige organisasjoner som jobber med hiv/aids-problematikk har vært de mest populære blant lokale organisasjonsgründere. Årsaken er at millioner av dollar er blitt kanalisert inn i kampen mot denne fryktede sykdommen, og at det er enkelt å finne villige givere.

I et intervju innrømmer Mary Mwingira, daglig leder av TANGO, en paraplyorganisasjon for ikke-statlige organisasjoner, at det finnes uærlige organisasjoner som har misbrukt givermidler.

- Men disse er ikke representative for alle landets ikke-statlige organisasjoner, mener hun.

Har mistet fokus. Ifølge sosiologen Janet Reuben ved Universitetet i Dar es Salaam har nye organisasjoner skutt opp så raskt at de har begynt å vekke mistro.

- Noen av dem ser ut til å ha mistet fokus. Tanzanianere flest lurer på hva mange av disse organisasjonene egentlig gjør i forhold til utvikling, sier hun.

Verdensbanken og flere FN-organer kanaliserte store midler gjennom lokale frivillige organisasjoner.

- Vi har en svært streng internkontroll for å sikre at midler ikke blir misbrukt. Selv om vi har en relativt god forståelse av problemet med at FN-finansierte prosjekter kan være sårbare for korrupsjon, vet vi ikke så mye om hyppigheten og omfanget til problemet, sier informasjonsansvarlig for FN i Tanzania, Usia Ledama. ■

Kizito Makoye er tanzaniansk journalist med base i Dar es Salaam.

NOTIS

Regjeringshæren på Sri Lanka inntar siste tamil-by

Myndighetene på Sri Lanka anslår at krigen mot tamiltigrene kan være over i løpet av dager. Regjeringshæren overtok denne uken den siste byen som LTTE hadde kontrollen over, Puthukudiyiruppu.

Konflikten mellom regjeringen og LTTE har pågått siden 1983 og er den krigen i Asia som har pågått lengst.

Ifølge militære kilder skal det være om lag 70 000 mennesker i krigssonen. Humanitære hjelpeorganisasjoner opererer derimot med langt høyere tall - om lag 200 000 mennesker. Siden nyttår har 35 000 sivile klart å flykte over til regjeringskontrollert område og er blitt internert i leirer. som utenriksminister i Stoltenbergs rødgrønne regjering. ■

En 3 millimeter stor barnemorder

Malaria-mygg tar livet av nærmere 900.000 barn hvert år

MANGOCHI (b-a): Ingen sykdom i verden tar livet av flere barn enn malaria. Spedbarn i Nigeria, Kongo og Malawi har lite å stille opp med når malariaparasitten først har trengt inn i blodet. Slik har det alltid vært. Likevel er det først nå det internasjonale samfunnet starter sitt krafttak mot sykdommen.

■ I MALAWI:
GUNNAR ZACHRISEN

MALARIA Det er en helt vanlig tirsdag i regntiden ved et distriktssykehus i det afrikanske landet Malawi. Klemte inntil veggen, i sølespruten fra det tropiske stormregnet, står et hundretalls kvinner under fargerike paraplyer og plastpresenninger. De venter utålmodig. Nesten samtlige har små barn på armen og et helsekort de må vise til sykepleieren.

Noen dører bortenfor køen, inne på barneavdelingens intensivrom, ligger det fire barn og puster tungt. Ett barn har lungebetennelse, tre har malaria.

Parasitten herjer. En av de tre er 13 måneder gamle Ruth, ei nydelig, rundkinnet jente med gylden hud og småkrøllet hår. De brune øynene, som pleier å møte morens omsorgsfulle blikk, er ikke som de pleier, forsikrer moren Lisnit Nchinjula. Blikket er sløvet. Den lille jenta er alvorlig syk, som følge av at en mygg har suget blod fra et malariasmittet menneske – og har overført bitesmå parasitter til kroppen hennes.

– Jeg merket at hun hadde feber i går kveld. Klokken to i natt var det blitt verre med høy feber og krampe- trekninger. Da skjønnte jeg at vi måtte komme oss til sykehuset, forteller den magre unge kvinnen.

Mannen hennes fikk tak i en bil via en av naboene i landsbyen som kjente en bileier. De to andre barna på seks og ti år ble plassert hos en nabo, mens Lisnit tullet et sjal rundt minstejenta og dro av gårde.

En time senere kom de til sykehuset. Nå er malariasyke Ruth under kyndig oppsyn og har fått en injeksjon med kinin – en akuttbehandling som gis til de aller sykeste barna. Håpet er at den sterke dosen med medisin skal stanse parasittens herjinger i den lille kroppen.

– Nå må vi se det an. Kanskje må hun ha en blodoverføring senere. Malariasyke barn rammes ofte av anemi (blodmangel, red.anm.), sier den unge avdelingsoverlegen og distriktets malariakoordinator Mike Nyirenda.

«Baby friendly». «Baby friendly hospital» står det på skiltet som ønsker velkommen til Mangochi district hospital. Inne på barneavdelingen kjemper et fåtall ansatte en håpløs kamp for å gi altfor mange barn god medisinsk behandling og pleie. Denne dagen er som dager flest. Noen og sytti barna er fordelt som best de kan på 23 senger, eller på fanget til mødrene som sitter overalt på gulvet.

Statistikken jeg får stukket i hendene av legen på barneavdelingen viser det fattige Afrikas ubarmhjertige virkelighet. Hver dag er det to sorgtunge mødre som må forlate

– Blikket hennes er ikke som det pleier, fastslår moren Lisnit Nchinjula. 13 måneder gamle Ruth er alvorlig syk som følge av malaria. En injeksjon med kinin gir l

TEMA: MALARIA

Den unge allmennlegen Mike Nyirenda har bare fem års yrkeserfaring, men leder både barneavdelingen og er distriktets malariakoordinator. – Malaria er en forferdelig sykdom, fastslår han.

denne sykehusavdelingen med en dødsattest for et barn i hendene.

Ifølge Verdens helseorganisasjon var det i 2006 nærmere 900 000 mennesker i verden som døde av sykdommen, tilsvarende rundt 700 ganger det antallet som døde under den siste krigen i Gaza.

Andre kilder opererer med globale dødstall for malaria opp i mot 2,5 millioner, mens det er anslått mellom 250 – 500 millioner sykdomstilfeller i verden som følge av malaria per år. En årsak til usikkerheten i anslagene er nettopp at dette i hovedsak skjer i Afrika sør for Sahara, der hoveddelen av befolkningen fortsatt lever på landsbygda. Mange barn er allerede svekket av underernæring eller andre sykdommer før malariamyggen angriper. De blir syke og dør hjemme i sine små hytter, langt borte fra sykehusenes statistikkførere.

Fire millioner tilfeller. I det lille afrikanske landet Malawi, som er ett av de verst rammede landene, ble det registrert om lag fire millioner malariatilfeller i 2007, i en befolkning på om lag 13,5 millioner. 7000 mennesker ble registrert døde på landets sykehus som følge av malaria.

Lisnit våker over datteren og håper at medisinen vil kunne slå tilbake parasittene som herjer i blodårene hennes.

Hovedårsaken til høy malariadødelighet i denne delen av verden er forekomsten av den aller farligste av verdens malariaparasitter, den fryktede plasmodium falciparum.

Det er denne parasitten som herjer i blodet til spedbarna vi besøker på barneavdelingen ved distriktssykehuset i Mangochi. Men det gjør den også på tusenvis av andre sykehus og i hundretusener av Afrikas landsbyer.

Kommer med mørket. Smitten overføres ved at en hunnmygg sluker blod med mikroskopiske parasitter hos et menneske med malaria og overfører dem til et annet menneske.

Den tre millimeter store smittebæreren kommer gjerne flyende når mørket faller på over landets byer og landsbyer. I Afrika sør for Sahara er malaria så vanlig at det er blant de vanligste årsaker til fravær fra skole og arbeid. «Alle» har hatt

Ikkevel håp om at hun kan overleve sykdommen.

ALLE FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

malaria, og voksne tenker knapt nok over det når sykdommen kommer med feber og andre influensalignende symptomer. De fleste har, som følge av tidligere års sykdom, opparbeidet seg et visst immunforsvar. Kanskje tar de seg fri fra jobben en dag eller to, kanskje ikke.

- Ingen kan gå på piller hele livet. Det kan utlendinger gjøre når de er her en kort periode. Vi lokale stikker heller bortom apoteket eller sykehuset når vi merker feberen komme, forteller en lokal helsearbeider.

Mer enn én gang i året. Sårbarheten for malaria er ulike fordelt. Mest utsatte er de aller minste barna, der nest de litt større barna og gravide kvinner.

Lisnit Nchinjula forteller meg at det er andre gang 13 måneder gamle Ruth har hatt malaria og besøker sykehuset. Dermed bekrefter hun også et tilsynelatende merkelig prosenttall i statistikken over malaria-syke barn under fem år i Mangochi-distriktet: 136 prosent av barna er registrert å ha hatt malaria det siste året.

- Det er slett ingen feil med statistikken. Det betyr at en god del barn har hatt malaria mer enn én gang, forklarer legene.

Medisinnmenn. Et tropisk, fuktig kli-

Sju afrikanske land og områder, som alle hadde gjennomført store malaria-kampanjer, rapporterte om en halvering av antallet malaria-tilfeller og -dødsfall.

«Baby friendly» står det over inngangspartiet ved Mangochi distrikthospital, men hver dag dør det barn på dette sykehuset. Malaria er den viktigste dødsårsaken.

Tre av fire barn på akuttavdelingen har malaria, blant dem fem år gamle Mafuto. Moren Sakina Jafari (20) håper det beste.

ma og myggplage er ikke den eneste årsaken til at mennesker dør av sykdommen, eller får langtids-eterskader som kronisk blodmangel, hodepine og mentale forstyrrelser. Fattigdom er den viktigste grunnen til at både sykdommen får bre seg og at folk kommer for sent til sykehus.

- Et hovedproblem er at folk kommer seg for sent til behandling. Hvis de bor mer enn fem kilometer unna, orker de antakelig ikke å gå til sykehuset eller apotekutsalget. Og mange har ikke råd til å betale for transport. Da oppsøker de kanskje i stedet en «African doctor» (medisinnmann eller healer, red.anm.) i landsbyen, sier legen Mike Nyirenda.

Ifølge ham har alle malawiske landsbyer en slik selvært medisinnmann. Hvis sykdommen så ikke går over, men snarere blir verre av healerens inngripen, kan parasittene i blodet allerede ha formert seg så

mye at de har fått overtaket. Da er det kanskje for sent å behandle med medisiner, og liv går tapt. Rask medisinsk behandling av malaria er ekstremt viktig, forklarer han.

Sammenfall. Den amerikanske økonomen Jeffrey Sachs er kanskje den personen i verden som har gjort mest for å sette malaria-problemet på dagsordenen internasjonalt, som ledd i kampen for å redusere barne- og mødredødelighet. I sine bøker påpeker han blant annet at kart over malaria-utbredelse og kart over fattigdom viser påfallende sammenfall. Han viser også til at malaria både er en årsak til og en konsekvens av fattigdom.

«I områder med høy risiko for malaria hindrer malaria demografiske endringer og investeringer i menneskelig kapital. Når barn dør i hopetall har foreldre en tendens til

å overkompensere gjennom å få enda flere barn, noe som gir ødeleggende resultater. Når de er for fattige til å investere i utdanning for alle barna sine, velger kanskje familien å utdanne bare ett barn, vanligvis den eldste sønnen», skriver Sachs.

Billige tiltak. Samme Sachs, som også har ledet tidligere FN-generalsekretær Kofi Annans tusenårsmålskampanje, er en sterk tilhenger av et globalt krafttak mot malaria. Som økonom slo det ham også hvor billige tiltakene var. For noen få kroner kan et menneskeliv bli spart. For eksempel koster et vanlig moskitonet 20-30 kroner, mens et moderne insektmiddelbehandlet nett koster rundt 35 kroner. Men Sachs ble overrasket da han begynte å se på hva verden gjorde for å slå tilbake den omfattende sykdommen.

«Jeg var overbevist om at jeg ville finne at alt som kunne gjøres allerede var satt ut i livet. Jeg så for meg at verden, garantert, ikke ville stå stille og se på at millioner døde hvert år. Men da min kollega (...) og jeg begynte å sjekke tall for bistandsgivernes støtte til bekjempelse av malaria, fant vi knapt nok noen tall. Nivået på de rike lands bistand til Afrika i kampen mot malaria kunne måles i titalls millioner dollar per år, ikke de 2 til 3 milliarder som trengtes.» Skriver Sachs i 2005.

Sving på sakene. Men takket være aktivister som Sachs og finansiering fra Storbritannia, USA og store globale offentlig-private helsefond har internasjonal malariabekjempelse nå endelig begynt å skyte fart. Det har skjedd de siste tre-fire årene.

På FNs spesialtoppmøte om Tusenårsmålene i New York i september skjedde det et nytt betydelig framskritt i finansieringen av internasjonal malariabekjempelse, da internasjonale, nasjonale og private givere lovet kraftig økte bevilgninger. Målet er ambisiøst - å utrydde malaria innen år 2015.

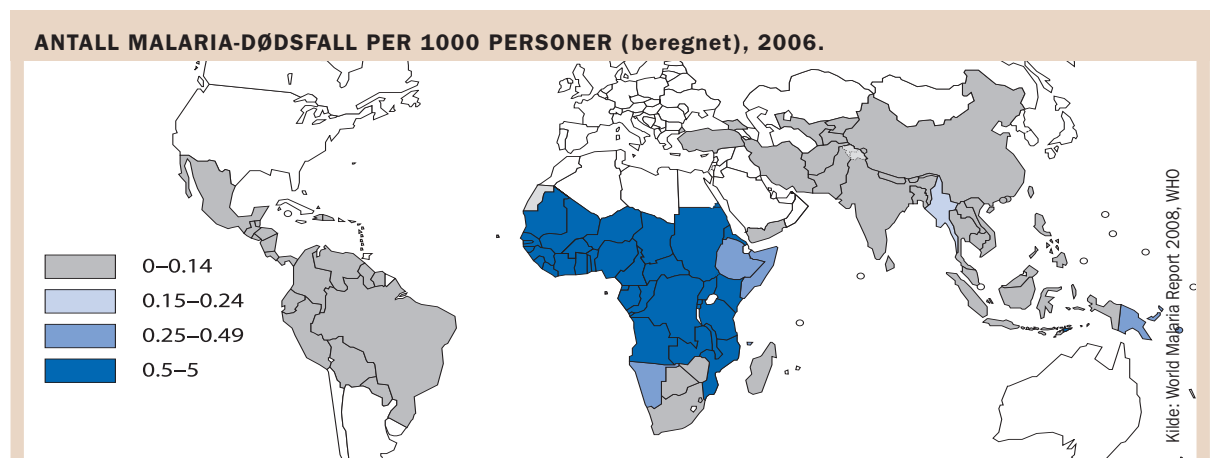
På det samme møtet kom representanter fra sju afrikanske land - blant dem Rwandas president Paul Kagame - med meldinger som ga håp om ytterligere framskritt:

- Vi kan rapportere om en halvering av antallet malariatilfeller og -dødsfall i områdene hvor tiltakene er satt inn.

I ytterligere 22 land i andre deler av verden falt også antallet malariatilfeller med 50 prosent eller mer.

Finansierer myggnett. Ny medisin, spesielle tiltak for gravide, spraying

Fortsetter neste side >>>

Kø av kvinner utenfor barneavdelingens poliklinikk i Mangochi.

>>> fra foregående side

av hus og nye insektmiddelbehandlede nett er ledd i det store krafttaket mot malaria som i disse dager gjennomføres i Malawi og andre afrikanske land.

De nye, friske malariamillione som har dukket opp de siste årene har skapt nytt håp blant helsearbeidere i nedkjørte og kriserammede helsesektorer. I Malawi ga dette blant annet støtet til en storstilt kampanje med utdeling av 1 million moderne myggnett i august i fjor. Mens det i 2000 bare var 6 prosent av gravide kvinner og barn under fem år som hadde slike nett, er tallet nå oppe i 65 prosent, ifølge landets helseminister.

Et forsøk med husundersøkelser, intervjuer og blodprøver fra 384 barn i Monkey Bay-området ga tilsvarende resultater. Rundt 60 prosent hadde sovnet under et nett natten før, et langt høyere tall enn for 2-3 år siden. Samtidig var antallet barn med malaria-parasitter i blodet halvert, forteller Malawis nasjonale myggnettkoordinator John Zoya.

For Afrika som helhet har bruken av slike nett blitt seksdoblet i løpet av perioden fra 2000 til 2007, viser ny forskning foretatt av britiske og kenyanske forskere. Mens det i 2000 bare var 3 prosent av Afrikas barn under fem år som var beskyttet av et myggnett, var tallet syv år senere 18,5 prosent. Det betyr likevel at 90 millioner barn i Afrika fortsatt lever uten en slik enkel beskyttelse mot den livstruende sykdommen.

Forskningen viste også at bruken av myggnett økte mye raskere i land som delte ut gratis nett, sammenlignet med land der folk måtte betale for myggnettene. Mens det var 25 prosent bruk i de førstnevnte landene, var det fortsatt så lavt som 4 prosent i de landene der det ikke var gratis.

Delte ut 66.000 myggnett. De nye, forbedrede myggnettene, som er be-

Agnes Maron (18), mor til ei jente på 8 måneder, sier at familien sover under sitt myggnett hver eneste natt. Agnes har selv opplevd å miste moren sin på grunn av malaria. FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

handlet med et insektmiddel som skal vare i 3-5 år, er trolig per i dag det mest effektive tiltaket for å redusere antallet malaria-tilfeller. Ikke bare holder de myggene vekk fra barn og voksne mens de sover. En mygg som setter seg på et insektmiddelbehandlet nett vil dø etter kort tid. Dermed reduseres også risikoen for andre mennesker i huset og i nabolaget.

Her i Mangochi-distriktet delte vi ut 66.000 myggnett. Alle familier med barn under fem år fikk gratis nett, forteller helsearbeider og myggnett-koordinator Luciano Abraham.

Han karakteriserer den lokale kampanjen som svært vellykket.

For tidlig fødte. Vi har følge med ham ut til helsestasjonen noen kilometer utenfor byen. Her er vi vitne til den ordinære utdelingen av myggnett. Den pågår alle hverdager ved helsestasjonen, også den finansiert av de malawiske helsemyndig-

Barneavdelingen på Mangochi-hospitalet en helt vanlig dag i januar 2009. Et syttital syke barn må dele på 23 senger.

Her i Mangochi-distriktet delte vi ut 66.000 myggnett. Alle familier med barn under fem år fikk gratis nett.

Luciano Abraham, helsearbeider og myggnett-koordinator.

hetene gjennom internasjonal bistand.

Abraham noterer på hver enkelt pasients helsekort: «Ett myggnett, type ITN, mottatt».

Alle kvinner som går her til svangerskapskontroll skal få hvert sitt gratis nett, ifølge myndighetene.

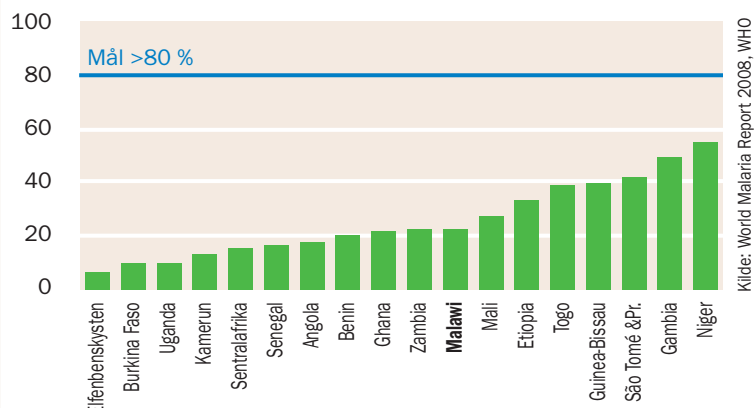
Dersom de brukes, er det et viktig tiltak både mot barne- og mødre-død. Gravide kvinner som får malaria er nemlig svært utsatt for anemi (blodmangel, red.anm.) og andre svangerskapskomplikasjoner, noe som igjen bidrar til for tidlig fødte barn og barn med lavere kroppsvekt enn normalt. Begge tilstander innebærer en svak «startkapital» for et

spedbarn i – et land der 48 prosent av alle barn lider av under- og feiler-næring.

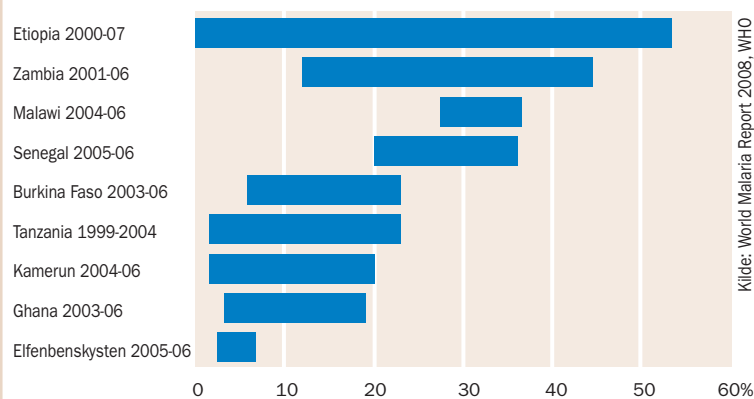
Gratis for gravide. De unge kvinnene Fulumiru Samu, Stawa Anderson og Salatu Harilu smiler forsiktig der de sitter fremst i køen på helsestasjonen. Alle tre er gravide og skal til svangerskapskontroll. To ganger i løpet av svangerskapet vil de få injisert doser av malariaforebyggende medisin, hvis myndighetene holder det de lover. Det er et ledd i den nye nasjonale anti-malariakampanjen. Samtidig har de også, som gravide, rett til å motta ett nytt nett.

De forsikrer oss om at de kjenner til hvordan nettet skal brukes.

BARN UNDER FEM ÅR SOM SOVER UNDER ET MYGGNETT BEHANDLET MED INSEKTMIDDEL, 2006-2007

ØKNING I PROSENTANDEL HUSHOLDNINGER SOM EIER ET MYGGNETT BEHANDLET MED INSEKTMIDDEL

r. Om natten sover mødrene på gulvet under sengene.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

- Jeg vet også at det må gjenbehandles med insektmiddel om noen år, sier Fulumiru som har ett barn fra før.

Både hun og gutten har hatt malaria.

- Selv ble jeg veldig syk, så syk at jeg var redd for å bevege meg hjemmefra. Men etter å ha fått «LA» kviknet jeg til etter en ukes tid, forteller hun.

«La-la-la!». «LA», «LA», «LA» er ordene som hviskes stadig oftere i køene inn til Øst-Afrikas helsestasjoner og sykehus, og som synges i folkeopplysningens tjeneste på lokale radiostasjoner. Denne nye og mer effektive medisinen mot malaria ble introdusert i Malawi i 2008, til allmenn bruk.

«LA» er en variant av en ny behandling basert på den kinesiske anti-parasittmedisinen artemisinin. Dette er et naturpreparat som har vist seg langt mer effektiv enn tidligere medisiner som for eksempel klorokin - i områder der parasittene etter hvert utviklet resistens mot de gamle medisinene.

Det eneste problemet med den nye medisinen er at den er ekstremt kostbar, sammenlignet med sine forgjengere. En behandling med artemisinin-kombinasjonsterapi (ACT) koster om lag 20-30 ganger mer enn en behandling med klorokin. Det betyr en markedspris på mellom 40 og 70 kroner.

For mennesker på landsbygda i

Afrika, som Lisnit Nchinjula og hennes 13 måneder gamle datter, er det enormt mye penger. Men heldigvis finnes det nå internasjonale ordninger - blant annet støttet av norsk bistand - som muliggjør gratis utdeling av slik livsnødvendig medisin til alle barn som kommer seg til sykehus og helsesentre.

Bare den kommende dagen og natten går bra, så gir det håp for Ruth og Lisnit, om en litt tryggere framtid. ■

Forskerne skjærer hodet av myggen og trekker ut levende parasitter.

Stephen Hoffman, forsker.

Lovende forsøk med spraying

Mens land som Sør-Afrika, Namibia og Botswana har sprayet hus mot malariamygg i flere år, har det samme tiltaket vært altfor kostbart for det fattige jordbrukslandet Malawi.

Men med større givervilje internasjonalt øyner også Malawi et håp om å bli en del av dette effektive anti-malariatiltaket.

- I foreløpige tester ser det ut til at vi kan redusere antallet smittetilfeller med 30 prosent, forteller legen Henry Chakaniza.

Som lege ansatt i storselskapet The Sugar Corporation of Malawi i byen Dwangwa har han lønn og budsjetter som langt overgår sine kolleger i det fattige offentlige helsetesenet i landet. Han forteller smilende at tiltak finansiert av sukkerselskapet i samarbeid med USAID, som utendørs spraying og utdeling av gratis myggnett, allerede har gitt en halvering i malariforekomsten i

hans distrikt Nkhotakota.

Chakaniza forsikrer om at det er altruistiske, ikke bedriftsøkonomiske, grunner til at selskapet finansierer forsøkene hans.

- Men hadde vi regnet på det, så hadde det sikkert vært god bedriftsøkonomi også. Sykefravær, dødsfall, økonomisk støtte til ansattes familier ved død, fravær på grunn av begravelser, ansettelser og opplæring av nye ansatte innebærer utvilsomt store kostnader for et selskap som vårt. Men her er målet ikke fortjeneste, men å gjøre en innsats lokalt, sier han.

Et hovedmål med pilotprosjektet er å sjekke ut hvor høye kostnader som påløper ved et slikt tiltak. Det krever nemlig både opplæring, utstyr og mange ansatte for å få gjennomført omfattende sprayingskampanjer. ■

Spraying av hus og områder der myggen klekker har vist seg som et effektivt virkemiddel mot malaria, men foreløpig er det for kostbart for de fattigste utviklingslandene. Bildet er fra Indonesia.

FOTO: SCANPIX/EPA/AHMAD YUSNI

TEMA: MALARIA

Lovende forsøk med vaksiner

Mens verdens bistandsgivere finansierer stadig flere insektnett, medisindoser og sprayingsforsøk i afrikanske land, sitter det forskere rundt om i verden og prøver å utvikle en mer langsiktig løsning - en vaksine mot malaria.

Forskningen på en malariavaksine har pågått helt siden 1960-tallet, men budsjettene har vært små og arbeidet har gått svært langsomt framover. Mange har ment at årsaken har vært at legemiddelfirmaene ikke har prioritert en sykdom som i all hovedsak rammer fattige mennesker i utviklingsland.

Testet på seg selv. Det er først etter at nye offentlige-private globale helsekampanjer har tatt tak i problemene, inkludert markedsløsninger og finansiering, at noe har begynt å skje. Blant de mest lovende initiativene er forskningen som foregår i det lille amerikanske bioteknologiselskapet Sanaria. Med økonomisk ryggdekning i ferske dollarmillioner fra Microsoft-gründer Bill Gates og USAID har ildsjelen og forskeren Stephen Hoffman fått nytt håp om å redde Afrikas malaria-syke barn. Den 60-årige Afrika-entusiast Hoffman, som for flere år siden startet med å prøve ut vaksinen på seg selv, er nå i ferd med å avslutte utviklingen av en vaksine. Den hevdes å være mer enn 90 prosent virksom benyttet på en afrikansk befolkning.

Etter bestråling av malariamygg med gammastråler skjærer forskerne hodet av myggen og trekker ut levende, men ikke-formerende mini-parasitter. Det er disse mini-parasit-

tene som senere skal injiseres av helsepersonell og svømme rundt i blodet på mennesker som et immuniserende forsvarsverk mot malaria.

Hoffmans lovende forskning er likevel bare ett av en rekke ulike forskningsprosjekter for å utvikle en malariavaksine. Den vaksinen som har kommet lengst i å bli godkjent av nasjonale helsemyndigheter i ulike land er en vaksine utviklet som ledd i et offentlig-privat partnerskap mellom farmasi-giganten GlaxoSmithKline og Path Malaria Vaccine Initiative.

Også denne har mottatt betydelig forskningsstøtte av Bill og Melinda Gates Foundation. Vaksinen har foreløpig vist seg å redusere malariatilfeller med 30 prosent og halvere antallet barn som utvikler alvorlig malaria, men det er håp om at videreutviklingen vil føre til et enda mer effektivt produkt.

Ifølge Path Malaria Vaccine Initiative kan vaksinen være klar for lansering i 2013.

Vil utrydde malaria. - Jeg håper virkelig at den malariavaksinen som nå gjennomgår avansert testing vil vise seg effektiv, men det vil i så fall bare være et første steg, uttalte Bill Gates til The Guardian 3. oktober i fjor.

Han fastslo samtidig at det var på tide å utvikle en vaksine som en gang for alle ville utrydde malaria.

Den totale støtten fra Gates-stiftelsen til internasjonal vaksineforskning de kommende årene er på 168,7 millioner dollar. ■

fortsettelse neste side >>>

Ny fart i den globale kampen mot malaria

MALARIA

På et FN-toppmøte i New York 25. september i fjor ble det lansert en ny global handlingsplan mot malaria. Global Malaria Action Plan (Gmap) har foreløpig fått løfter om økonomisk støtte på til sammen 3 milliarder dollar, hvorav 1,1 milliarder dollar skal komme fra Verdensbanken og 1,6 mrd fra Det globale fondet til bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM).

– For Det globale fondet er dette å betrakte som et foreløpig bidrag for 2008.

Et lignende eller større beløp er ventet vedtatt hvert år framover,

opplyser kommunikasjonssjef Jon Lidén.

Resten av bidragene skal komme fra den britiske regjeringen, Bill og Melinda Gates Foundation og private organisasjoner, samt flere mindre givere.

Anslag går ut på at planen kan redde 4,2 millioner liv mellom 2008 og 2015. Ekspertene har imidlertid anslått at en full iverksettelse av planen vil kreve bevilgninger på 5,3 milliarder dollar bare i 2009 og 6,2 milliarder i 2010.

I tillegg er det behov for ytterligere 750-900 millioner dollar til

Ifølge anslag kan planen redde 4,2 millioner liv mellom 2008 og 2015.

forskning på vaksiner, medisiner og andre nye redskaper i kampen mot malaria.

Også det amerikanske President's Malaria Initiative er en stor giver. Bevilgningene, som styres av USAID til nasjonale malariakontrollprogrammer, har økt fra 30 millioner dollar i budsjettåret 2006 til 135 millioner dollar i 2007 og 300 millioner dollar i 2008. I 2009 er det også planlagt utbetalt 300 millioner dollar, mens tallet for 2010 er 500 millioner dollar. ■

MALARIAKAMP I MALAWI

■ USA finansierte i budsjettåret 2008 6,5 millioner doser med ny malariamedisin, 875.000 insektmiddelbehandlete myggnett, samt innendørs spraying av 28.000 husholdninger.

■ Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria har vedtatt å bevilge rundt 73 millioner dollar (om lag 500 millioner kroner) til malariabekjempelse i Malawi for perioden okt. 2005 – sept. 2010.

Healeren, **Dr. James Champion**, på sitt kontor på markedet i Mangochi.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

– Jeg kan kurere malaria, fastslår den lokale «Snåsamannen»

■ I MALAWI:
GUNNAR ZACHRISEN

– Jeg kan behandle alle slags sykdommer, forsikrer den lokale «Snåsamannen» på markedet i byen Mangochi.

Sammen med tolken har jeg akkurat vadet over en enorm søledam, funnet bod nummer to på høyre side bak båtbutikken og rukket fram hånden til den småvokste mannen med de sterke brillene. «Dr. James Champion» er navnet. «Traditional healer», fra yao-stammen med 30 års erfaring fra yrket. Spesialist på astma, hodepine og smerter i kroppen.

– Velkommen!

Fra pasientbenken, ved siden av mopeden som frakter «doktor» fram og tilbake til markedet, har vi orkesterplass til urtekrukker, røkelse og ulike mystiske remedier som henger rundt på vegger og fra tak. «Doktor» viser fram sitt viktigste redskap, et håndholdt barberpeil som er polstret og prydet med bomullsstoff og nøttelenker.

– Min jobb er å kurere lidelser. Først ber jeg folk forklare problemene sine, å få ut all relevant informasjon. Så ser jeg inn i denne tingene, og prøver å finne noen mulige svar, før jeg stiller pasienten noen spørsmål: «Er det slik at...?»

Doktor Champion forklarer at han at nå er avhengig av et eller flere «ja» fra pasienten. Deretter ser han på nytt inn i sitt speil, for å få de endelige svarene.

– Og så kan jeg starte behandlingen, sier doktoren.

TEMA: MALARIA

Champion forteller oss at han startet sin virksomhet på 1970-tallet, etter at han selv hadde blitt kurert for en sykdom av den kjente mosambikiske healeren Dr. Kanyala. Men først gikk han fire år som lærling hos den samme healeren.

– *Malaria er jo en veldig vanlig sykdom på disse kanter. Kan du også kurere malaria?*

– Hvis det kommer en pasient med malaria, så har jeg også en spesiell behandling for det.

– *Hva går den ut på?*

– Det kan jeg ikke gå inn på. Hver pasient må få sin diagnose og sin spesielle behandling. Jeg har en rekke ulike urter. Dette er urter som pasientene kan drikke. Noen ganger skal urtene kokes, noen ganger ikke.

– *Og hvis det, mot formodning, ikke skulle hjelpe?*

– Da ber jeg dem dra til hospitalet.

– *Behandler du også barn?*

– Nei, det er ikke så mange. Det er flest voksne og mest kvinner. Barn sier så mye rart, de er vanskelig å behandle, så de sender jeg til sykehuset.

– *Og hvordan går «butikken»? Er det nok å gjøre?*

– Det er nok noe færre pasienter nå enn tidligere. I starten var jeg den eneste healeren her på markedet, nå er det blitt flere. Men de fleste holder til ute i landsbyene ■

Jeg har en helt spesiell kur for malaria.

Dr. James Champion,
lokal healer.

Kun 3 prosent fikk anbefalt medisin

Selv om både finansiering og tiltak mot malaria har økt kraftig de siste årene er det mange steder ennå langt fram til en effektiv malariaberedskap, viser tall fra atten nasjonale husholdningsundersøkelser i Afrika i 2006-2007.

Undersøkelsene viste at bare om lag 38 prosent av afrikanske barn under fem år ble behandlet med malariamedisin når de hadde hatt feber. 19 prosent hadde fått malariamedisin samme dag eller dagen etter at feberen hadde slått ut. Bare 3 prosent av barna under fem år hadde noen gang fått ACT, kombinasjonsmedisinen som nå anbefales på det sterkeste av Verdens helseor-

ganisasjon.

I samme undersøkelse framkom det at bare 18 prosent av gravide kvinner hadde fått de anbefalte to injeksjonene med antimalaramedisin i løpet av svangerskapet.

Undersøkelsene viste også at mens 34 prosent av husholdningene eide et insektmiddelbehandlet nett, var det bare 23 prosent av barna og 27 prosent av gravide kvinner som sov under slike nett.

Bare fem afrikanske land rapporterte om at de foretok innendørs spraying av hus i et slikt omfang at det var tilstrekkelig til å dekke 70 prosent eller mer av den risikoutsatte befolkningen. ■

NORSK STØTTE TIL MALARIA-BEKJEMPELSE

■ Norges støtte til internasjonal malariabekjempelse skjer primært gjennom støtte til internasjonale organer som Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria og Den internasjonale ordningen for innkjøp av legemidler (UNITAID), samt støtte til nasjonale helsesektorprogrammer.

■ Norge støttet Det globale fondet med 301 millioner kroner i 2007. 30 prosent av fondets midler har gått til bekjempelse av malaria, 11 prosent til tuberkulose og 59 prosent til aids.

■ Det globale fondet oppgir at 70 millioner nett hittil er blitt delt ut til familier, for det meste i Afrika. 180 millioner nett skal deles ut innen utgangen av 2010.

■ I løpet av sine første seks år har Det globale fondet nådd 60 millioner mennesker med såkalt ACT-malariabehandling.

■ Norge støtter også Den internasjonale ordningen for innkjøp av legemidler (UNITAID). Ordningen bidro i 2007 med 21,5 millioner dollar (tilsvarende om lag 140 millioner kroner) til distribusjon av malariamedisin til 13 utviklingsland.

■ I Malawi er Norge en av de største giverne til et stort sektorprogram for den nasjonale helsesektoren, mens norske institusjoner og organisasjoner bidrar med støtte til utdanning av helsepersonell.

Kilder: Det globale fondet, 2009. St.prop. nr. 1 2008-2009.

Tre år gamle **Siam Marjan** leker under et myggnett i Kibera-slummen i Nairobi.

FOTO: SCANPIX/ EPA/STEPHEN MORRISON

Rekordmange sivile drept i Afghanistan

2118 sivile mistet livet i 2008

Kabul (b-a): – De internasjonale soldatene må gjøre seg mindre avhengig av bombefly, sier Ahmad Nader Nadery til Bistandsaktuelt i Kabul.

■ I AFGHANISTAN:
ANDERS SØMME HAMMER

AFGHANISTAN

Nadery er en av prosjektlederne i Den afghanske uavhengige menneskerettskommissjonen (AIHRC). Han har ledet undersøkelser av krigføringen til opprørere og internasjonale og afghanske soldater, og skrevet rapporter om hvordan de rammer sivilbefolkningen.

Bomber fri soldater. Nadery sier bombeangrepene til de internasjonale soldatene som regel ikke er godt planlagt. De utføres spontant når små grupper med soldater har kjørt seg fast i bakholdsangrep. Bombene som blir sluppet fra fly for å hjelpe soldatene til å komme seg løs, dreper og skader sivile, forteller Nadery.

– Soldatene må reise ut i større grupper så de ikke blir nødt til å kalle inn bombefly hver gang de blir angrepet, sier han.

Taliban dreper flest. Nye tall fra FN viser at 2008 var det året da flest sivile afghanere har mistet livet siden den USA-ledede invasjonen i 2001. 2118 sivile ble drept i krigen i fjor. Det er nesten 40 prosent flere enn i 2007.

Nadery understreker at det er Taliban og andre opprørere som dreper flest sivile:

– Taliban har spredd seg til nye

En nederlandsk NATO-soldat speider ut over landsbygda i Uruzgan-provinsen i Sør-Afghanistan fra et helikopter.

FOTO: ANDERS SØMME HAMMER

Ahmad Nader Nadery, prosjektleder i Den afghanske uavhengige menneskerettskommissjonen.

områder, og gjennomfører flere angrep. Opprørerne er også blitt veldig bevisste på at motstanden mot de internasjonale soldatene øker når sivile blir drept. Vi ser flere eksempler på at talibanere går inn i landsbyer og bruker sivile som skjold, sier Nadery.

Ifølge FN ble 55 prosent av de sivile drept av opprørere i 2008. Internasjonale og afghanske styrker sto for 39 prosent.

Hele 38 hjelpearbeidere ble drept i Afghanistan i fjor. Det er en dobling fra året før. Nadery og hans familie ble selv truet på livet av Taliban etter at han skrev en rapport om

opprørere. I fjor ble en kollega av Nadery kidnappet og henrettet av opprørere i den sørlige Helmand-provinsen. Nadery er skremt over hvordan Taliban i midten av februar klarte å angripe Undervisningsdepartementet, Justisdepartementet, og Fengselsdirektoratet samtidig i Kabul. Over 20 mennesker ble drept.

– Folk våger ikke å sette seg imot Taliban fordi de vet at de afghanske myndighetene ikke er sterke nok til å beskytte dem, sier Nadery.

Han har tre oppfordringer til de internasjonale soldatene:

- Reduser antall luftangrep.
- Slutt å bruke «uformelle kil-

der» i etterretningsarbeidet. Mye av informasjonen som gis til soldatene er falsk og brukes som ledd i lokale maktkonflikter.

■ Soldatene må få bedre opplæring i afghansk kultur og tradisjoner.

– I 2008 så vi flere ganger at bryllup ble bombet. Soldatene må forstå at i afghanske bryllup samles menn og kvinner i store grupper. Og det er vanlig at mennene skyter i luften for å feire, sier Nadery. ■

Anders Sømme Hammer er frilansjournalist bosatt i Afghanistan.

– Overdreven tro på private helsetjenester

Enkelte bistandsgivere har satset stort på at private krefter skal gi flere tilgang til helsetjenester. Oxfam mener derimot at offentlige løsninger både når flere fattige, er rimeligere og mer effektive.

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

– Offentlige løsninger er det eneste som kan vise til resultater i form av helsetjenester til alle, mener bistandsorganisasjonen Oxfam. I rapporten «Blind optimism – Challenging the myths about private health care in poor countries» slår organisasjonen kraftig tilbake mot blant annet Verdensbanken, som de to siste tiårene har fremmet en politikk hvor private aktører skal løse utfordringene for helsevesenet i land i Sør.

Verdensbankens argument har vært at det private kan gjøre en bedre og mer effektiv jobb. Ifølge Oxfam er denne strategien risikabel – ikke minst fordi de private tjenestene i mange tilfeller ikke når de aller fattigste. Hjelpeorganisasjonen viser til blant annet India, hvor 82 prosent av poliklinisk behandling ivaretas av privat sektor.

Men mens antallet private luksusklinikker øker, mangler halvparten av alle indiske kvinner hjelp

helsepersonell under fødsel. – Faktum er at majoriteten av befolkningen i fattige land ikke har noe helse tilbud, skriver Oxfam.

77 Kvaliteten på private tjenester er ofte så dårlig at fattige menneskers liv settes i fare.

Oxfam.

Les mer på www.oxfam.org

Ikke rimeligere og bedre. Også argumentet om at private aktører kan levere rimeligere helsetjenester enn det offentlige, tilbakevises av Oxfam. De viser til at land ofte har brukt store offentlige midler for å trekke til seg private investorer i fattige land med høy investeringsrisiko. I tillegg nyter private forbrukere godt av enkelte særfordeler.

– I Sør-Afrika mottar majoriteten av dem som har privat helseforsikring mer i subsidier fra staten i form av skattelettelser enn det som blir brukt per person for å dekke offentlige helsetjenester, skriver Oxfam.

Lite kostnadseffektivt. Heller ikke kvalitetsmessig mener Oxfam at de private kan skilte med gode resultater. De viser til land som Chile og Libanon hvor private står for majoriteten av helsetjenestene. – Libanon har ett av de mest privatiserte helsevesenene i utviklingsland. Libanesiske myndigheter bruker dobbelt så mye på helse som Sri Lanka, men har dobbelt så høy barnedødelighet og tre ganger så høy mørdedødelighet som Sri Lanka, heter det i rapporten.

Oxfam mener kvaliteten på private helsetjenester i mange tilfeller

er så dårlig, at fattige menneskers liv settes i fare. I Lesotho ble for eksempel bare 37 prosent av seksuelt overførbare sykdommer behandlet korrekt av private aktører. I det offentlige behandlet større offentlige aktører 57 prosent av sykdommene korrekt, mens små offentlige helsestasjoner i 96 prosent av tilfellene ga riktig behandling.

Suksesshistorier. Mens private aktører får lite ros fra Oxfam, løfter rapporten fram hvordan målrettet satsing på offentlige helsetjenester i flere land kan vise til gode resultater. I land som Botswana, Mauritius, Sri Lanka, Sør-Korea, Malaysia, Barbados, Costa Rica, Cuba og den indiske delstaten Kerala er barnedødeligheten i løpet av ti år redusert med mellom 40 og 70 prosent.

– Satsing på offentlig helsetjenester er ikke dømt til å mislykkes, slik noen hevder. Men satsingen krever politisk lederskap, finansiering, tiltak som virker og folkets støtte, mener Oxfam.

Organisasjonen mener private aktører også i fremtiden vil spille en aktiv rolle i å levere helsetjenester i utviklingsland. Men Oxfam anmoder først og fremst giversamfunnet om å få til en langt større satsing på gratis offentlige helsetjenester, og disse må være tilgjengelige for alle – også de fattigste. ■

NOTIS

Bistandsaktuelt fikk 400 nye lesere

Mens de fleste større norske dagsaviser rapporterer om synkende opplagstall, har fagbladet Bistandsaktuelt økt sitt opplag med 400 eksemplarer siden i fjor. Det tilsvarer en økning på 2,2 prosent sammenlignet med samme tid i fjor.

Det totale opplaget er i dag 18.200 eksemplarer.

– Det er nok svært urettferdig å sammenligne en gratisavis med aviser som skal selges for å skape inntjening, men vi er godt fornøyd med opplagutviklingen. Hovedmålet er å nå ut til så mange som mulig av de spesielt interesserte leserne, sier redaktør Gunnar Zachrisen.

Han understreker at opplagsøkningen skjer «av seg selv», det vil si uten ekstern annonsering av produktet. De 400 nye abonnentene har meldt seg via egenannonser på nettsider og i papiravisen.

I løpet av året kommer Bistandsaktuelt til å presentere nye og mer brukervennlige nettsider. ■

Internasjonal bistand i motbakke

Svekkes av finanskrisen og fragmentering, mener OECDs utviklingskomité

PARIS (b-a): Den internasjonale bistanden har krympet, ifølge årets tilstandsrapport fra OECDs utviklingskomité. Med finanskrisen vil budsjettene bli enda mindre i tiden framover. Dessuten svekkes bistanden av at givne sprer seg på for mange land og prosjekter.

■ I FRANKRIKE:
SYNNØVE ASPELUND

Givne sliter med å nå målene de har satt seg for bistanden. I stedet for en økning hadde den samlede bistanden fra OECD-medlemmene en reell nedgang fra 2006 til 2007 på 8,5 prosent (fra 0,31 prosent til 0,28 prosent av medlemslandenes bruttonasjonalinntekt). Dette kommer fram i rapporten «Development Co-operation Report 2009» fra utviklingskomiteen i Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling, OECD (DAC).

– Samtlige land har sagt at de vil holde løftene om å øke bistanden.

FAKTA

- Utviklingskomiteen i Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling, OECD (DAC), gir hvert år ut en rapport som ser på tendenser i internasjonal bistand og på medlemslandenes utviklingssamarbeid.
- 2009-rapporten baserer seg på tall fra 2007.
- Samlet bistand fra OECD-landene var drøyt 100 milliarder dollar i 2007.

Vietnams økonomiske suksess har fått givne til å strømme til landet. Ifølge OECD er 29 giverland i Vietnam, 17 av dem står for under 10 prosent av bistanden.

FOTO: GØRILL TRONSDEN BOOTH

EU-landene har lovet å nå målet om 0,5 prosent i 2010, deretter 0,7 prosent i 2015. Men det ser ikke helt lyst ut. Riktignok er noen land allerede på dette nivået, som Nederland, Sverige og Danmark, men andre har svært langt igjen. Italia er vel det mest ekstreme tilfellet, med en bistandsprosent på 0,19 prosent, sier Simon Scott, leder for statistikkavdelingen i DAC, til Bistandsaktuelt.

Finanskrisen slår inn. Men problemet dreier seg om mer enn en bestemt prosentsats. For selv om giverlandene klarer å nå prosentmålene sine, vil det totale bistandsvolumet krympe. Årsak: finanskrisen.

De økonomiske nedgangstidene gjør nemlig at giverlandenes inntekter blir mindre. Og siden bistanden måles i prosent i forhold til bruttonasjonalinntekten, vil bistan-

den naturlig nok bli redusert når hele kaka blir mindre.

– Hvis et land har en lang rekke givere, bør de små givne tenke gjennom sin rolle i landet.

Suzanne Steensen, økonom i DAC-sekretariatet.

Hele 2009-rapporten finner du her (pdf): tinyurl.com/bk4dxc

den naturlig nok bli redusert når hele kaka blir mindre.

– For bare et år siden forventet vi en økonomisk vekst i giverlandene på 4 prosent fra 2008 til 2010. Nå er bildet helt annerledes. De siste tallene fra IMF (Det internasjonale pengefondet, red. anm.) viser at vi i stedet for en vekst på 4 prosent, vil få en nedgang på 1 prosent ved utgangen av 2010. Altså et gap på 5 prosent i forhold til hva vi har kalkulert med, sier Scott.

– Det er klart at bistanden blir berørt av dette, uavhengig av om givne når prosentmålene sine.

Bør økes i krisetider. OECD mener bistanden i større grad må tilpasses den globale økonomiske situasjonen, enten den er på opptur eller nedtur.

– I nedgangstider bør bistanden

økes, i oppgangstider bør den reduseres. Med den pågående finanskrisen er behovet stort for mer bistand. Mange fattige land er hardt rammet, men de mangler de rike landenes økonomiske spillerom til å sprøyte inn kapital for holde hjulene i gang, sier Scott.

Han får støtte av Jens Sedemund, rådgiver for DAC-sjefen.

– Å kutte bistand i dagens situasjon er kortsiktig og skyldes mangel på politisk prioritering. Finanskrisen viser hvor sammenvevd verden er, og utviklingssamarbeidet er en strategisk, global respons til krisen. Pengeflyten reduseres i nedgangstider, og da kan bistanden være den ene stabile pengeskilden for mange fattige land, sier Sedemund.

Spre seg for mye. Størrelsen på bistand er en ting. Måten pengene brukes på noe annet – og her peker OECD-rapporten på fragmentering av bistanden som et betydelig problem. Altfor mange givere sprer seg over altfor mange land og prosjekter. I Vietnam er det for eksempel 29 giverland – 17 av disse står for bare 10 prosent av Vietnams bistand. Og Vietnam er ikke enestående: i hele 24 mottakerland er det 15 eller flere givere som står for mindre enn 10 prosent av landets totale bistand. OECD er for første gang i ferd med en systematisk kartlegging av fragmenteringen. Årets rapport viser hvilke land som er «verst stilt» når det gjelder antall givere, blant annet Sør-Afrika og Brasil.

– Vi ønsker ikke å komme med en moralsk pekefinger, men å få på plass et verktøy som kan være nyttig. Ideen er at hvis et land har en lang rekke givere, bør de små givne tenke gjennom sin rolle i landet, sier Suzanne Steensen, økonom i

Evaluering: Norsk bistand har styrket fiskeriforvaltning i Sør

Norsk bistand til fiskerisektoren har styrket forvaltningen, forskningen og privat sektor i en rekke utviklingsland. De direkte fordelene for fattige fiskersamfunn er derimot mer uklare.

■ JAN SPEED OG
LIV RØHNEBÆK BJERGENSE

Norsk fiskeribistand har gitt et positivt bidrag til utviklingen av fiskerisektoren i en rekke utviklingsland. Det er imidlertid vanskelig å måle om den betydelige innsatsen har ført til fattigdomsreduksjon. I stedet for å prioritere fattigdomsreduksjon innenfor fiskerisektoren har den norske bistanden vært rettet mot områder der de norske institusjonene står sterkt: forskning, overvåkning av fiskeribestanden og industrielt fiske.

Det er noen av hovedkonklusjonene i den ferske evalueringsrapporten om norsk bistand til fiskerisektoren i Sør. Evalueringen tar for seg perioden 1985 til 2006.

Et norsk fortrinn. – Regjeringens politikk er at vi skal bruke vår kompetanse der hvor vi har et fortrinn. Det er derfor ikke overraskende at Norge

helt siden 1952 har vært involvert i å utvikle fiskerisektoren i Sør. Her har vi noe å tilby, fastslo statssekretær i Utenriksdepartementet, Håkon Gulbrandsen da evalueringen ble presentert.

Han understreket at ikke alle de norske satsingene har vært like vellykkede. Flere norske fiskeriprojekter fra 1970- og 1980-tallet huskes fortsatt som skrekkeeksempler på dårlig bistand.

I løpet av evalueringsperioden har Norge bidratt med til sammen 1,5 milliarder kroner i til sammen 57 land. Over halvparten har vært bilateral støtte (58 prosent) til hovedsaklig Namibia, Mosambik og Tanzania. Det er også gitt støtte til Sri Lanka, Vietnam, Filippinene, Kina og Nicaragua. 27 prosent av den bilaterale støtten var støtte til utvikling av privat sektor

Tre landstudier. Evalueringsteamet har sett nærmere på tre av mottakerlandene: Mosambik, Vietnam og Nicaragua.

■ Evalueringsrapporten fastslår at den norske støtten til fiskerisektoren i Mosambik har vært effektiv, fleksibel, mottakerdrevet og har bidratt til å styrke viktige nasjonale institusjoner. Støtten har imidlertid vært sentralisert, og det stilles spør-

målsteget ved om den norske støtten har bidratt til mindre fattigdom. Fra 1985 til 2008 mottok Mosambik til sammen 240 millioner kroner i støtte fra Norge til å utvikle fiskerisektoren i landet.

■ Vietnam har mottatt til sammen 80 millioner kroner fra Norge til å styrke fiskerisektoren i landet. Midlene er blitt brukt til å styrke nasjonale institusjoner, bedre kvalitet

på oppdrettsfisk, forebygge sykdom og ikke minst få på plass et lovverk for fiskeri.

Evalueringsteamet beskriver Norges innsats også i Vietnam som mottakerdrevet, bygd på et partnerskap mellom Nord og Sør og et viktig bidrag for å bygge opp bærekraftige institusjoner og kapasitet på myndighetsnivå. Landet har hatt en kraftig vekst i akvakultur fra en pro-

I løpet av evalueringsperioden har Norge bidratt med til sammen 1,5 milliarder kroner i til sammen 57 land.

Vietnam er ett av landene som er blitt vurdert av evaluerne. FOTO: GØRILL TRONSDEN BOOTH

DAC-sekretariatet.

Hun jobber med nettopp fragmentering av bistanden og har skrevet om dette temaet i den ferske OECD-rapporten.

Langsom endring. Siden måling av fragmenteringen er noe nytt, er det vanskelig å si om tendensen til å spre seg over for mange land er sterkere enn tidligere.

– Vi hadde ikke samme data før, derfor er det vanskelig å sammenligne. Det sies at det er blitt verre, men så har vi også fått mer informasjon om dette fra givene nå enn vi fikk for ti år siden, sier Steensen.

I en OECD-gjennomgang i fjor

høst fikk Norge mye skryt for sitt utviklingssamarbeid, men ble kritisert for nettopp å spre bistanden for mye. Steensen mener «Norge ikke er så ille, men ganske midt på treet». Hun tror mange land er i ferd med å ta tak i problemet, siden bistandseffektivitet er løftet så høyt på agendaen.

– Det skjer noe nå, men det går langsomt. Paris-erklæringen fra 2005, Accra-møtet og EUs Code of Conduct i fjor er viktige milepæler, men virkningen av konkrete tiltak ser vi først etter 2-3 år. Utfasing og omstrukturering av bistand skjer ikke fra en dag til en annen, sier hun. ■

Avviser norsk fragmentering

■ PER-IVAR NIKOLAISEN

Statssekretær Håkon Gulbrandsen mener det er viktigere enn noen gang at vestlige land øker bistanden, og tilbakeviser samtidig OECD-kritikken om at Norge tar for mange initiativer.

– Giverlandene må tenke på at vi lever i en global verden, der alt henger sammen med alt. Bistand til globale goder som fred, sikkerhet og klima er en investering i verden som helhet. Det er en kortsiktig strategi å kutte bistand som følge av krisen. Det er viktig å se litt lenger enn snevre egeninteresser, sier statssekretæren for utviklingssaker i utenriksdepartementet.

Samtidig har Norge fått kritikk av OECD nylig for å ta for mange initiativer. Gulbrandsen mener kritikken er uberettiget.

– Vi dyrker de områdene vi er best på, der det er stor etterspørsel.

Den nye utviklingsmeldingen viser denne tenkingen rundt utviklingspolitikk. Og her ligger vi i forkant internasjonalt, sier han.

Han viser til at Norge er inne i en del land med «Olje for utvikling»-programmet, og peker på Ghana som et eksempel.

– Vi er der etter et sterkt ønske fra landet. Vi gir faglig støtte i en situasjon der Ghana er i ferd med å bli en oljenasjon. Vi støtter også mange andre land i Vest-Afrika i arbeidet med et krav om en kontinentalsøkel utover 200 nautiske mil. Å si at vi ikke skal gjøre dette fordi vi allerede er inne i et visst antall land, blir galt, sier statssekretæren.

Gulbrandsen viser også til at Norge trapper ned bistanden i Bangladesh og Vietnam.

– Her ser vi en positiv utvikling, og at det ikke lenger er så viktig at Norge er inne, mener han. ■

duksjon på 800 000 tonn i 1985 til 3,6 millioner tonn i 2006

■ I Nicaragua startet samarbeidet med Norge i 1987. Evalueringsteamet beskriver den norske satsingen som «en moderat suksess». Blant annet har opplæring i Norge av ressurspersoner i overvåkingsorganet INPESCA bidratt til bedre overvåking av landets fiskeriresurser. Evalueringsteamet er imidlertid bekymret over pågående prosjekter i Nicaragua. Etter valget i 2006 har programmet stoppet opp og kan vise til få konkrete resultater og lav effektivitet. Evalueringsteamet stiller spørsmålstegn ved vilje til innsyn og godt styresett hos ledelsen i INPESCA og Center for Development Co-operation in Fisheries.

Norads støtte til å utvikle privat næringsliv i fiskerisektoren i Nicaragua får imidlertid svært gode skussmål. Her har 41 ideer blitt til 15 etablerte bedrifter som til sammen sysselsetter 535 arbeidstakere. Like godt ut kommer ikke støtten fra Norfund. Her har fire av fem prosjekter tapt penger, noe som førte til at Norfund trappet ned støtten til fiskerisektoren i Nicaragua. Utviklingseffekten av disse investeringene har imidlertid vært positiv

Mer småskalafiske. – Vår konklusjon er at den norske støtten har vært viktig med tanke på opplæring og formell utdanning, sa leder for evalueringsteamet, Colin Barnes.

Han stilte imidlertid spørsmål ved om de vellykkede prosjektene faktisk har ført til en bedre hverdag for vanlige mennesker.

– Det er rett og slett vanskelig å spore at den norske støtten har ført til mindre fattigdom, fastslo Barnes.

Han rådet videre Norge til å i større grad bruke ressurser i utviklingslandene regionalt, framfor på dyre, norske eksperter fra Tromsø eller Bergen. Evalueringene mener at et skjerpet fokus på fattigdomsreduksjon vil kreve mer innsats innenfor småskalafiske. Den norske kapasiteten er for øyeblikket ikke tilstrekkelig på dette området, påpeker rapporten.

– Hovedkonklusjonen er likevel at Norge for et relativt lite beløp har bidratt til positiv utvikling, og at støtten derfor bør fortsette, avsluttet Barnes.

Evalueringen er utført av det britiske selskapet MRAG i samarbeid med Econ-Pöyry og Natural Resource Institute i London, på oppdrag av Evalueringsavdelingen i Norad. ■

For mer informasjon om evalueringen – se www.norad.no.

HVEM HVA HVOR I ALL VERDEN?

1. Hva heter denne fuglen?
2. Hvilket år ble president Barack Obama født?
3. Hva het Muhammad Ali før han skiftet navn?
4. Hva er det tidligere navnet på byen som i dag heter Ho Chi Minh-byen?
5. Hvilket år kunngjorde kongen i Nepal at han ville forlate tronen?
6. Har India mer enn én milliard innbyggere?
7. Hvilket afrikansk dyr er verdens raskeste?
8. Hva heter New Zealands urfolk?
9. I hvilket land heter hovedstaden Tripoli?
10. Hva heter presidenten i Burkina Faso?
11. Hva er offisielt språk på Kapp Verde?
12. Er Venezuela medlem av OPEC?
13. Er over 75 prosent av befolkningen i Burma (Myanmar) buddhister?
14. Hvilken religion tilhører flertallet av Guineas befolkning?
15. Hva heter Komorenes hovedstad – Moroni, Mormoni eller Coroni?
16. Hvilket land omgir Lesotho?
17. Hva skjedde med Taiwans FN-medlemskap i 1971?
18. Hvilken svært synlig handling gjorde irakerne før de ble tvunget til retrett under Golfkrigen i 1991?
19. Er det malariafare på Sri Lanka?
20. Hvilken selskapsdans stammer fra Argentina?

Svarene finner du nederst på siden.

Spørrespalten er laget av **Ba-Musa Ceessay**

TRE EKSPERTNØTTER:

1. Hva heter den arabiske lederen som gjenerobret Jerusalem i 1187?
2. Hvilket elv i Kina kalles «Den gule elv»?
3. Hva heter Kongos nasjonale flyselskap?

SVAR:

Alt rett: Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!

15-19: Verden trenger deg.

10-14: Du kan se framtiden lyst i møte.

5-9: Ikke så verst.

1-4: Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?

0: Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

1. Tukan.
2. Landet ble kastet ut til fordel for Folkerepublikken Kina.
3. De satte oljefeltene i Kuwait i brann.
4. Ja.
5. I 2008.
6. Ja.
7. Gepard.
8. Maorier.
9. Libya.
10. Blaise Compaoré.
11. Portugisisk.
12. Ja.
13. Ja. (Cirka 87%).
14. Islam.
15. Moroni.
16. Sør-Afrika.

SVAR PÅ EKSPERTNØTTER:

1. Saladin.
2. Huang He.
3. Lina Congo.

Skattesvikt og politisk retrett i Zambia

Lave kobberpriser punkterer zambisk og norsk optimisme

For ett år siden var Zambia bistandsmiljøets store håp. Etter råd fra norske eksperter ble skatteregimet for gruveindustrien endret. Håpet om statsinntekter i milliardklassen skapte en tro på en framtid uten bistand. Nå vakler gruveindustrien og skattepolitikken reverseres.

ZAMBIA

■ JAN SPEED

Kobber er fortsatt ryggraden i Zambias økonomi. Da prisene steg etter århundreskiftet, fikk ikke regjeringen særlig glede av økningen. De private selskapene som investerte i de tidligere statseide gruvene i kobberbeltet nord i landet, hadde fått svært gunstige skatteavtaler. Det var først våren 2008 at myndighetene endret avtalene og loven slik at den effektive skattebyrden økte fra 31 prosent til 47 prosent.

Norske og amerikanske rådgivere bisto Zambia i prosessen, og utviklingsminister Erik Solheim har gjentatte ganger trukket fram skatterådgivningen som et kroneksempel på effektiv norsk bistand. Også i den nye Stortingsmeldingen Klima, konflikt og kapital framhever Utenriksdepartementet saken «...med om lag fem millioner kroner i norsk støtte, kombinert med god bruk av norsk kompetanse, oppnådde Zambia økte skatteinntekter på over en milliard kroner bare i 2008.», heter det i meldingen.

Det ble annerledes. Drømmen om rikdom ser foreløpig ut til å bryte. Kobberinntektene og landets brutto nasjonalprodukt falt i 2008 sammenlignet med året før, og er fortsatt i fall.

Prisfall. For vel ett år siden var prisen på kobber 8000 dollar per tonn. Nå ligger prisen under halvparten – på 3500 dollar. Det er langt over de prisene på 1980-tallet da et tonn kostet 1200 dollar.

– I noen år opplevde verden en stor råvareboom. De siste fire-fem månedene har vi sett av prisveksten er helt definitivt over. Vi kan bare håpe at noen regjeringer har fattet

Optimismen var stor da det nye skatteregimet ble vedtatt, etter råd fra Norge. Men nå setter de internasjonale konjunktorene en stopper for drømmen om gode inntekter fra Zambias Copperbelt. FOTO: INGER A. HELDAL

ØKONOMI

Dette er en reverse-ring som er uheldig, selv i en krisetid.

Olav Lundstøl, landøkonom ved den norske ambassaden i Lusaka.

de riktige avgjørelsene i vekstperioden slik at de ikke ender opp i samme situasjon som på 1970-tallet, sier den kjente britiske økonomen Paul Collier.

I de siste månedene av høyprisperioden klarte Zambia å få skikk på skattesystemet i landet.

Men Zambias finansminister Situmbeko Musokotwane innrømmer at håpet om over to milliarder kroner i økte skatteinntekter fra gruvene i fjor var vel optimistisk. Mindre enn halvparten av dette er hittil betalt inn selv om beregnet skatt økte kraftig.

– Bare ett av selskapene har hittil betalt den mest omstridte nye skatten og det samme selskapet har også etter sigende igangsatt en

rettslig prosess, selv om de har antydning at de ønsker å løse saken utenfor rettsapparatet. De andre selskapene har opparbeidet seg en betydelig skattegjeld, forteller Olav Lundstøl, landøkonom ved den norske ambassaden i Lusaka.

Det nye skatteregimet viste seg i starten å være svært effektivt med hensyn til å øke statens skattekrav overfor gruvesektoren i Zambia. Bare i perioden fra de nye skattereglene trådte i kraft i april 2008 og fram til kobberprisene begynte å falle i slutten av september, økte statens potensielle inntekter med over 2,4 milliarder kroner. Dette skjedde i hovedsak takket være den såkalte «windfall tax» – en slags ressursrenteskatt som slår inn når mineralprisene er svært høye. Men innkrevingen av disse utestående skattene har hittil vist seg å være vanskelig. Myndighetene forsøker foreløpig med di-

alog for å få selskapene til å betale sine skatteregninger.

Lobbyvirksomhet. De store multinasjonale gruveselskapene bruker nå de fallende kobberpriser og den globale finanskrisen til å presse den nye regjeringen til Rupiah Banda. Presidenten og hans finansminister er ikke like sterke forsvarere av de nye gruveskattene som deres forgjengere. Observatører mener regjeringen er blitt skremt av arbeidsløshetsspøkelset.

I desember ble Luanshya-kobbergruven midlertidig stengt. 1700 arbeidere mistet jobben i en by som er helt avhengig av denne ene gruven. Totalt har kanskje 3000 arbeidere enten blitt permittert eller de har mistet sine jobber hittil i gruveindustrien i Zambia. Dette er bekymringsfullt og alvorlig for de det gjelder, men de er allikevel relativt få

Norsk rekordimport fra Afrika i fjor – rundt 9 milliarder kroner

Den norske importen fra Afrika økte med nærmere 40 prosent i fjor sammenlignet med året før. Det samme gjorde importen fra de aller fattigste landene, de såkalte MUL-landene.

■ TOR AKSEL BOLLE

Norge importerte i fjor varer fra Afrika til en verdi av 8,9 milliarder kroner, en økning på hele 38,5 prosent sammenlignet med året før. Aldri før har Norges import fra Afrika vært større, verken i volum eller i verdi.

Til sammenligning var verdien av Norges import fra Afrika under 2,5 milliarder kroner i 2002. Riktig-

nok er Afrika andel av Norges samlede import fortsatt liten, kun 1,8 prosent. Men andelen økte i fjor, og fortsetter veksten kan Afrika snart ta igjen Latin-Amerika, som har en andel av norsk import på 2,3 prosent.

Verdien av Norges totale import fra alle land økte til sammenligning med kun 5,2 prosent.

Seniorrådgiver Knut Sørli i NHOs avdeling for internasjonalisering og samfunnsøkonomi synes det er positivt at importen fra verdens fattigste land øker.

– Importveksten fra Afrika er betydelig. Dette kan være et uttrykk for at norske bedrifter er bedre representert og ser flere muligheter i Afrika. Samtidig må vi huske på at fjoråret var et veldig godt år i både norsk og internasjonal økonomi. En del av den økte importen skyldes

nok også det, sier Sørli.

Flere land solgte mer. Det er to land som peker seg ut i den norske importstatistikken for Afrika: Botswana og Sør-Afrika. Disse to landene solgte i fjor varer til Norge til en verdi av 5,5 milliarder kroner. Det vil si om lag 62 prosent av importen fra Afrika til Norge.

Det var særlig importen fra Sør-Afrika som økte, den vokste med hele 136 prosent i fjor. Den norske importen fra Botswana og Sør-Afrika dreier seg i all hovedsak om malm og metaller som brukes av norsk industri i produksjon og foredling av metaller. Norge importerer også frukt og grønnsaker fra Sør-Afrika og kjøtt fra Botswana.

Den virkelige «raketten» på importlista er Angola. Mens oljelandet

i 2007 eksporterte varer til Norge for en verdi av drøyt 14 millioner kroner, hadde tallet i fjor vokst til over 910 millioner kroner.

StatoilHydros pressekontakt Mari Dotterud opplyser at dette trolig skyldes at selskapet kjøpte en del råolje fra Angola i 2008. Men det var ikke bare importen fra Angola som økte. Fra ni av de ti landene i Afrika som Norge importerte mest fra, økte importen betydelig. Land som Kenya, Ghana og Marokko solgte for eksempel om lag dobbelt så mye til Norge i fjor som året før.

MUL-økning. Norge har i flere år hatt tollfrihet for de såkalte MUL-landene (se ordforklaring), uten at det tidligere har ført til at importen fra de aller fattigste landene har økt. I fjor økte imidlertid verdien av im-

HANDEL

To land peker seg ut i statistikken: Botswana og Sør-Afrika.

tatt i betraktning at opp mot 50.000 jobber i gruveindustrien i Zambia.

Oversysselsetting. Lundstøl mener at mange gruver trolig hadde redusert arbeidsstokken selv med høye kobberpriser.

- Grunnen er at det lenge har vært en oversysselsetting i gruvindustrien i Zambia under statlig eierskap. Ved privatiseringen var økning i antall sysselsatte en viktig betingelse overfor de nye eierne. De hadde ikke noen problemer med dette så lenge de sto foran store rehabiliterings- og oppgraderingsinvesteringer som krevde mye arbeidskraft. I tillegg løste de det i stor grad ved å ta mye av økningen i form av «casual labour» som jobber for mye lavere lønn og dårligere samlede vilkår, sier Lundstøl.

Han mener at mange av disse investeringsprosessene nå er i ferd med å bli sluttført og derfor ville mange av gruvene ha et mindre behov for arbeidskraft. Finanskrisen og fallende kobberpriser utgjør derfor en mulighet for enkelte gruver til å redusere antall sysselsatte.

Skattelettelse. I framleggelsen av statsbudsjettet for 2009 for noen uker siden varslet den nye finansministeren Musokotwane enkelte avgiftslettelse for gruveselskapene. Endringene må fortsatt diskuteres og vedtas av parlamentet, og vil i så fall gjelde fra april 2009.

Hele ressursrenteskatten skal fjernes og selskapene kan avskrive investeringer med 100 prosent med en gang de gjør dem.

- Dette er bekymringsfullt. Dette innebærer i prinsippet en reverseering på flere områder som vi mener er uheldig selv i en krisetid. Det gir et dårlig signal. Det hadde vært bedre med et tidsbundet vedtak ut ifra den kraftige nedgangen i kobberprisen, sier Lundstøl.

Han tror ikke at regjeringen vil tape særlig mye på å fjerne «windfall tax» mens prisene er lave, men at de vil få betydelig problemer med å drive inn skattepengene den dagen prisene stiger igjen.

- Med endringene vil man i hovedsak basere beskatningen av gruvesektoren på overskuddsskatt. Erfaring viser at multinasjonale selskaper har mange måter å overdrive

kostnadene og underrapportere inntektene på, slik at de ofte kommer ut enten med vedvarende underskudd eller svært lave overskudd i skatteregnskapene, sier Lundstøl.

Et effektivt og robust skatteregime i gruvesektoren i utviklingsland trenger derfor å bli supplert med andre skatteformer for å kunne sikre rimelige skatteinntekter og finansiering av egen utvikling.

Mister inntekter. Ved å kunne avskrive investeringene 100 prosent i skatteregnskapet fra første år vil også selskapene kunne opparbeide betydelige skatteunderskudd som er fremførbare i tid. Det kan derfor ta flere år før den zambiske staten igjen kan regne med store inntekter fra gruvene i nord.

Norge jobber likevel videre med å styrke zambiske skattemyndigheters muligheter til å hente ut penger fra gruvesektoren. Ekspertene fra Norge arbeider nå sammen med skattedirektoratet i Zambia med en omfattende revisjon av tre av de største gruveselskapene i landet.

- Det er første gang en slik revisjon er foretatt for å teste sannhetsgehalten i de skatteregnskapene selskapene leverer, sier Lundstøl. Styrking av skatteadministrasjonen er sentralt i dette arbeidet og vil videreføres de neste årene som en del av overordnet norsk støtte til å etablere en spesialisert gruveskatteenhet i det zambiske skattedirektoratet med skikkelig kapasitet. ■

Norske og zambiske eksperter vil samarbeide om en revisjon av tre gruveselskaper.

porten fra disse landene med cirka 35 prosent, fra om lag 1,4 milliarder kroner til 1,9 milliarder kroner. (Da er Liberia tatt ut av regnestykket på grunn av norske rederes bruk av skipsregisteret i landet.)

Mye av forklaringen på økningen er selvfølgelig den store veksten i importen fra Angola, men en del av dette utlignes ved at oljeimporten fra Ekvatorial Guinea samtidig gikk kraftig ned. Flere av Afrikas fattigste land hadde faktisk en ikke ubetydelig eksport til Norge i 2008. For eksempel eksporterte krigsherjede DR Kongo koboltmatter til Norge for 50 millioner kroner i fjor.

Fra Tsjad importerte Norge ubehandlet aluminium for 60 millioner kroner. Mosambik var også ett av mange afrikanske land som solgte mer til Norge i 2008 enn året før.

Mens vi importerte for 600 000 kroner fra Mosambik i 2007, kjøpte vi for 37 millioner kroner i 2008.

Norges samlede import fra utviklingsland økte også i 2008. Vi importerte totalt varer for 71 milliarder kroner fra utviklingsland i 2008, mot 61 milliarder kroner året før. ■

Ordforklaring:

MUL-land: Minst utviklede land (Least Developed Countries). En gruppe svært fattige land, definert av FN. 34 land i Afrika og 10 land i Asia.

IMF vil doble utlån

IMF-sjef Dominique Strauss-Kahn (bildet) ser mørke utsikter for utviklingslandene i den nærmeste fremtiden. Han vil nå doble Det internasjonale pengesfondets utlånsnett til 500 milliarder dollar.

Japan har allerede tilført 100 milliarder dollar til fondet, går det frem i en nyhetsmelding på IMF's hjemmesider. Fondet som for bare et års tid siden var på desperat jakt etter å finne sin nye rolle i en økonomisk verden som gikk på det som så ut til å være et par endeløse skinner mot stadig mer velstand, blir ikke lagt ned med det første. ■

FOTO: GUILLAUME PAUMIER

Tollfriheten i fare?

Mange har fryktet proteksjonisme og høye tollmurer som følge av den økonomiske krisen i verden.

Fattige afrikanske land kan miste ordningen med fri eksport av utvalgte varer til USA, varsler professor Nelson Kasfir ved Dartmouth College, ifølge den ugandiske avisen The New Vision. Han mener at den såkalte African Growth and Opportunities Act, som gir 40 afrikanske land tollfrihet kan stå i fare som følge av sterkt økende arbeidsledighet i USA. Avtalen har gitt afrikanere kjærkomne jobber blant annet innen tekstilindustrien. Når hundretusener av amerikanere nå er arbeidsledige, kan det være slutt på de gode tidene.

Forelesningen «Yes We Can, But Will He?: Obama, America and Africa» ble holdt på Hotel Africana i Kampala, og ble organisert av den amerikanske ambassaden. ■

Sviske felte informasjonssjef

Den ledende pressetalsmannen Fazlul Karim i Bangladesh regjering ble avsatt med umiddelbar virkning etter et dikt som kalte landets frigjøringshelt, Sheikh Mujibur Rahman, for en «tørket plomme», melder nyhetsbyrået AFP.

Kanskje hårsårt vil noen si, men i Bangladesh er det vi kaller en sviske her til lands et uttrykk for at du ikke er nyttig for noen ting. Når man atpåtill bruker denne karakteristikken om en mann som ledet landet til selvstendighet, går det ikke ustraffet hen. Sheikh Mujibur snakket varmt om sosialismen, inntil han ble drept i et militærkupp i 1975. Han er faren til dagens statsminister, Sheikh Hasina. BBC kåret ham til «Greatest Bengali of All Times» i en kåring i 2004. ■

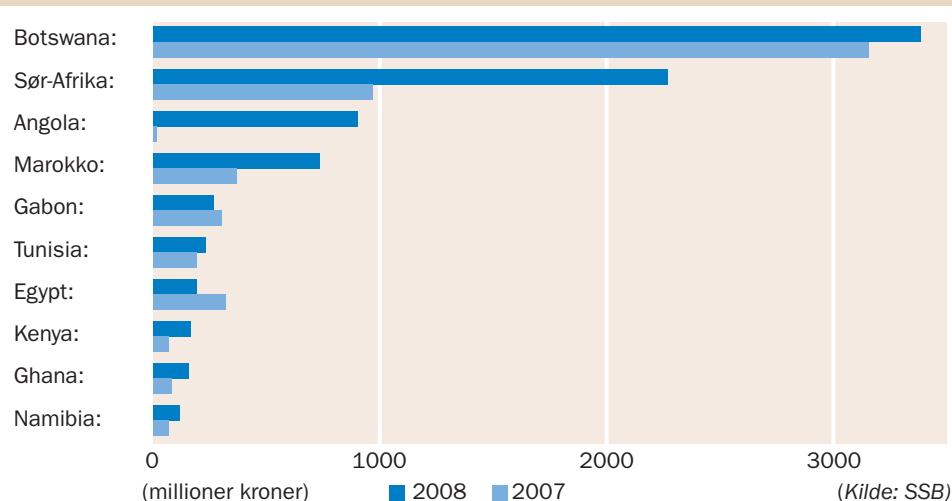
Blomsterindustrien visner

Først fikk turismen lide. Så nådde den globale krisen også blomsterindustrien i Arusha i Tanzania, melder Arusha Times. Fra oktober og frem til i dag har prisene på blomster gått ned med mellom 30 og 50 prosent, samtidig som produksjonskostnadene fortsatt er like høye.

Fra før er det slik at blomster fra Tanzania ikke er høyest på innkjøpslista når europeiske blomsterhandlere går på shopping. Den siste krisen kan forsterke dette, og presse de afrikanske blomstene helt ut av markedet, ifølge analysene.

Dessuten er valutaen til to av de største importørene av østafrikanske blomster sterkt svekket, den britiske med 28 prosent og den russiske med 35 prosent det siste året. ■

TOPP TI – IMPORT FRA AFRIKA 2008 OG 2007

Tør Havanna å la cubanerne få selge sine

Privatisering av jordbruket presser seg gradvis fram blant rustne traktorer og gammel markedsfry

HAVANNA (b-a): – Har dere sett noen tomater, ble en gruppe danske journalister spurt av en CNN-kollega etter en rundreise på den cubanske landsbygda rett før jul. Med tomatsesongen godt i gang var det ingen slike røde frukter å oppdrive i Havanna.

■ I CUBA:
VEGARD BYE

Et par uker seinere oppsøkte jeg bønder flere steder i landet. Hos privatbonden Jorge i Güira de Melena, helt sør i Havanna-provinsen, fant jeg tomater så det monnet. Gjemt under en presenning sto det femti 20-kiloskasser med struttende tomater, og Jorge bedyret at hans årsavling alene hadde frambrakt 47 tonn tomater. Men mellom Jorge og i Havanna, en avstand på 40-50 kilometer, ligger femti års sosialisme og markedsfrykt, manifestert gjennom en politikontroll som passer på at mellommenn og private transportører med matvarer ikke slipper gjennom.

Jorge eier sin egen jord, men han er medlem av kooperativet Ubaldo Díaz Fuentes. På den velstelte garden hans, midt i det beste cubanske jordbruksområdet, er det ikke vanskelig å få øye på årsakene til at tomatene ikke når fram til markedet med dagens system. På gårdsplassen står en gammel russisk traktor som har vært ute av drift på grunn av manglende reservedeler i et halvt år, ved siden av en elegant 1953-modell Ford i fullt kjørbar stand.

Kooperativet, som har 250 private medlemmer, har en eneste lastebil til å frakte varer, og den står også med panseret åpent og et skrikende hull der motoren skulle ha vært. Jorge har ikke lov til å selge til andre enn det statlige mottaket, selv om mange kooperativ i de siste åra i virkeligheten har funnet måter å få varene fram til markedet i Havanna på. Men private oppkjøpere, transportører og markedsseilere er i prinsippet og for størstedelen også i praksis forbudt på Cuba. Derfor er faren overhengende for at Jorges flotte tomater blir liggende å råtne

Planøkonomi. Den sosialistiske jordbruksøkonomen Rene Dumont sa optimistisk rett etter revolusjonen på Cuba at dette landet hadde potensial til å produsere mat for 30 millioner mennesker, og landreformene var revolusjons første store merkevarer. Med plan skulle landet bygges. Men i 2008 måtte 70-80 prosent av maten til de 11 millioner cubanerne importeres, og paradoksalt nok kommer fjerdeparten av denne importen fra USA, der matvareindustrien har klart å slå et lite hull i embargoen.

Virkeligheten har definitivt innhentet de sosialistiske visjoner. Lillebror Raúl har nå fått gjennom en ny lov som skal gjøre at de enorme landbruksarealene som ligger brakk, skal kunne forpaktes ut. 70 000 har hittil meldt seg, og er klare til å ta bortimot halvparten av brakklandet i bruk.

Vi spør landsbygdebefolkningen i Güira og i de legendariske Escambray-fjellene, der først revolusjon og

Myndighetene har nå begynt å tillate utlån av jord som har ligget brakk. Jorda lånes ut til private bønder og kooperativer.

seinere kontrarevolusjon hadde gode vekstvilkår blant bønder på femti- og seksti-tallet, om de tror på dette. Som en veterinær i Escambray formulerer det: – Om det blir noe av det, om vi får kreditter og tilgang til nødvendige innsatsvarer, og ikke minst om de tillater mellommenn å frakte og selge varene, er vi klare. Men tror du ledelsen i Havanna tør å slippe løs denne kapitalistiske syndfloden?

Det er virkelig et av de store spørsmålene om Cubas framtid han stiller her.

Et konkurbo. Cubansk jordbruk i dag kan ikke kalles noe annet enn et konkurbo. Når et land med Cubas potensial ikke klarer å brødfø seg selv, og heller ikke har penger til å importere den maten folk trenger, blir det åpenbart for alle at noe drastisk må gjøres.

Det var ingen tilfeldighet at jordreform var den første store saken Fidel, Che og deres regjeringskollegaer gikk løs på etter revolusjonen for femti år siden. Revolusjonen ble dyrket fram blant fattigbøndene i de pittoreske fjellene i Sierra Maestra og Escambray. De hadde i årtier levd i skyggen av 13 gigantiske amerikanske sukkerselskaper og store

lokale kvegeiere, som både var politisk forhatt og slett ikke veldig produktive. 10 prosent av jordeierne eide tre fjerdedeler av jorda, og en av dem var Fidels og Raúl's egen far.

Deres familieeiendom var en av de første til å bli ekspropriert. Det cubanske jordbruket produserte for eksportmarkedet og den velstående bybefolkningen. Det var like mange kjøttokser som mennesker på Cuba før revolusjonen, nå er det bare en okse for hver sjetten innbygger mens enorme beiteområder ligger brakk.

Oksekjøtt. I byene spiste folk av de fleste sosiale lag oksekjøtt til middag nesten daglig – noe som minnes med nostalgi blant alle de som er slitne etter disse åra med knapphet og rasjonering. I dag er kjøtt nesten ikke å få på rasjoneringskortet, og private restauranter (paladares) har forbud mot å selge oksekjøtt.

Det som ofte glemmes er at blant landarbeiderne var det før revolusjonen bare 4 prosent som hadde regelmessig tilgang til kjøtt. Kaffebonden Luís Díaz i Escambray-fjellene bekrefter at hans diett som guttunge stort sett besto av bønner, ris og «vianda» (en slags grønnsaksstuing). Han bodde på jordgolv i en liten «bohio» uten de mest elementære

re sanitære forhold. Bortimot halvparten av bøndene var analfabeter, mens utdanningsnivået i byene alt da lå på høyt latin-amerikansk nivå. Han var bare en unggutt da kampen mot Batista utspilte seg der, noe eldre da de kontrarevolusjonære kom tilbake til Escambray for å vinne tilbake en bondebefolkning som ikke akkurat hadde fått oppfylt egne forventninger til revolusjonen. Den livshistorien han deler med kona Adela speiler alle fasene i kampen om hjert og sinn, jordbruk og matproduksjon på Cuba fra før revolusjonen fram til i dag:

Forpaktere av jord. – Våre foreldre var forpaktere under den rike franskstøttede jordeieren Betancourt fra Cienfuegos. Løftene om å få egen jord var avgjørende for vår støtte til revolusjonen, sier Luís.

Da jordeieren stakk av til Miami, førte den første jordreformen til at Luís og Adela som ungt par fikk sin egen jord gjennom et kooperativ.

Men da revolusjonens sosialistiske og seinere marxist-leninistiske karakter ble erklært, ble også eiendomspolitikken lagt om.

– Fra et samfunnmessig synspunkt var det et tilbakeskritt da vi gjorde jordbruksarbeiderne om fra

Mellom Jorge og Havanna, en avstand på 40-50 kilometer, ligger femti års sosialisme og markedsfrykt.

tomater til hvem de vil?

kt

FOTO: SCANPIX/AP/JAVIER GALEANO

proletarer til bønder, sa Castro i et seinere tilbakeblikk.

Luis og Adela ble snart innlemmet som arbeidere på et statsbruk. Der har de tilbrakt mesteparten av sitt yrkesaktive liv, inntil revolusjonen igjen innså at deres skaperkraft var større som selvstendige bønder. Nå har de igjen blitt selvstendige forpaktere av 40 hektar glimrende kaffeland, og de har stelt så godt med kaffebusker, frukttrær og grønnsakshager at revolusjonsledelsen i dag innser at dette er den eneste veien å gå om Cuba igjen skal produsere sin egen mat.

Formannen på det gjenværende statsbruket i samme område er overbevist:

- Det er ingen tvil om at en bonde som driver sin egen eiendom er langt mer produktiv, sier han til samtykkende nikk fra bønder fra ulike eiendomsformer.

- Revolusjonen har gitt barna våre utdanning, den har gitt oss et helsesystem vi bare kunne drømme om, og den har gitt oss verdighet, sier Luis og viser oss stolt rundt i det enkle, men hygieniske og godt utstyrte hjemmet.

- Men sosialismen duger ikke til å produsere mat, legger han til med ettertrykk.

Cubansk jordbruk i dag kan ikke kalles for noe annet enn et konkursbo.

Hva tenker Cubas president **Raul Castro** før partikongressen? Vil han endelig tillate et privat omsetningssystem for jordbruksvarer? FOTO: SCANPIX/AFP PHOTO / FAYEZ NURELDINE

Mindre statlig eierandel. På nittitallet, da det sto om hele revolusjonens overlevelse, falt den statlige andelen av jordarealet fra godt over halvparten til en tredjepart. Mange av de store statsbrukene ble oppdelt i produksjonskooperativer med sterkt desentralisert ledelse, men med felles eiendom til jorda. De siste fire åra økte sentralstyringen igjen, uten at dette på noen måte har vært noen suksess. Den helt private sektoren, som står særlig sterkt innenfor produksjon av kaffe, kakao og tobakk, vokste bare svakt fra rundt 10 til 12 prosent av arealet.

Det er åpenbart denne eiendomsformen, for det meste også organisert i kooperativer av typen Cooperativas de Crédito y Servicio, CCS (de samarbeider om tilgang på kreditt og veiledning), som samler hovedinteressen når framtidens jordbruksstrategi diskuteres fram mot partikongressen ved slutten av 2009.

- For første gang siden revolusjonen anerkjennes nå de ulike eiendomsformene, og det vil i praksis si mer og mer den private eiendomsretten til jord, sier Armando Nova, Cubas kanskje mest anerkjente landbruksøkonom.

- Alle som vil kan se at det er den private bonden som er den mest produktive.

Nittiåras mareritt. De fleste cubanere i og utenfor Cuba, og mange andre som er interessert i internasjonale utviklingsspørsmål, har sine ideer og oppfatninger om den cubanske revolusjonen som en suksess eller en fiasko. Den svenske økonomen Claes Brundenius skrev for et kvart århundre siden sin doktorgradsavhandling om Cuba, med den sentrale påstanden at revolusjonen hadde klart det sjeldne mesterstykket å kombinere økonomisk vekst med en spektakulær sosial fordeling av godene. Ikke alle økonomer godtok alle regnestykkene, men det var vanskelig å motbeviser hans hovedtese. Nå har Brundenius samlet inn nye data fra alle tilgjengelige cubanske og internasjonale kilder og stilt seg spørsmålet på nytt: *hva er den økonomiske statusen femti år etter revolusjonen?*^[1]

Det første kvartsekelets økono-

miske og sosiale suksess var utvilsomt intimt knyttet til Sovjetunionens ønske om å ha et sosialistisk utstillingsvindu rett foran øynene på sin globale hovedfiende. Mens Murens fall ble feiret av resten av verden, innebar det en økonomisk katastrofe for Cuba. En tredjedel av nasjonalproduktet gikk tapt, og det tok femten år å innhente det tapte. Nittiåra ble et mareritt både for den cubanske økonomien og for cubanere i sin alminnelighet. Først for tre-fire år siden nådde økonomien opp igjen til 1989-nivå.

Sosiale skjevheter. Om brutto nasjonalproduktet sakte men sikkert er blitt innhentet gjennom forsiktede men likevel avgjørende økonomiske reformer som har lite med sosialisme å gjøre, har denne nye veksten ført til at de sosiale skjevhetene har eksplodert igjen. Mens de fattigste 40 prosent av cubanerne fikk sin andel av inntektene økt fra 6,5 prosent i 1953 til 26 prosent i 1986 - en dramatisk endring fra en latinamerikansk til en nordisk fordelingsprofil - ble denne andelen mer enn halvert igjen (til 12 prosent) i 1999.

Selv om det muligens har rettet seg noe opp siden det, er lærdommen ganske klar: mer markedsøkonomi har gjenreist mye av klasseforskjellene på Cuba, og fattigdom er igjen et synlig fenomen i landet. Dette er selvfølgelig en høyst problematisk konklusjon for alle som håper på mer dyptgående reformer både av økonomi og politikk på Cuba, særlig når en vet at samme mønster også har vist seg i sammenlignbare land som Kina og Vietnam. Skillet går mellom de som har relativt god tilgang til utenlandsk valuta og de som ikke har det - selv om neppe noen kan klare seg helt uten - enten det er fra slektninger i utlandet, ansatte i turistsektoren eller andre «valutabransjer», inkludert private bønder.

Avskåret fra markedet. Men tilbake til tomatene. Ifølge landbruksøkonom Novas statistikk ble tomatene før revolusjonen tretti ganger dyrere på veien fra produsent til marked, altså et helt uhørt utbyttingssystem som ingen vil ha tilbake. Om

Jorge hadde fått solgt de tomatene han produserer i år, ville han ha fått en halv million pesos på det statlige mottaket (omregnet i dollar: 25 000), mens verdien på markedet i Havana ville være fem ganger høyere. Med adgang til privat omsetning og salg kunne både Jorge og mellommennene ha tjent svært gode penger, men forbrukerne hadde fortsatt fått tomater til overkommelige priser.

- Skal jordbruket på Cuba bli i stand til å brødfø befolkningen, er det ikke nok at jorda blir privatisert, sier Nova.

- Fra en jordbruksøkonomisk synsvinkel er det liten tvil om at en også må tillate et privat omsetningssystem. Det gjenstår ennå å se om dette blir politisk akseptert, legger han til.

Dette kan bli en av de store avgjørelsene partikongressen mot slutten av 2009 må ta stilling til. Utfallet kan i stor grad bli påvirket av om Barack Obama en gang for alle avvikler USAs embargo mot Cuba, slik et praktisk talt samlet Latin-Amerika nå presser på for at han skal gjøre. Det private initiativ og entreprenørskap ble praktisk talt avskaffet gjennom den såkalte «ofensiva revolucionaria» i 1968. Nå trenges det mer enn noensinne for å få landet på fote igjen. Men det lar seg neppe gjøre uten at andre friheter følger med. Ikke alle i den gamle garde, antakelig inkludert Fidel, ønsker at det skjer. Broren Raúl har muligens innsett at det ikke er noen vei utenom.

Kampen om den cubanske revolusjonens sjel, og dens økonomiske og politiske framtid, kan i stor grad bli avgjort gjennom landbrukspolitikken. Slik var det for femti år siden, og slik er det i dag. ■

Vegard Bye er statsviter og Latin-Amerikakjenner. Han har besøkt Cuba en rekke ganger.

[1] Claes Brundenius: "Revolutionary Cuba at 50: Growth with Equity Revisited"; blir publisert i Latin American Issues (Special Issue, March 2009)

Betyr ulik kultur ulike rettigheter?

Av Martha Rubiano Skretteberg

KVINNERS RETTIGHETER

Kvinnesynet til Det Norske Misjonsselskaps samarbeidspartner i Madagaskar er blitt problematisert i et tidligere nummer av Bistandsaktuelt (nr. 9-2008). Spørsmålet er: Følger norske bistandsaktører opp sine internasjonale forpliktelser for å styrke kvinners stilling i sitt utviklingssamarbeid?

Bistands- og utviklingspolitiske spørsmål kan reise en rekke etiske og moralske dilemmaer i forhold til kultur, religion og sosial og økonomisk kontekst. Men før en løper til konklusjoner om at såkalte vestlige eller norske normative sannheter ikke skal påtvinges andre, kan det være verdt å se på internasjonale rettighetsdokumenter som FNs medlemsland har stilt seg bak – i dette tilfellet FNs konvensjon om å avskaffe alle former for diskriminering av kvinner.

FNs kvinnekonsensjon (The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women CEDAW), ble vedtatt av FNs Generalforsamling 18. desember 1979 og trådte i kraft 3. september 1981.

I konvensjonens innledning heter det blant annet følgende: «...De stater som har sluttet seg til denne Konvensjonen ... er fast bestemt på å sette i verk de prinsipper som er slått fast i Erklæringen om avskaffelse av diskriminering mot kvinner og med dette siktepunkt å treffe de tiltak som er nødvendige for å avskaffe slik diskriminering i alle de former og utslag den gir seg...»

Kvinnekonsensjonen består av 30 artikler, som omfatter både sivile, politiske, økonomisk, sosiale og kulturelle rettigheter. Artikkel 2 i Kvinnekonsensjonen forplikter statene til å ta i bruk alle egnede virkemidler for å avskaffe diskriminering

KRONIKK

Kronikker i Bistandsaktuelt kan sendes tgh@norad.no. Teksten bør ikke overstige 8500 tegn inkl. mellomrom. Legg ved bilde av artikkelforfatter. På grunn av stor pågang kan ikke alle kronikker regne med å komme på trykk.

av kvinner – også diskriminering som begås av andre enn staten, som bedrifter og organisasjoner.

Norge ratifiserte konvensjonen 21. mai 1981. Det samme gjorde Madagaskar, 17. mars 1989. Totalt har 185 land, det vil si over 90 prosent av FNs medlemsland, sluttet seg til konvensjonens forpliktelser. Det betyr at kvinnekonsensjonen er en av de menneskerettighetskonvensjonene som har størst tilslutning blant FNs medlemsland.

Likevel skal det ikke legges skjul på at kvinnekonsensjonen anses som en av de mest omdiskuterte av FNs menneskerettighetskonvensjoner, nettopp fordi likestilling oppfattes svært forskjellig i ulike deler av verden. Dette har ført til at mange land som har skrevet under på konvensjonen, har stilt betingelser til hvilke rettigheter de faktisk vil beskytte. Madagaskar er ikke ett av disse.

Mange kvinneaktivister og menneskerettighetsaktivister har kritisert denne praksisen, og påpekt at ved å stille betingelser blir underskriftene til rene symbolhandlinger uten reell betydning i forhold til å styrke kvinners stilling og rettigheter. Fremdeles utsettes kvinner verden over for utstrakt diskriminering innenfor mange områder, til tross for at regjeringer de siste tiårene har lovet å bidra til å rette opp den generelle ubalansen mellom kjønnene. Dette hevdes i en ny rapport fra UNIFEM (Who Answers to Women – 2008), som tar til orde for at det må stilles sterkere krav til nasjonale regjeringer for å sikre en oppfølging av de forpliktelsene de har

Norske aktører må overkomme redselen for å virke usensitive for kultur i utviklingspolitiske dialoger.

For å lese leserinnlegget fra Bistandsnemda og Det Norske Misjonsselskap, se Bistandsaktuelt nr. 1-09 eller våre nettsider: www.bistandsaktuelt.no

bundet seg til hva gjelder en styrking av kvinners rettigheter. Uten på å sette opp konkrete mål for fremgang og resultater, er det en risiko for at løfter ikke følges opp. Få ressurser og liten politisk vilje blir ansett som de viktigste årsakene til at det fortsatt er manglende likestilling mellom kvinner og menn i mange samfunn.

FNs kvinnekonsensjon er forpliktende for de medlemslandene som har ratifisert konvensjonen. I 1982 nedsatte FN et eget organ, FNs kvinnekomité (CEDAW committee), som skal påse at de landene som har ratifisert konvensjonen overholder sine forpliktelser i henhold til den. Komiteens oppgave er først og fremst å følge opp statenes gjennomføring av konvensjonen ved å evaluere og kommentere rapporter om tilstanden i medlemslandene hvert fjerde år. Norge har levert syv rapporter til kvinnekomiteen, den siste i 2007.

Til sammenligning leverte Madagaskar sin første rapport 1993, og sin andre, tredje, fjerde og femte høsten 2008. Begge land har fått en rekke anmerkninger og anbefalinger fra komiteen. For norske bistandsaktører med partnerskap i ulike land, i dette tilfelle Madagaskar, bør det være en forutsetning å skaffe seg kunnskap om hvilke utfordringer kvinner i det landet man arbeider i står overfor, ifølge komiteen for FNs kvinnekonsensjon.

Sett i lys av artiklene i Bistandsaktuelt om Madagaskar kan det være interessant å merke seg at nettopp kvinners reproduktive helse og rettigheter, og kvinners stilling i ekteskapet er områder FNs kvinnekomité har vært kritiske til. Komiteens eksperter vektlegger blant annet behovet for at staten og myndighetene i Madagaskar i større grad bidrar til en styrking av kvinners stilling, noe som vil gagne hele nasjonen, og som innebærer å en-

dre folks holdninger og mentalitet hva gjelder kvinners rettigheter. Spørsmålet blir i hvilken grad norske samarbeidspartnere vil følge opp dette? Vi skal tale der andre tier. Det er viktig at Norge, som opp gjennom årene har vært en pådriver i den internasjonale prosessen med å utarbeide og følge opp kvinnekonsensjonen, opprettholder sitt engasjement.

FOKUS vil understreke at Regjeringen i Stortingsmelding nr 11 om kvinner og likestilling i utviklingssamarbeidet er tydelig på at Norge skal jobbe for kvinners rettigheter og likestilling gjennom politisk dialog og i det konkrete utviklingssamarbeidet med kompetanseoverføring og økonomisk støtte.

Å fremme endring krever toveis-kommunikasjon som blir forankret lokalt, men kultursensitivitet må ikke virke lammende og hindre forandring. FOKUS' erfaring er at FNs kvinnekonsensjon ikke virker støtende på kvinnene vi samarbeider med. Den er et redskap kvinnene bruker for å endre sin hverdag. Det er også viktig å forstå at de internasjonale kvinnerettighetsinstrumentene er kommet som et direkte resultat av kvinners opplevde brudd på sine rettigheter.

Vår erfaring er at kvinner ønsker at det internasjonale samfunnet i større grad presser mer på overfor aktuelle myndigheter og institusjoner for å realisere kvinners rettigheter. Derfor må norske bidragsytere overkomme redselen for å virke usensitive for kultur i utviklingspolitiske dialoger.

Kanskje det hadde vært en idé om norske bistandsaktører i større grad lytter til og er i dialog med kvinnene det gjelder, snarere enn å støtte institusjoner preget av patriarkalske strukturer der kvinnene sjelden slipper til?

Det handler om å holde de ulike aktørene ansvarlige overfor internasjonale konsensjoner og forpliktelser deres egne stater er omfattet av, som skal ivareta kvinners rettigheter.

Norske myndigheter må fortsette å understreke betydningen av å sette kvinners rettigheter på agendaen, og kreve at våre samarbeidspartnere, enten det er regjeringer, internasjonale institusjoner, religiøse institusjoner eller frivillige organisasjoner, tar kvinnene og likestillingsspørsmål på alvor. Problemet hittil har vært at en rekke organisasjoner ikke vil eller overser viktigheten av å trekke kjønnspektivet med seg i alt sitt virke.

Et første skritt på veien må være å gjøre seg kjent med de internasjonale rammeverkene. Disse befinner seg bare et tastetrykk unna.

Da kan kanskje ropet om vestlig kulturimperialisme stilne og vi får en reell dialog om hvordan styrke kvinners rettigheter basert på dem det gjelder; nemlig kvinnene. Hver gang aktører i norsk utviklingssamarbeid ignorerer dette i sin partnerdialog bryter de med våre internasjonale forpliktelser og vi svikter kvinner verden over. Er det noe vi kan være bekjent med? ■

Martha Rubiano Skretteberg er leder for organisasjonen Forum for kvinner og utviklingsspørsmål, FOKUS.

En gjeng glade gassiske jenter og kvinner er på vei til bryllupsforberedelser. FN mener gassiske myndigheter må gjøre mer for å styrke gassiske kvinners rettigheter. – Kultursensivitet må ikke virke lammende, mener FOKUS.

FOTO: LIV RØHNEBÆK BJERGENSE

Afrikas musikkfest

Av Victoria Buhanza

TANZANIA

For de som synes at Afrika bare er fattigdom og elendighet, finnes det neppe noen bedre vakst enn musikkfestivalen Sauti za Busara (Visdommens stemme), som nettopp er avsluttet på Zanzibar. Nok en gang var festivalen et varmt og fargerikt manifest over Afrikas rike og levende musikkultur.

Denne gangen var over 400 musikere fordelt på over 40 grupper i sving. Ti afrikanske land samt Europa og USA var representert. Rundt 75 prosent av gruppene var fra Øst-Afrika.

Det er en helt spesiell atmosfære under Sauti za Busara. De fleste konsertene holdes i det gamle fortet i steinbyen Zanzibar, en høyborg for swahili-kultur og et viktig krysningspunkt mellom det afrikanske og det arabiske. Med kveldstemperaturer over 30 grader og dufter av nygrillet sjømat og krydder i luften er dette det perfekte sted å nyte musikk.

Alle konsertene holdes i det gamle fortet med unntak av konsertene på festivalens siste dag. Da flytter alle seg til strendene på Kendwa, helt nord på Zanzibar. Der blandes alle musikkformer, fra Swahili-hip-hop til tradisjonelle taarab bryllupsdanser, ispedd internasjonale DJs.

Det er organisasjonen Busara Promotions som arrangerer Sauti za Busara. Målet for arrangørene er å fremme og utvikle lokal og internasjonal musikk i Øst-Afrika og å bygge internasjonale nettverk. Festivalen føler et spesielt ansvar for swahili-kulturen, som jo er en smeltedigel mellom det typisk afrikanske og arabisk og indisk innflytelse. Fortsatt brukes uttrykket dhow-regionen, der fellesskapet er

Bi Kidude fra Zanzibar, over 90 år, men fortsatt festivalens store stjerne.

FOTO: MWANZO MILLINGA

SETT FRA SØR

Victoria Buhanza er frilansjournalist i Dar es Salaam, Tanzania.

de karakteristiske dhow-båtene som har fraktet handelsvarer og kultur mellom land i disse havområdene i århundrer.

Trass i stor internasjonal bredde

er det ingen tvil om hvem som er det store trekkplasteret for Sauti za Busara. Det er en av Zanzibars egne innbyggere, den over 90 år gamle legenden Bi Kidude.

Både som musiker og en muslimsk kvinne har Bi Kidude levd et helt spesielt liv. Ingen vet helt hvor gammel hun er og livshistorien hennes er en blanding av fiksjon og fakta. Det er klart at hun

begynte som musiker og sanger på 1920-tallet hjemme på Zanzibar. Hun lærte mange av sangene av Siti bint Saad, en pioner innen taarab-musikken.

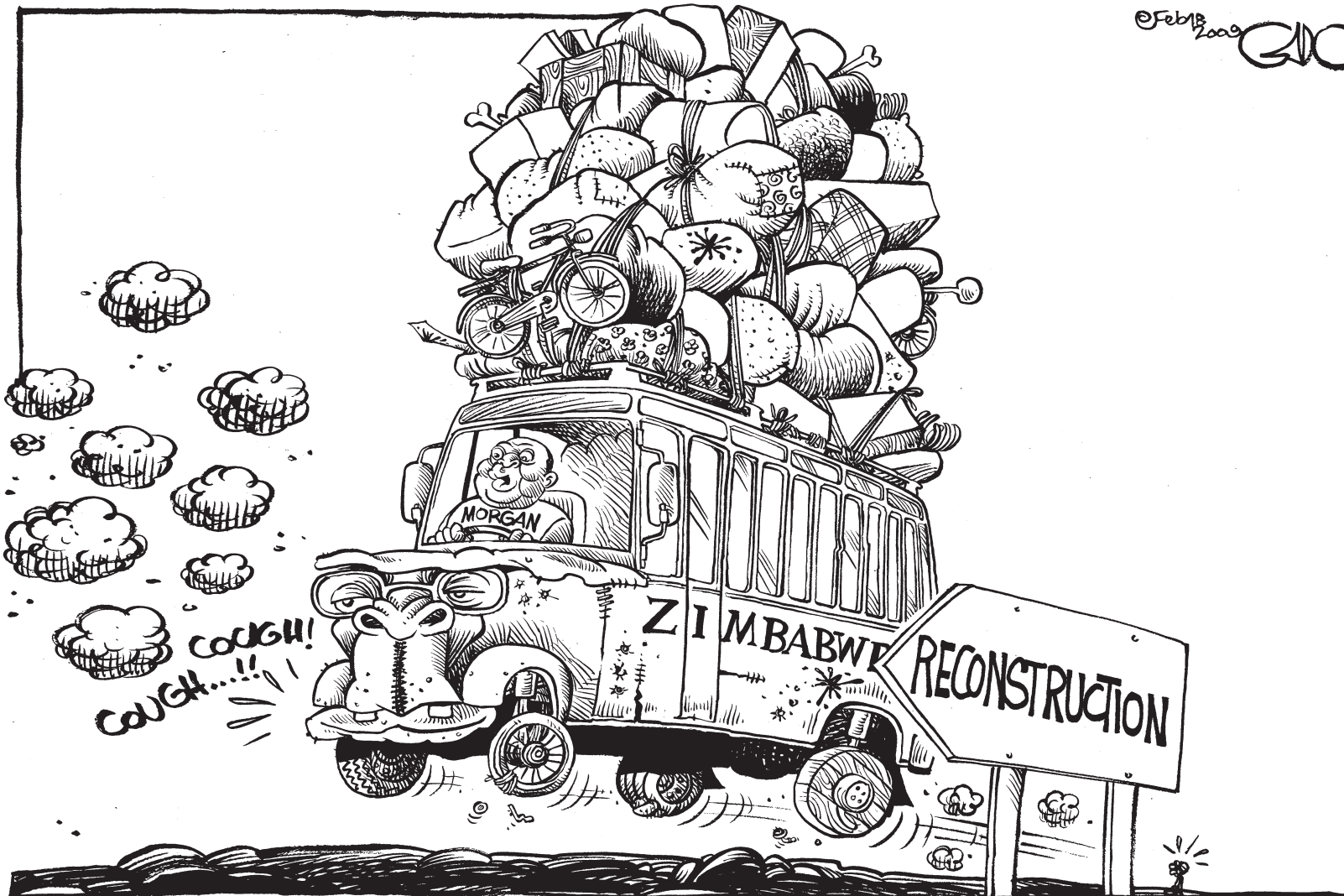
13 år gammel rømte Bi Kidude fra et arrangert ekteskap på Zanzibar, og livnærte seg som sanger, trommeslager, henna-maler og healer på i det som den gang het Tanganyika. Hun har fortalt at hun gikk landet, som er fire ganger så stort som Norge, på kryss og tvers flere ganger. Igjen måtte Bi Kidude rømme fra et ulykkelig ekteskap, denne gang på en dhow nordover langs kysten til Egypt. Her slo Bi Kidude igjennom som sanger i danseband på 1930-tallet. På 1940-tallet kom hun tilbake til Zanzibar.

Bi Kidude er muslim og har også vært opptatt av tradisjonelle ritualer på Zanzibar. Men hun har aldri tilpasset seg tradisjonelle kvinnelige muslimske idealer. I Egypt kastet hun sløret og barberte hodet. Som musiker lever hun opp til rock'n roll-mytene. Hun røyker, drikker, flørter og danser vilt.

Det er ingen tvil om at festivalen Sauti za Busara er en perfekt praktisk bruk av den gamle steinbyen Zanzibar, som er et av UNESCOs verdensarv kulturminner. Steinbyen balanser mellom å bli et passivt kulturminne i forfall og en turistattraksjon med salg av suvenirer på hvert gatehjørne.

Ved å bruke byen til aktiv kulturformidling har Sauti za Busara siden starten i 2004 bidratt til å utvikle det sårbare lokalsamfunnet. Foreløpig har ikke festivalen vokst ut av den lille byen, men det blir nok en utfordring å begrense festivalen etter som årene går og populariteten øker. ■

GADOS VERDEN

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

Fra Barth, via Taliban, til Støre

LITTERATUR Av Bjørn Johannessen

Fredrik Barth er blant de norske navn man kan møte mange steder i utlandet, eksempelvis blant lokalbefolkningen i Swat-dalen nordvest i Pakistan eller ulike steder i Afghanistan. Selv har jeg møtt stillferdige eldre mennesker i de to landene som nysgjerrig spør hvordan det står til med professoren. Det er betimelig og viktig at Pax forlag har medvirket til at veteranen blant våre sosialantropologer deler refleksjoner omkring Taliban og Afghanistan med oss.

Det enkle, men viktige budskapet Fredrik Barth søker å formidle dreier seg om betydningen av *kunnskap, innsikt, ydmykhet og læring*. Poengtert påviser han hvordan fremmede gjennom generasjoner har kommet til Afghanistan med ambisiøse målsettinger, militært som politisk, men igjen og igjen har feilet. Ikke som følge av militær svakhet eller manglende politisk mobilisering, men fordi man overså

BOKANMELDelse

Fredrik Barth

«Afghanistan og Taliban»
Pax, 2008.

eller ikke ønsket å forholde seg til skrevne og uskrevne regler og koder blant afghanerne, ikke minst blant pashtunerne.

Barths bok bekrefter at en bok ikke må være noen murstein for å gi mening. Over nøyaktig 100 sider gir han en kortfattet, men velskrevet innføring i historiske utviklingsstrekk for Afghanistan, herunder forutsetningene som brakte fram Taliban og fortsatt muliggjør denne og andre motstandsgrupper. I kjøpe setninger beskriver og drøfter han sentrale begreper innen rammen av ulike islamske retninger. Stor vekt legges på begrepet *jirga*, det lokale tingstedet hvor ledende menn gjennom generasjoner i omstendelig diskurs har beveget seg

mot enighet ved at ingen til slutt strider imot.

Barths tilnærming er akademisk og analytisk, hans budskap er instruktivt og spørrende heller enn belærende i sin form. Det er i dag ikke oppsiktsvekkende å hevde at mye i Afghanistan trolig ville vært bedre om mange i de tre første årene av kampen mot Taliban hadde tatt seg tid til å la militære utfordringer bli supplert ikke bare av mer humanitær og utviklingsorientert innsats, men også av innsikt om sosiale strukturer samt uskrevne relasjoner og bindingsforhold i det afghanske samfunn. Barth spør polemisk om det er slik at hvis Afghanistan er en «havarett» stat, så er det kanskje fordi stater og grupperinger utenfra har påført afghanerne ulykke, mer enn det at de selv har feilet.

Flere av kapitlene i Barths bok ville ha vunnet på mer utførlig omtale av maktpersoner og hendelsesforhold, men jeg ser verdien av å få ut en bok som dette mens Taliban og Afghanistan preger nyhetsbildet.

Og bokens verdi gjør det lettere å tilgi unøyaktigheter; krigsherren Dostum ble aldri forsvarsminister, bare viseminister. De to som drepte Masoud to dager før 11. september var ikke algeriere, men tunisiere – med falske belgiske pass. Og ikke begge ble drept av eksplosjonen, den ene ble skutt da han prøvde å rømme fra attentatet.

Undertegnede leste Barths bok parallelt med boken «Refleksjoner fra en norsk utenriksminister» som vår utenriksminister ga ut før jul. Det slo meg stadig at bøkene har mange og viktige berøringspunkter. Begge advarer de mot overfladiskheter og appellerer til viten. Minst like stor vekt legges på å stille spørsmål som å angi svar. Hver for seg, og i sum, gjør deres bøker oss klokere. ■

Bjørn Johannessen er norsk diplomat, p.t. Norges ambassadør i Lilongwe, tidligere charges d'affaires ved ambassaden i Kabul.

Norge har i flere år sekundært spesialister til å arbeide i Verdensbanken for en kortere periode. Formålet med ordningen er å styrke bankens innsats på områder som er prioritert fra norsk side, bygge opp erfaring innenfor utviklings samarbeid, bidra med internasjonal kompetanse i norske miljøer gjennom sin innsikt i Verdensbankens virksomhet og utgjøre en ressursbase for fremtidig rekruttering av nordmenn til Verdensbanken.

Rekrutteringen blir foretatt av Verdensbanken og det er Verdensbanken som er arbeidsgiver og som administrerer ordningen.

Senior Hydropower Specialist, Washington DC

The Energy, Transport and Water Department (ETW) is seeking a Senior Hydropower Expert. The selected candidate will play a key role in helping guide and implement the Bank's hydropower operational strategy.

Selection criteria includes among others: (1) master's degree in a field related to hydropower development and/or water management and a minimum of 8, preferably 10 years of relevant experience (2) field based experience related to energy/hydropower development and implementation such as in planning, feasibility studies, design and project supervision required, preferably in developing countries

Eligible and qualified candidates may apply on-line at worldbank.org/jobs and choose vacancy 090117. Please note that you will need to register before submitting your application. The closing date is **March 27, 2009**.

Senior Social Development Specialist Washington DC

The Social Development Department (SDV) is recruiting a Senior Social Development Specialist to support the department's work on enhancing development benefits to local communities in Bank-financed hydropower, integrated water management development and other similar infrastructure and industry projects. Specific duties and accountabilities will include: Identify, plan and conduct analytical work that assesses development benefits to local communities, design analytical approaches, etc.

Selection criteria includes among other: (1) an advanced degree in anthropology, sociology or related social sciences with a minimum of 8 years of relevant experience - preferably but not exclusively in developing countries (2) proven ability to conceptualize, design and implement sustainable and community development projects

Eligible and qualified candidates may apply on-line at worldbank.org/jobs and choose vacancy 090116. Please note that you will need to register before submitting your application. The closing date is **March 27, 2009**.

Senior Hydropower Specialist, Dakar, Senegal

The Africa Water Resources Management Unit (AFTWR) is seeking a Senior Hydropower Expert. The work will focus both on regional (river basin) and country level energy programs and will involve both analytical work and investment operations. S/he will be expected to contribute to other sector work such as strategy papers and management briefs as needed.

Selection criteria includes among others: (1) Master's degree in a relevant field, with 8 years of relevant experience (2) Appreciation of due diligence requirements for sound hydropower projects (3) Ability to communicate technical material effectively (4) Proven ability to lead/work in multi-disciplinary teams (5) Fluency in English and French required.

Eligible and qualified candidates may apply on-line at worldbank.org/jobs and choose vacancy 090118. Please note that you will need to register before submitting your application. The closing date is **March 27, 2009**.

Senior Energy Specialist (CCS) Washington DC

The Energy Transport & Water Department is looking for a Senior Energy Specialist to assist in taking forward the Bank's agenda to promote carbon capture and storage for climate change mitigation efforts. The successful candidate will be responsible for the following duties: policy dialogue & donor coordination, policy advice, technical & regulatory advice, business development, project preparation & financing, project supervision and client & stakeholder network.

Selection Criteria includes among others: (1) Master's Degree in fields like petroleum engineering, large structure geology, oil and gas exploration etc. with at least eight years of relevant experience, (2) understanding of legal liability and regulatory environments regarding petroleum exploration and extraction in various legal systems

Eligible and qualified candidates may apply on-line at worldbank.org/jobs and choose vacancy 090119. Please note that you will need to register before submitting your application. The closing date is **March 27, 2009**.

KIRKENS NØDHJELP

Assisterende generalsekretær

Kirkens Nødhjelp søker assisterende generalsekretær. Assisterende generalsekretær vil bl.a. ha overordnet strategisk ansvar for organisasjonsutviklingen i hele organisasjonen hjemme og ute, og overordnet ansvar for utviklingen av en organisasjonskultur i tråd med Kirken Nødhjelps diakonale verdier og oppdrag.

Søknadsfrist: 22. mars 2009

Se fullstendig utlysningstekst og søkeprosedyre: www.kirkensnodhjelp.no – om oss/jobb i kirkens nødhjelp

Avdelingssjef HR

Kirkens Nødhjelp søker etter HR-sjef som kan bidra til å utvikle og implementere en HR-strategi for hele Kirkens Nødhjelp hjemme og ute. HR-sjefen vil ha hovedansvaret for rekruttering og personalutvikling. HR-sjefen inngår i Kirkens Nødhjelps ledergruppe.

Søknadsfrist: 22. mars 2009

Se fullstendig utlysningstekst og søkeprosedyre: www.kirkensnodhjelp.no – om oss/jobb i kirkens nødhjelp

prøv en annonse i **bistandsaktuelt**

Tlf. 22 24 05 72

NYTT OM NAVN

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider Fred Isaksen på e-post: nyttomnavn@akela.no eller på telefon 922 21 487.

Kjersti Berre er ansatt som rådgiver på utenlandsavdelingen ved hovedkontoret til Norsk Folkehjelp. Hun har ansvar for Evaluering og Monitorering. Kjersti Berre kommer fra stillingen som stedlig representant for Norsk Folkehjelp i Etiopia.

Vibeke Hermanrud er ansatt som ny daglig leder/koordinator i den nyopprettede medlemsorganisasjonen EMIS (Environmental Movements in the South). Hun har tidligere arbeidet i den norske Burmakomiteen, FAO, FOKUS og SAIH.

Hun har lang erfaring med bistands- og prosjektforvaltning, og har betydelig kunnskap og kompetanse innen tema knyttet til miljø, likestilling, menneskerettigheter og internasjonale spørsmål.

Beate Thoresen er ansatt som rådgiver på utenlandsavdelingen ved hovedkontoret til Norsk Folkehjelp. Hun har ansvar for å koordinere politisk arbeid og styrke partnere i deres organisasjonsutvikling. Beate Thoresen kommer fra stillingen som forsker ved Institutt for freds-

forskning (PRIO). Hun har lang erfaring i bistandsarbeid fra ulike private organisasjoner, som konsulent og har 13 års uterfaring fra Guatemala.

Sveinung Torgersen er fra 1. februar ansatt som nestleder på utenlandsavdelingen i Norsk Folkehjelp. Han kommer fra stillingen som stabsleder.

Tor Henrik Andersen er fra 16. februar ansatt som kommunikasjonssjef i Norsk Folkehjelp. Han kommer fra stillingen som seniorrådgiver ved kommunikasjonsenheten i Utenriksdepartementet.

Christina Grønnevik Johnsen er ansatt som markedsrådgiver mot bedrifts- og organisasjonsmarkedet i Norsk Folkehjelp. Hun kommer fra stillingen som prosjektleder for arrangement/events i NRK Aktivum. Før dette har hun bl.a. jobbet med salg i Color Line og Ringnes AS.

Nicole Grynning Rezende har begynt som koordinator for Bachelor programmet i utviklingsstudier ved UMBS Institutt for internasjonale miljø- og utviklingsstudier/Noragric. Grynning Rezende er utdannet sosialantropolog fra Universitetet i Oslo. Hovedoppgaven handlet om svangerskaps- og fødsels erfaringer hos kvinner som har født ved offentlige og private sykehus i Salvador, Brasil. Hennes forrige jobb var som studiekonsulent ved ISH, ved Universitetet i Oslo.

Stein Roar Fredriksen vikarierer som informasjonsrådgiver i Atlas-alliansen. Han kommer fra en stilling som kommunikasjonssjef i Plan Norge der han tidligere også har jobbet som feltkoordinator for Latin-Amerika og Asia. Fredriksen har en cand.mag grad med fokus på internasjonal politikk fra NTNU og en mastergrad i statsvitenskap med fokus på menneskerettigheter fra universitetet i Tromsø.

Kari Anette Lindemann (36) – er ansatt som programrådgiver for Zimbabwe i SAIH. Hun har tidligere jobbet på internasjonal avdeling i Norges Handikapforbund, og for International Organisation for Migration og Kirkens Nødhjelp i Tanzania. Hun har en mastergrad fra New York University i International Education.

Kim Chi Tran-Gulbrand ble ansatt som seniorrådgiver i Internasjonal Avdeling av Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) fra 1. februar 2009. Hun har en Ph.D. i kjemi fra Murdoch University i Australia. Hun kommer fra Norges Vel der hun jobbet med bedrifters samfunnsansvar (CSR) og arbeidet før det som forsker hos NIVA. Hun har tidligere vært Associate Professor (førsteamanuensis) i bærekraftig utvikling ved Kwansai Gakuin University, Kobe, Japan, og har også arbeidet for UNESCO i Frankrike, Thailand og Indonesia. Hun har også erfaring innen vannsektoren fra en rekke land i Latin Amerika.

Erik Borchgrevink (25) er tilsatt som ny prosjektsekretær i Norsk Forening for Seksuell og Reproaktiv Helse og Rettigheter (NSRR). Han har erfaring som journalist og arbeid innenfor studentpolitikk og organisasjonsarbeid. Han er utdannet i samfunnsfag og internasjonale studier på Høgskolen i Lillehammer og i Australia. NSRR er en frivillig organisasjon som jobber politisk med å sette seksuelle rettigheter på dagsorden. I Norge vil han få ansvar for å øke oppmerksomheten rundt seksuelle rettigheter for unge mennesker spesielt, men vil også være involvert i internasjonale prosjekter som NSRR jobber med.

Ella Mæhlumshagen (36) har tiltrådt som kommunikasjonssjef i Norfund. Hun kommer fra Gambit Hill & Knowlton, tidligere Norman ASA og Newswire.

Tonje Lie (27) har tiltrådt som makro- og utviklingsøkonom i Norfund. Hun er utdannet ved Norges Handelshøgskole og London School of Economics og har tidligere vært ansatt som analytiker ved Internasjonal Risikoanalyse i DnB NOR.

Raymond Rosseland (29) ble trukket ut som vinner av Norads internett-konkurranse om Resultatrapporten 2008, og vant dermed en reise for to til Nepal. Rosseland er opprinnelig fra Kristiansand, men har bodd i Oslo i over ti år. Han er utdannet på Universitetet i Oslo med eksamen i statsvitenskap, men jobber nå med økonomi hos fruktgrossisten Bama. I studiet var han innom emner knyttet til utenrikspolitikk og bistand. Dette kom trolig godt med, siden vinnerne måtte gi riktig svar på samtlige spørsmål i konkurransen.

2-2009 - 12. ÅRGANG **bistandsaktuelt**
Fagblad om utviklings-samarbeid
Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.
Ansvarlig redaktør:
Gunnar Zachrisen
gz@norad.no
Debattredaktør:
Thore Hem
tgh@norad.no
Nettavisredaktør:
Jan Speed
jasp@norad.no
Journalister:
Liv R. Bjergene
lrb@norad.no
Tor Aksel Bolle
toab@norad.no
Per-Ivar Nikolaisen
pein@norad.no
Marta Camilla Wright
martacamilaw@hotmail.com
Administrasjon:
Ba-Musa Ceesay
Ellen Rojahn
Redaksjonsråd
(f.o.m. mars 2009):
Laila Bokhari
Eva Bratholm
Tone Lindheim
Anne Lene Dale Sandsten
Anne Hege Simonsen
Internett:
www.bistandsaktuelt.no
Postadresse:
Boks 8034 Dep.,
0030 Oslo
Kontoradresse:
Ruseløkkv. 26 (6. etg.)
Telefoner:
22 24 20 30
(sentralbord)
22 24 20 40 (redaksjon)
22 24 05 72 (annonser)
E-post redaksjon:
gz@norad.no
E-post annonser:
toab@norad.no
Design og produksjon:
Akela grafisk design,
Fred Isaksen, Larvik #50940
Trykk:
Nr1 Trykk as

NOTIS

Suksess-trønder blir ny generalsekretær i Røde Kors

Høyres tidligere miljøvernminister **Børge Brende** (bildet) overtar jobben som generalsekretær etter **Trygve G. Nordby**, som fratrådte i oktober 2008. **Ole Jørgen Krohn-Nydal**, assisterende generalsekretær, har vært konstituert i stillingen siden oktober i fjor. Brende tiltrer imidlertid topplederjobben i Norges største frivillige humanitære organisasjon først til sommeren.

Brende er i dag direktør i World Economic Forum i Sveits. I 2004 var han en profilert leder av FN-kommisjonen for bærekraftig utvikling.

43-åringen har imidlertid en lang merittliste som politiker - både på lokalt og nasjonalt nivå: Brende har blant annet vært kommunalråd i Trondheim og miljøvernminister og nærings- og handelsminister for Høyre. Han har vært nestleder i E i perioden 1-1.

Mange spør seg om jobben som generalsekretær i Røde Kors er et springbrett på veien tilbake til politikken. Jonas Gahr Støre var for eksempel generalsekretær for Norges Røde kors fra 2003 til 2005, før han takket ja til jobben som utenriksminister i Stoltenbergs rødgrønne regjering. ■

Følg med på **bistandsaktuelt** i flere kanaler:
Internett: www.bistandsaktuelt.com
Blogg: bistandsaktuelt.typepad.com/bistand
Blogg på engelsk: bistandsaktuelt.typepad.com
Twitter: twitter.com/bistandsaktuelt
Webvideo: bistandsaktuelt.blip.tv

bistandsaktuelt -5% FEBRUAR 2009

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av utviklingslandenes situasjon? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utviklingen? Om de mange små skrittene for å unngå sult-katastrofer og krig? Nå har du muligheten.

Nå 24.000 lesere!

JA, jeg vil ha et gratis-abonnement på fagbladet **Bistandsaktuelt**.

Navn _____
Gate- og/eller leilighetsadresse (etasje og leilighetsnummer, hvis mulig) _____
Postboks _____
Postnummer _____ Poststed _____

NB! Vennligst oppgi gate-/leilighets- og evt. postboksadresse. Hoveddelen av opplaget distribueres med avisbud.

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.no

Turistboom i Afrika
Tvinger fram tvilsomme tall
Lokale helter gir lyf
Meip på s
Sør-Sudans leder er multikult byrå
3%
2er

PORTO

bistandsaktuelt
Norad,
boks 8034 Dep.,
0030 OSLO

Norad
ISSN 1501-0201
Redaksjonen avsluttet:
Tirsdag 24. februar 2009
Opplag – denne utgaven:
18 200 eksemplarer
Bistandsaktuelt er medlem av:
Fagpressen F

Neste
bistandsaktuelt
utkommer ca. 3. april

VISSTE DU AT...
norsk import fra utviklingslandene har økt fra drøyt 50 milliarder kroner i 2005 til over 70 milliarder kroner i 2008.

Kilde: SSB

«Å kutte ørene av et esel gjør det ikke til en hest.»

Kreolsk ordtak

Nordmenn vil overvåke Kongo-politiet

Sivile observatører skal styrke rettighetsarbeid

STOCKHOLM (b-a): Fire norske sivile observatører drar til DR Kongo som del av et pilotprosjekt i områder der krigsherrer herjet for inntil noen uker siden. De håper å bidra til tryggere forhold i isolerte småbyer.

■ I SVERIGE:
JAN SPEED

DR KONGO

Foredrag om politiske forhold, sikkerhet og overgrep mot kvinner, samt øvelseskjøring i vanskelig terreng er noe av det som står på programmet uken før beredskapsgruppen setter seg på flyet til DR Kongo. I løpet av kort tid slutter de fire norske observatørene seg til syv svenske utsendinger i byen Goma i Nord-Kivuprovinzen.

De kommer til et område med over en million internt fordrevne og ulike bevæpnede grupper. Etter en felles rwandisk-kongolesisk militær-offensiv mot opprørere den siste måneden, er stemningen avventende. Det er et forsiktig håp om at lokale politistyrker kan utplasseres i landsbyer innover i landet, og gradvis overta ansvaret for sikkerheten fra hæren.

Gir råd til politiet. De norske utsendingene, som er rekruttert fra beredskapsstyrken til Nordem, blir en del av FN's fredsoperasjon i landet (kjent som MONUC - den franske forkortelsen). De vil inngå i Joint Monitoring Teams (Felles observasjonslag) sammen med FN-politiet. Disse lagene skal overvåke og gi råd til kongolesisk politi.

Hanna Mollan var nylig i DR Kongo på oppdrag fra Flyktninghjelpen. Etter en kort ferie hjemme har hun igjen pakket vesken for å dra tilbake til Goma, denne gang sekundært til FN-styrken.

- Tidligere har mitt inntrykk av Monuc vært ganske negativt. Jeg er nok litt spent på hvordan det skal bli å være assosiert med denne FN-operasjonen. Men jeg tror det er mye som kan gjøres - spesielt ettersom vi er sivile observatører. Jeg håper vi kan få god kontakt med lokalbefolkningen, sier Mollan.

I likhet med hennes kollegaer Tonje Ruud, Hanne Kristoffersen og Kjetil Isane har hun erfaring fra valgobservasjon og menneskerettighetsarbeid i flere land.

Nylig var gruppen i Stockholm for å bli kurset ved Folke Bernadotte Akademien, som er det svenske statlige beredskapsorganet. Det er det svenske utenriksdepartementet som har tatt initiativ til observasjonslagene i DR Kongo, men det norske bidraget betales av norsk UD - og er del av regjeringens satsing for å styrke arbeidet for å beskytte sivilbefolkningen i landet.

Tonje Ruud, Kjetil Isane, Hanne Kristoffersen og Hanna Mollan skal om kort tid overvåke og gi råd til kongolesisk politi. Men først øver de på kjøring i ulendt terreng.

FOTO: JAN SPEED

Ambassadør Lena Sundt, svensk spesialutsending.

Innsats lokalt. - Dere skal finne ut hva som skjer på bakkenivået. Som individer vil dere ikke kunne redde barn eller beskytte kvinner fra å bli voldtatt, men vil være en del av arbeidet med å styrke rettssikkerheten i DR Kongo, sier den svenske spesialutsendingen ambassadør Lena Sundt til de norske observatørene.

Hun er hjernen og drivkraften bak prosjektet for å få sivile observatører inn i FN-operasjonen. De drar til områder av Kongo som har opplevd nesten sammenhengende strid og konflikt i femten år. FN har fått mye kritikk for at de ikke har gjort

nok for å beskytte sivile mot de ulike væpnede gruppene.

- I fredsbygging er det viktig at sivile kommer mer og mer inn i bildet. De norske og svenske observatørene skal hjelpe det lokale politiet til å gjøre jobben sin, sier ambassadøren.

Det gjelder å påse at de som skal arrestere overgripere ikke selv blir overgripere. Politiet og hæren i DR Kongo er beryktet. I mange tilfeller er de korrupte, det forekommer omfattende bruk av tortur på politistasjonene og kvinner vegrer seg for å gå til politistasjonene for å rapportere om voldtekter. Voldtektsmennene i DR Kongo går oftest i uniform.

- Politiet er ofte veldig dårlig betalt. De stjeler for å overleve. Voldtekter skjer ofte i slike sammenhenger. Politiet lever ofte uten sine familier i nærheten, siden det ikke er politiboliger ute i distriktene, forklarer Erika Beckman, som har arbeidet med et voldtektsprosjekt i det østlige Kongo.

Samarbeidsmodell. Ambassadør Sundt håper at modellen med felles overvåkingsteam kan brukes i andre FN-operasjoner senere. Ettersom politivesenet og rettssystemet i DR Kongo er svært svakt, ber hun de norske observatørene om å ha tålmodighet og innse at de er del av et tungt FN-system.

- Jeg forsøker ikke å ha for store forhåpninger. Men jeg håper å kun-

ne være til litt nytte, sier Tonje Ruud.

Hun får fri fra Justisdepartementet for å delta på dette Nordemoppdraget.

Håpet er at de afrikanske landene Kenya, Tanzania og Senegal etter hvert også vil bidra med sivil personell til monitoringsgruppen.

FN har rundt 1000 politifolk i DR Kongo, mens hoveddelen av fredsoperasjonen består av 17.000 soldater. ■

NORDEM

■ NORDEM - Norwegian Resource Bank for Democracy and Human Rights - en beredskapsstyrke som på kort varsel kan stille med personell for å arbeide innenfor demokratibyggning og respekt for menneskerettigheter.

■ Denne beredskapsstyrken drives som et samarbeid mellom Norsk senter for menneskerettigheter ved Universitetet i Oslo og Flyktninghjelpen.

■ For øyeblikket er det 15 personer på langtidsoppdrag. I løpet av et år sender Nordem ut rundt 100 personer på langtids- og korttidsoppdrag - ofte som observatører i forbindelse med valg.

■ Beredskapsstyrken består av 260 personer.

